

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Betænkning
om
beskyttelsesrum

*Afgivet af det af
indenrigsministeriet den 29. september 1977 nedsatte
udvalg vedr. civilforsvar og brandvæsen m. v.*

BETÆNKNING NR. 863

KØBENHAVN 1979

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

1978.

826	Den psykiatriske sygehusfunktion	839	Betænkning om køb på kredit
827	Færdselslov § 40 – nye former for trafiksanering	840	Delbetænkning III fra EDB-samordningsudvalget om personregistrering
828	Rationalisering og planlægning i skatteadministrationen	841	Vanding i jordbruget
829	Betænkning om Lempelse af erstatningsansvar m. v.	842	Betænkning angående revision af Dykkerloven
850	Betænkning om Beskikkelse af forsvarer under efterforskningen	843	Rapport om budgetteringssystemer ved de højere uddannelsesinstitutioner
851	Betænkning vedr. uddannelse af cytolaboranter	844	Vejstøj
852	Betænkning vedrørende videreuddannelsen af hospitalslaboranter	845	Betænkning om forbrugerkøb
853	Øresundsforbindelser	846	Betænkning om barselsorlov
854	Betænkning om etablering af en videregående erhvervsuddannelse for hotel- og restaurantledere	847	Den postgraduate kliniske uddannelseskapacitet og samfundets behov for læger
855	Betænkning om efterløn	848	De biskoppelige handlinger
856	Betænkning om etablering af en videregående erhvervsuddannelse inden for rejselivsområdet	849	Betænkning om teateruddannelserne i Danmark
857	Hjemmestyre i Grønland. Bind 1–4	850	Betænkning om de specialpædagogiske uddannelser
858	Den fremtidige anvendelse af Kysthospitalet på Refsnæs	851	Danmarks Journalisthøjskole
		852	Betænkning angående revision af lov om lodsvæsenet
		853	Skolestart – II. delbetænkning
		854	En fremtidig gartneripolitik
		855	Kommunale udgiftsbehov I
		856	Betænkning om beskatning af aktieavancer

Indhold

	<u>side</u>
<u>FORORD</u>	7
<u>AFSNIT A. Beskrivelse af den nuværende beskyttelse af</u> <u>civilbefolkningen gennem beskyttelsesrum...</u>	9
I. Sikringsrum.....	11
II. Offentlige beskyttelsesrum.....	14
III. Supplerende offentlige beskyttelsesrum.....	16
IV. Nedfaldssikre rum	17
<u>AFSNIT B. Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende et</u> <u>målsetningsprogram med hensyn til tilveje-</u> <u>bringelse af beskyttelsesrum m.v. ved for-</u> <u>skellige udgiftsniveauer.....</u>	19
I. Hvad skal beskyttelsesrummene yde civilbefolkningen beskyttelse imod?.....	19
II. Hvilke kvalitetskrav skal man stille til beskyttelsesrummene?.....	20
III. Hvor hurtigt skal civilbefolkningen kunne finde ly i beskyttelsesrummene?.....	20
IV. Hvor mange beskyttelsesrumspadser skal tilvejebringes?.....	20
V. Hvor skal der tilvejebringes beskyttelsesrumspadser?.....	22
VI. Hvorledes er beskyttelsesrumspadserne fordelt inden for landet?	23
VII. Generelle forudsætninger.....	25
VIII. Konkrete forudsætninger.....	25
Priser for opførelse og færdiggørelse af:	
1) Sikringsrum.....	26
2) Offentlige beskyttelsesrum.....	27
3) Supplerende offentlige beskyttelsesrum.....	27
IX. Arbejdsgruppens opstilling over antal af og udgifter til beskyttelsesrum til henholdsvis 100%, 125%, 150% og 200% af befolkningen i de i modellerne 1-2-3 og 4 anførte byzoner....	28

<u>AFSNIT C. Beskyttelsesrumspolitikken i den samfunds-</u>	
	<u>økonomiske sammenhæng.....</u> 31
I.	Den samfundsøkonomiske baggrund, der er lagt til grund for arbejdsgruppens overvejelser vedrørende det offentlige almindelige konjunkturbestemte reguleringspolitik 31
II.	Beskyttelsesrumspolitikken indpasning i det offentlige almindelige konjunkturbestemte reguleringspolitik 32
	a. Sikringsrum..... 34
	b. Offentlige beskyttelsesrum 35
	c. Supplerende beskyttelsesrumsforanstaltninger 36
	d. Sikringsforanstaltninger i forbindelse med by- og boligforbedring..... 38
<u>AFSNIT D. Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende beskyttelsesrumspolitikken ved forskellige udgiftsniveauer samt finansieringen heraf</u> 40	
I.	Den i medfør af gældende regler automatiske sikringsrumspligt som virkemiddel i beskyttelsesrumspolitikken..... 40
II.	Forslag til nye foranstaltninger som virkemidler i beskyttelsesrumspolitikken..... 42
	a. Udvidelse af den automatiske sikringsrumspligt til også at gælde for parcel- og rækkehuskvarterer..... 42
	b. Detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger .. 43
	c. Etablering af overskydende sikringsrumspladser i nybyggeri..... 45
	d. Etablering af sikringsrum i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer..... 47
	e. Rekognoscering og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer..... 48
III.	Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende iværksættelse af færdiggørelse af de eksisterende sikringsrum/beskyttelsesrum..... 48
<u>AFSNIT E. Beskyttelsesrumspolitikken i byer med såvel ældre bydele som nyere omegnsbebyggelse be- lyst ved det storkøbenhavnske område.....</u> 49	
I.	Den nuværende beskyttelse af civilbefolkningen gennem beskyttelsesrum m.v. i det storkøbenhavnske område 49

	<u>side</u>
II. Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende et målsetningsprogram med hensyn til tilvejebringelse af beskyttelsesrumspadser m.v. i det storkøbenhavnske område	53
III. Beskyttelsesrumspolitikken i Københavns amtskommune.....	56
a. Detailanalyse af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns amtskommune.....	57
IV. Beskyttelsesrumspolitikken i Københavns og Frederiksberg kommuner	60
a. Detailanalyse I af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune	64
b. Detailanalyse II af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune	66
V. Beskyttelsesrumspolitikken set i relation til den bymæssige videreudvikling, herunder vedrørende sikringsforanstaltninger i forbindelse med by- og boligforbedring.....	69
<u>AFSNIT F. Sammenfatning.....</u>	72
1. Forudsætninger	72
2. Analyse.....	73
3. Vurdering.....	75
4. Forslag om supplerende offentlige beskyttelsesrum.....	75
5. Foranstaltninger iøvrigt.....	77
6. Beskæftigelsen m.v.....	78
7. By- og boligforbedring.....	80
8. Klargøring.....	80
9. Forslag til klargøring.....	81
10. Økonomiske konsekvenser.....	82

BILAGSFORTEGNELSE.

Bilag nr.:

1. Indenrigsministeriets bekendtgørelse af 18.december 1970 om afgrænsning af civilforsvarsområderne uden for det storkøbenhavnske civilforsvarsområde.....	87
2. Oversigt over sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum.....	94
3. Danmarks indbyggere og deres boliger.....	95
4.a Antal beskyttelsesrumspadser i de anførte byzoner (bz) ved fuld opfyldelse af alternative dækningsprocenter.....	96
4.b Fordeling af beskyttelsesrumspadserne på SR, OBR og SOB ved fuldt opfyldt dækningsprocent.....	97
4.c Totale udgifter til opnåelse af færdige beskyttelsesrum ved fuldt opfyldt dækningsprocent	98

<u>Bilag nr.</u>	<u>side</u>
5. Oversigt over de gennemsnitlige årlige merudgifter ved indretning af sikringsrum i forskellige kategorier af byggeri pr. 1.januar 1972.....	99
6. Oversigt vedrørende udgifter til færdiggørelse af sikringsrums-/beskyttelsesrumspladser.....	100
7. Oversigt over udviklingen siden 1961 i antallet af sikringsrums- og beskyttelsesrumspladser samt i folketallet i det storkøbenhavnske civilforsvarsområde.....	102
8. Diagram over udviklingen siden 1961 i folketal og sikringsrumspladser i henholdsvis Københavns amtskommune og Københavns og Frederiksbergs kommuner.....	103
9. Nat- og dagbefolkningen samt antal sikringsrum-/beskyttelsesrumspladser i Københavns og Frederiksberg kommuner fordelt på områder.....	104
10. Kortskitse over dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune (Tagensvej/Nørrebrogade og Søerne/Tomsgårdsvej).....	105
11. Kortskitse over dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune (Søerne/Dag Hammarskjölds Allé og Havnen/Gothersgade).....	106
12. Vejledning om opnåelse af beskæftigelsestilskud til civilforsvarsformål.....	107

Forord

Ved skrivelse af 29. september 1977 nedsatte indenrigsministeren "Udvalget vedrørende civilforsvar og brandvæsen m.v."

Udvalget blev organiseret med et styringsudvalg og 4 arbejdsgrupper.

Arbejdsgruppe 3 om beskyttelsesrum fik følgende kommissorium:

"På grundlag af en beskrivelse af den nuværende beskyttelse af civilbefolkningen gennem beskyttelsesrum skal arbejdsgruppen overveje og udarbejde forslag til et målsætningsprogram med hensyn til tilvejebringelsen af beskyttelsesrum m.v. Der skal stilles forslag om, hvorledes dette kan iværksættes ved forskellige udgiftsniveauer. Arbejdsgruppen skal samtidig overveje mulighederne for, at tilvejebringelsen af beskyttelsesrum kan indgå i det offentliges almindelige konjunkturbestemte reguleringspolitik, herunder beskæftigelsespolitik."

Til formand for arbejdsgruppen beskikkedes styringsudvalgets formand, amtmand N. Elkær-Hansen.

Til medlemmer beskikkedes:

Kontorchef Johs. Bløcher,
Bolinministeriet.

Civilforsvarsleder P.-H. Frisch,
Foreningen af civilforsvarsledere i Danmark.

Kontorchef L. A. Heegaard,
Indenrigsministeriet.

Civilingeniør S. Heron,
Direktoratet for arbejdstilsynet (udpeget af arbejdsministeriet).

Afdelingsingeniør V. R. Rønne,
Københavns kommune (udpeget af Københavns og Frederiksberg kommuner).

Civilforsvarsdirektør Erik Schultz,
Civilforsvarsstyrelsen.

Kommunernes Landsforening har ikke udpeget nogen repræsentant til arbejdsgruppen.

Følgende medarbejdere fra udvalgets sekretariat har fungeret som sekretærer for arbejdsgruppen:

Fuldmægtig Lauritz, Hvidt, Indenrigsministeriet.

Kontorchef Birte Elmquist, Civilforsvarsstyrelsen.

Fuldmægtig Flemming Hasman, Indenrigsministeriet.

Endvidere har civilingeniør Aage Leser, Civilforsvarsstyrelsen bistået arbejdsgruppen med udarbejdelse af materiale, ligesom Stadsingeniørens Direktorat, Civilforsvarskontoret har udarbejdet de som bilag optagne kortskitser.

Afsnit A

Beskrivelse af den nuværende beskyttelse af civilbefolkningen gennem beskyttelsesrum

Det nuværende beskyttelsesrumssystem baserer sig på:

- I. Private sikringsrum (SR)
- II. Offentlige beskyttelsesrum (OBR)
- III. Supplerende offentlige beskyttelsesrum (SOB)
- IV. Nedfaldssikre rum (NER)

I. Sikringsrum er rum, bygherren har pligt til at indrette og bestemme ved opførelsen af visse kategorier af byggeri, og som med hensyn til placering, adgangsveje, dimensionering, murtykkelse, loftsoverdækning og lignende er således indrettet, at de i påkommende tilfælde lader sig indrette til beskyttelsesrum. Denne indretning eller færdiggørelse af rummene foretages i en krisesituation og vil tage tid, idet man må regne med, at der formentlig mindst vil gå fra 1 til 2 måneder, før samtlige rum er klargjort. Udgiften til færdiggørelsen er af arbejdsgruppen beregnet til ca. 150.- kr. (se nærmere side 25) pr. plads i oktober 1977-prisniveau. I henhold til indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 135 af 21. april 1975 § 2, stk. 3, regnes der pr. plads med mindst 2 m^3 rumindhold + $0,5 \text{ m}^2$ gulvareal.

I henhold til § 21, stk. 2, i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger kan indenrigsministeren med tilslutning fra Folketingets finansudvalg bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang staten skal deltage i udgifterne ved færdiggørelse af sikringsrummene. Da der ikke for nærværende er fastsat nærmere retningslinier herom, påhviler det herefter ejerne selv at afholde disse udgifter.

Sikringsrummene er beregnede til at optage det største antal personer, der normalt er til stede i den pågældende bygning eller virksomhed, jfr. lovens § 9, stk. 1, men der findes ingen lovbe-

stemmelser, der regulerer spørgsmålet om, hvem der i givet fald vil have adgang til at tage ophold i disse rum.

II. Offentlige beskyttelsesrum er rum, der er betalt af staten og kan benyttes af alle. Rummenes færdiggørelse til beskyttelsesrum foretages også først i en krisesituation og vil formentlig også tage tid, idet man må regne med, at der antagelig vil gå ca. 14 dage, før samtlige rum er klargjort. Udgiften til færdiggørelsen er af arbejdsgruppen beregnet til 165,- kr. (se nærmere side 27) pr. plads i oktober 1977-prisniveau. Udgiften betales af staten, men en del af den er allerede afholdt til indkøb af inventar m.v., der er oplagt på depoter.

III. De eksisterende offentlige beskyttelsesrum påregnes i krigstid suppleret med yderligere beskyttelsesrum indrettet i forud udpegede lokaliteter i eksisterende private og offentlige ejendomme. Disse vil i det følgende blive kaldt supplerende offentlige beskyttelsesrum (SOB). De supplerende offentlige beskyttelsesrum vil også kunne benyttes af alle.

IV. Herudover påregnes beskyttelsesrumssystemet i krigstid suppleret med rum, der yder rimelig beskyttelse imod stråling mod radioaktivt nedfald. De er i det følgende benævnt nedfaldssikre rum (NER).

Antallet pr. 1. april 1977 af eksisterende sikringsrum/beskyttelsesrum udgør:

	<u>antal rum</u>	<u>antal pladser</u>
I. <u>Sikringsrum</u>	ca. 27.600 =====	ca. 2.400.000 =====
II. <u>Offentlige beskyttelsesrum</u>		
Betondækningsgrave (bunkers)	3.820	191.000
Kombinerede off. beskyttelsesrum	<u>169</u>	<u>59.467</u>
	3.989 =====	250.467 =====
I alt sikringsrum/beskyttelsesrumpladser for hele Danmark		ca. 2.650.000 =====

ad I. SIKRINGSRUM.

1. Lovgrundlaget.

Lovbestemmelserne om sikringsrum indeholdes i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, der er udarbejdet på grundlag af betænkningen af 5. september 1949 vedrørende bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, der blev afgivet af indenrigsministeriets luftværnsudvalg af 1946.

Bestemmelserne er optaget i lovens kapitel 2.

De administrative og de tekniske bestemmelser om sikringsrum findes nu i indenrigsministeriets cirkulære nr. 106 af 16. april 1962 og indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 135 af 21. april 1975.

2. Sikringsrumspligtens omfang.

Ifølge 1950-lovens § 6, stk. 1, skal der som hovedregel indrettes sikringsrum i alle nybygninger, der opføres i et civilforsvarsområde samt desuden i sådanne andre byer og bymæssige bebyggelser, for hvilke indenrigsministeren fastsætter det.

Uanset beliggenhed i et civilforsvarsområde stilles der ikke krav om indretning af sikringsrum ved opførelse af:

- a) bygninger, der udelukkende er bestemt til bolig for højst 2 husstande,
- b) bygninger, der er bestemt både til bolig for 1 husstand og til virksomheder, hvor der ikke påregnes beskæftiget i alt mere end 5 personer samtidig,
- c) bygninger, hvor der ikke indrettes bolig og ikke påregnes beskæftiget mere end 10 personer samtidig. Sikringsrum skal dog indrettes i enhver bygning, der påregnes benyttet til teater, biografteater, restauration, udstillings- og forlystelseslokale, lokale til afholdelse af møder, forsamlinger o.lign.

Udenfor civilforsvarsområderne m.v. kræver 1950-lovens § 6, stk. 2, at sikringsrum alene skal indrettes ved opførelse af:

a) bygninger, hvor i alt mindst 25 personer samtidig påregnes beskæftiget, og som ikke benyttes til land-, have- eller skovbrug, b) sygehuse, plejehjem, alderdomshjem, skoler, børnehjem o. lign., påregnet til ophold for i alt mindst 25 personer, herunder personalet.

Det overvejende antal civilforsvarsområder blev i forbindelse med kommunalreformen udvidet ved indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 492 af 18. december 1970.

Derimod var det ikke tanken, at der som følge af kommunalreformen skulle ske en udvidelse af sikringsrumpligtens geografiske udstrækning, og der blev derfor som bilag til ovennævnte bekendtgørelse nr. 492 af 18. december 1970 optaget en oversigt over de kommuner eller dele deraf, der hidtil havde haft sikringsrumpligt efter § 6, stk. 1. d.v.s. de gamle civilforsvarsområder m.v., idet det samtidig blev bestemt, at sikringsrumpligten efter § 6, stk. 1, fremdeles kun skulle gælde i disse kommuner eller dele af kommuner (se bilag 1).

I følge regeringens spareplan af 23. september 1974 (pkt. 19) skulle opførelsen af civile beskyttelsesrum i landområder, mindre byområder og områder med god dækning begrænses, således at der herigennem finder en årlig udgiftsbegrænsning sted i offentligt byggeri på 23 mill. kr. (april 1974-priser). Besparelsen blev gennemført dels ved en lempelse af de tekniske krav til indretning af sikringsrum (a), dels ved en ophævelse af sikringsrumpligten uden for de gamle civilforsvarsområder (b).

a. Ved indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 135 af 21. april 1975 fandt der en lempelse sted af de tekniske krav til indretning af sikringsrum, hvorved de - uden forringelse af beskyttelsesværdien - fik en øget fredstidsanvendelighed.

Tilpasningen til en øget fredstidsanvendelse af rummene består hovedsageligt deri, at bestemmelserne om størrelsen af det tilladte åbningsareal i sikringsrummenes omgivende vægge blev lempet samtidig med, at åbningernes udførelse sikres med stålplader eller betonplader, således at åbningen i påkommende tilfælde kan lukkes til med kort varsel.

Endvidere betyder tilpasningen, at der nu er mulighed for i større omfang end tidligere at udføre sikringsrummene helt eller delvis over terræn imod nærmere angiven forstærkning af sikringsrummets konstruktion.

Udgifterne ved opførelsen af sikringsrum i sig selv påvirkes ikke af reglerne i bekendtgørelsen af 21. april 1975, men der er ved denne tilvejebragt mulighed for en fredstidsmæssig anvendelse af rummene til f.eks. terapirum, hobbyrum, vaskerum m.v., hvilket betyder, at en særskilt opførelse af rum til sådant brug herefter vil kunne undlades, hvorved der opnås en besparelse i de samlede byggeomkostninger, jfr. ovenfor.

b. Endvidere gennemførtes ved lov nr. 672 af 19. december 1975 om ændring af lov om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, at sikringsrumspligten efter § 6, stk. 2, i 1950-loven helt blev ophævet for nybyggeri uden for de gamle civilforsvarsområder. Ved denne ændringslov blev det tillige bestemt, at sikringsrumspligten fremtidig skal gælde for nybyggeri i sådanne byzoner, for hvilke indenrigsministeren bestemmer det.

Samtidig ophævedes bestemmelsen i § 6, stk. 1c, sidste punktum, hvorefter en nybygning, der indrettes til teater, biograf, restauration, udstillings- og forlystelseslokale, lokale til afholdelse af møder, forsamlinger og lign. skulle have sikringsrum uden hensyn til, om antallet af samtidigt beskæftigede overstiger 10 personer. Sådanne bygninger skal fremtidigt kun have sikringsrum (til beskæftigede og gæster), hvis der påregnes beskæftiget mere end 10 personer samtidigt i bygningen.

Denne lov af 19. december 1975 er endnu ikke trådt i kraft. Dette skyldes, at et af civilforsvarsstyrelsen udarbejdet forslag af februar 1976 om, til hvilke byzoner, der skal være knyttet sikringsrumspligt, forekom Kommunernes Landsforening at være for vidtgående og ikke stemmende med det besparelshensyn, der har været hovedsigtet med ændringsloven af 19. december 1975. Et af civilforsvarsstyrelsen udarbejdet forslag af december 1977 vil nu blive forelagt de kommunale organisationer til udtalelse, jfr. nedenfor side 22. Allerede inden lovforslagets behandling var afsluttet, havde indenrigsministeriet imidlertid ved cirkulære nr.60 af 21. april 1975 bemyndiget civilforsvarsstyrelsen til at dispensere for sikringsrumspligten for nybyggeri, der er sikringsrumspligtigt efter § 6, stk. 2, og denne bemyndigelse er blevet anvendt fuldt ud, idet civilforsvarsstyrelsen har imødekommet alle de modtagne dispensationsansøgninger.

For så vidt angår beskyttelse af befolkningen uden for de her nævnte områder henvises til civilforsvarsstyrelsens vejled-

ning fra 1962 om, hvorledes private beskyttelsesrum kan indrettes i og uden for bygninger.

3. Sikringsrummenes beskyttelsesværdi.

Sikringsrummenes beskyttelsesværdi kan kort beskrives således, at rummene er nedstyrtnings sikre, d.v.s., at de kan bære belastninger ved nedstyrtning af de overliggende bygningsdele. Rummenes konstruktion er desuden sprængstyksikker, ligesom den yder beskyttelse mod eksplosionstryk på ca. 3 t/m^2 og rummene yder en rimelig beskyttelse mod brand og giver rimelige flugtmuligheder. Endelig yder sikringsrummene beskyttelse mod radioaktivt nedfald med beskyttelsesfaktor mindst 40, d.v.s. til $1/40$ af strålingsintensiteten uden for sikringsrummet.

Sikringsrummene forudsættes færdiggjort i påkommende tilfælde ved opførelse af indvendige skillerum til underinddeling af sikringsrummene, sprængstyksikring af alle åbninger, ryddeliggørelse for evt. fredstidsanvendelse og anbringelse af fornødent inventar m.v., således at rummene kan fungere som beskyttelsesrum. De påregnes ikke forsynet med ventilatorer med gasfilter.

4. Sikringsrumskapacitet.

Udbygningen af sikringsrumskapaciteten i perioden 1962-77 fremgår af bilag 2, der indeholder kolonner for sikringsrum dels inden for civilforsvarsområderne, dels uden for civilforsvarsområderne.

Ved civilforsvarsområderne forstås her de i bilaget til indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 492 af 18. december 1970 nævnte områder, d.v.s. de gamle civilforsvarsområder (se bilag 1).

Det fremgår af bilaget, at der nu findes ca. 2,4 mill. sikringsrumspadser i hele landet fordelt med ca. 2,1 mill. pladser inden for civilforsvarsområderne og ca. 0,3 mill. pladser uden for civilforsvarsområderne. Den årlige tilvækst af sikringsrum har i slutningen af 60'erne og i begyndelsen af 70'erne udgjort 100.000 - 200.000 pladser, men den årlige tilvækst udgør nu kun ca. 70.000 pladser på grund af den indtrufne store nedgang i det private sikringsrumspligtige byggeri.

ad II. OFFENTLIGE BESKYTTELSESNUM.

1. Lovgrundlaget.

De offentlige beskyttelsesrum, der er tilvejebragt i henhold til CF-loven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 468 af 20. september 1976,

§§ 2, stk. 2, 22, nr. 5 og 25, stk. 1, kan opdeles i betondækningsgrave (bunkers) og kombinerede, offentlige beskyttelsesrum.

De eksisterende betondækningsgrave er fritliggende beskyttelsesrum, der opførtes i perioden 1944-45 og i 1951 under indtryk af Koreakrigen. Disse rum er med den normerede belægning ikke indrettet til længere tids ophold med overnatning. Hvert rum er beregnet til 50 personer.

Antallet af betondækningsgrave er i perioden fra 1951 og til 1. december 1977 blevet reduceret fra 6.460 til 3.820. Denne reduktion skyldes, at fjernelse af dækningsgrave i følge praksis tillades, når de udgør absolutte hindringer for aktuelle bygge- og anlægsarbejder. Udgifterne til fjernelse afholdes fuldt ud af statskassen, og de udgør for tiden for en normaltype til 50 personer ca. 11.000 kr.

Ud over udgifterne til evt. fjernelse af eksisterende betondækningsgrave afholdes over statsbudgettet udgifter til vedligeholdelse samt afsavnsgodtgørelse til ejerne af de ejendomme, hvor på betondækningsgravene er beliggende. På finansloven for finansåret 1977-78 er der optaget en bevilling på 100.000 kr. til afsavnsgodtgørelse til grundejerne. Endvidere er der optaget en bevilling på 2.200.000 kr. til tilsyn og vedligeholdelse. (Bevillingen vedrører også udgifter til fjernelse af bunkersanlæg samt tilsyn med og vedligeholdelse af kombinerede offentlige beskyttelsesrum. Disse udgifter er dog for tiden minimale).

Kombinerede offentlige beskyttelsesrum blev før 1973 opført med statstilskud, ydet med hjemmel i civilforsvarslovens § 25, men foranlediget af et udvalgsarbejde i 1972 med baggrund i krav om væsentlige besparelser på civilforsvarets budgetter er det besluttet ikke længere at afsætte midler på finansloven til opførelse af nye kombinerede offentlige beskyttelsesrum. Disse beskyttelsesrum har i gennemsnit hver plads til ca. 350 personer og er indrettet i forbindelse med nybyggeri, hvor de i fredstid anvendes til f.eks. garager, parkering, lagre, gangtunneler m.v.

2. Beskyttelsesrummenes beskyttelsesværdi.

Betondækningsgrave og kombinerede, offentlige beskyttelsesrum yder sædvanligvis større beskyttelse end sikringsrummene gør. De er sprængstyksikre og yder beskyttelse mod eksplosionstryk og

nedstyrtningsbelastning på 10-20 t/m² samt endvidere mod radioaktiv stråling med en beskyttelsesfaktor på mindst 1000.

Rummene vil endvidere yde beskyttelse mod angreb med kemiske kampstoffer, idet rummene er forsynet med sandfiltre, som i klareringsfasen bliver forbundet med ventilatorer. Disse er indkøbt og centralt oplagret ved civilforsvarsstyrelsens foranstaltning.

Beskyttelsesrummene forudsættes færdiggjort i påkommende tilfælde, og der er i de af styrelsen udgivne beredskabsbestemmelser optaget de fornødne pålæg til de stedlige myndigheder om, ved hvilken grad af beredskab, der skal drages omsorg for at klargøre de offentlige beskyttelsesrum.

3. Kapacitet.

Der henvises til bilag 2. Det fremgår heraf, at antallet af offentlige beskyttelsesrumspadser (i betondækningsgrave og kombinerede, offentlige beskyttelsesrum) udgør 250.500 i hele landet, fordelt med 247.200 pladser i civilforsvarsområderne og resten uden for civilforsvarsområderne.

ad III. SUPPLERENDE OFFENTLIGE BESKYTTELSESNUM.

1. Grundlaget.

Ved cirkulærskrivelse af 28. marts 1977 har civilforsvarsstyrelsen udsendt "Vejledning i rekognoscering efter egnede rum til supplerende offentlige beskyttelsesrum" og anmodet samtlige civilforsvarskommissioner om at udarbejde en lokal plan i overensstemmelse hermed.

Når de i cirkulærskrivelsen foreskrevne rekognosceringer i løbet af den kommende tid er tilendebragt i hele landet, vil der være tilvejebragt en oversigt over, i hvilket omfang der i enkelte byer er mulighed for i påkommende tilfælde at indrette supplerende, offentlige beskyttelsesrum.

Efter de nuværende planer er det ikke tanken, at der allerede i fredstid skal foretages foranstaltninger i de kælderrum, der tænkes anvendt til supplerende offentlige beskyttelsesrum. Sådanne foranstaltninger kan planlægges i fredstid, men de skal først udføres i krisesituationer, fordi deres gennemførelse i fredstid ville hindre kælderrummenes almindelige fredsmæssige anvendelse.

2. Beskyttelsesværdi.

De tekniske krav til de udpegede lokaliteters bæreevne, stabilitet m.v. er i civilforsvarsstyrelsens vejledning fra 1977 opstillet således, at rummene - ved foretagelse af de i en krisesituation foreskrevne bygningsforanstaltninger - opfylder samme krav med hensyn til sikring, som der opstilles for sikringsrum.

3. Kapacitet.

Da ordningen med udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum først er påbegyndt i marts 1977, har det ikke været muligt at tilvejebringe så fyldigt et materiale herom, at arbejdsgruppen på grundlag heraf kan fastslå, hvor mange beskyttelsesrumspadser, der vil kunne tilvejebringes herved.

Indenrigsministeriets luftværnsudvalg af 1946 gik i sin betænkning fra 1949, side 50, ud fra, at der inden for byer og bymæssig bebyggelser skaffes beskyttelsesrum i den udstrækning, det er nævnt nederst side 20, herunder, at der tilvejebringes offentlige beskyttelsesrumspadser til 25% af befolkningen i civilforsvarsområderne til brug for trafikanter m.v. De i dag eksisterende offentlige beskyttelsesrumspadser (i betondækningsgrave og kombinerede offentlige beskyttelsesrum) udgør imidlertid kun dækningsmuligheder til ca. 7% af befolkningen i civilforsvarsområderne. De foreløbige resultater af rekognosceringen efter supplerende offentlige beskyttelsesrum, baseret på resultaterne fra et par civilforsvarsområder, tyder på, at der vil kunne udpeges supplerende offentlige beskyttelsesrum med et antal pladser svarende til mellem 10 og 20% af befolkningstallet inden for civilforsvarsområderne, det vil sige mellem 395.000 og 790.000 pladser.

ad IV. NEDFALDSSIKRE RUM.

I kapitel VI i civilforsvarsstyrelsens retningslinier for civilforsvarsmæssig byanalyse af 1968, som ændret i 1972, jfr. civilforsvarsstyrelsens cirkulærskrivelse af 31. august 1972, er der udgivet bestemmelser for gennemførelse af en kælderanalyse med det formål at tilvejebringe en summarisk oversigt over forekomsten af kælderlokalteter i bebyggede områder, over disse lokaliteters kapacitet i relation til antallet af personer i de pågældende områder samt over den beskyttelse, som kældrene yder mod gammastråling fra radioaktivt nedfald.

Rummene, der først og fremmest er tænkt som en sidste udvej for befolkningen til at finde ly mod radioaktivt nedfald, kan i nogen grad yde beskyttelse mod andre skadevirkninger.

Afsnit B

Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende et målsætningsprogram med hensyn til tilvejebringelse af beskyttelsesrum m.v. ved forskellige udgiftsniveauer

Arbejdsgruppens overvejelser kan samles i følgende punkter:

I. HVAD SKAL BESKYTTELSERUMMENE YDE CIVILBEFOLKNINGEN BESKYTTELSE IMOD ?

I følge de planlægningsforudsætninger, som totalforsvarsmyndighederne her i landet har besluttet at lægge til grund, må der i tilfælde af krig for Danmarks vedkommende

1. regnes med sandsynlighed for
  - under alle forhold angreb fra luften med konventionelle våben og/eller A-våben mod visse militære mål, særlig søværnets og flyvevåbnets installationer.
  - et angreb, udført af konventionelle styrker, evt. støttet af taktiske A-våben; i forbindelse hermed luftangreb med konventionelle våben og/eller A-våben mod kommunikationscentre for at isolere den egentlige kampplads samt mod København og andre byer for at skabe forvirring og håbløshed.
2. regnes med en betydelig mulighed for
  - radioaktivt nedfald som følge af megaton-våben, kastet uden for dansk område. Sådant nedfald vil kunne komme et hvert sted i landet.
3. regnes med mulighed for
  - anvendelse af kemiske kampstoffer.
  - anvendelse af biologiske kampmidler.
  - anvendelse af megaton-våben mod København, evt. kastet således, at selve byen ikke beskadiges, men at et kraftigt radioaktivt nedfald rammer byen.

Disse våben medfører en række skadevirkninger, f.eks. lufttryk-virkning, sprængstyk-virkning, radioaktivt nedfald m.v.

II. HVILKE KVALITETSKRAV SKAL MAN STILLE TIL BESKYTTELSERUMMENE ?

I følge de gældende bestemmelser for udførelse af sikringsrum, der er indeholdt i indenrigsministeriets cirkulære af 16. april 1962 og indenrigsministeriets Bekendtgørelse af 21. april 1975, er kravet, at rummene skal være nedstyrtnings sikre, sprængstyksikre, yde en rimelig beskyttelse mod brand og mod stråling fra radioaktivt nedfald og have rimelige flugtmuligheder.

Arbejdsgruppen har i overensstemmelse med kommissoriet baseret sine beregninger på den nuværende kvalitet af sikringsrum, men der kan naturligvis tænkes andre og højere niveauer for beskyttelsesrumskvaliteten. I det omfang der af beslutningsmyndigheden vælges et sådant, må arbejdsgruppens beregninger ændres tilsvarende.

III. HVOR HURTIGT SKAL CIVILBEFOLKNINGEN KUNNE FINDE LY I BESKYTTELSERUMMENE ?

Beskyttelsesrummenes værdi er afhængig af, at de er således beliggende, at befolkningen hurtigt og nemt kan søge ly i dem.

På grund af Danmarks geografiske beliggenhed, udstrækning og det moderne flyvevåbens store hastigheder må man i følge de benyttede planlægningsforudsætninger regne med, at den tid, som det er muligt at give befolkningen til at søge beskyttelse i - efter et angreb er varslet - næppe vil overskride et par minutter, og at der ofte vil være endnu kortere varsel, og i tilfælde af angreb med raketter - slet intet varsel.

I civilforsvarsstyrelsens vejledning af 28. marts 1977 om rekognoscering efter egnede rum til supplerende, offentlige beskyttelsesrum er det anført, at de offentlige beskyttelsesrum bør placeres således, at der så vidt muligt ikke bliver mere end 200-300 meter at tilbagelægge til det nærmeste rum.

IV. HVOR MANGE BESKYTTELSERUMSPLADSER SKAL TILVEJBRINGES ?

Betænkningen fra 1949 vedrørende bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger opgjorde behovet for beskyttelsesrum i byer og bymæssige bebyggelser således:

1. på bopæl ..... til ca. 100% af indbyggertallet
2. på arbejdspladser, skoler o.s.v. til ca. 75% af indbyggertallet

3. på vej mellem bopæl og arbejdsplads (skole o.s.v.):
 offentlige beskyttelsesrum til ca. 25% af indbyggerantallet
 i alt .....til ca. 200% af indbyggerantallet.

Herefter forudså betænkningen, at der skulle skaffes beskyttelsesrumspadser til i alt 200% af indbyggerantallet inden for de nævnte geografiske områder.

Som det fremgår af bilag 2, er dækningsgraden i 1977 med hensyn til beskyttelsesrumskapacitet i procent af befolkningen i civilforsvarsområderne, når sikringsrummene medregnes, steget fra 27% i 1962 til 68% i 1977. Når der tales om beskyttelsesrumskapacitet i procent af befolkningen og om dækningsgrad må der imidlertid, som anført på side 9, erindres om, at såvel de offentlige beskyttelsesrum som sikringsrummene kun i et begrænset omfang er umiddelbart anvendelige, og at færdiggørelse af sikringsrummene og beskyttelsesrummene tager tid. Hertil kommer problemerne med i en krisituation at fremskaffe de fornødne materialer og den fornødne arbejdskraft.

Uden for civilforsvarsområderne er dækningsgraden i tiden fra 1962 til 1975 steget fra 9,4% til 18,5%. Væksten i antallet af sikringsrumspadser uden for civilforsvarsområderne er nu standset på grund af den ovenfor side 12-13 nævnte dispensationspraksis.

Arbejdsgruppen har ved opstilling af sine beregninger taget sit udgangspunkt i betænkningen, idet man er gået ud fra, at dens tal på 200% af indbyggerantallet vil angive det maksimale behov for beskyttelsesrum.

Da arbejdsgruppen således går ud fra, at der skal være dækning til alle borgere i byerne +) i nærheden af deres bopæl, har man foretaget en beregning af beskyttelsesrumsbehovet ved 100% dækning af indbyggerantallet og som en mellemløsning mellem de to yderpunkter tillige en beregning ved en dækningsprocent på henholdsvis 125% og 150%.

Det bemærkes, at arbejdsgruppen i sine beregninger går ud fra det eksisterende indbyggerantal (indbyggerantal pr. 1. januar 1974 efter Regionplanorientering nr. 5 og Statistisk Årbog 1977, tabel 6) og der er ikke i opstillingen taget hensyn til eventuelle ændringer i befolkningstallets størrelse eller sammensætning i de kommende år.

+) om parcelhuse m.v. se nedenfor side 24.

V. HVOR SKAL DER TILVEJEBRINGES BESKYTTELSESRUMSPLADSER ?

I følge indenrigsministeriets luftværnsudvalg var det kun i byer og bymæssige bebyggelser, der skulle skaffes beskyttelsesrum. Uden for byer og bymæssig bebyggelser mente udvalget, at det kun var nødvendigt at indrette beskyttelsesrum i større virksomheder, anstalter og lignende, idet de tilflugtssøgende i øvrigt måtte antages at have mulighed for at skaffe sig dækning på anden måde. Luftværnsudvalget fastsatte derfor den geografiske afgrænsning for sikringsrumspligtens omfang til civilforsvarsområderne (jfr. bilag 1). Da spørgsmålet om sikringsrumspligtens geografiske udstrækning efter vedtagelse af lov nr. 672 af 19. december 1975 stadig står hen, har arbejdsgruppen udarbejdet sit forslag på grundlag af 4 forskellige geografiske områder, hvoraf forslag 1 omfatter samtlige byzoner, jfr. miljøministeriets bekendtgørelse af lov om by- og landzoner nr. 494 af 19. september 1975.

Forslag 2 omfatter samtlige byzoner i de kommuner, hvori der efter gældende ret helt eller delvis består sikringsrumspligt, samt i yderligere 5 kommuner, der har haft en kraftig bymæssig udvikling (Hørsholm, Karlebo, Greve, Solrød og Nordborg kommuner). Forslag 3 omfatter samme områder som forslag 2, idet man dog har undtaget fritliggende byzoner, der ligger i mere end 1500 meters afstand fra centrale byzoner, medens forslag 4 stort set svarer til de gamle civilforsvarsområder (bilag 1).

Hvilke af de 4 områder og hvilken dækningsprocent, der end vælges, er der imidlertid et forhold, som gør, at det antal beskyttelsesrumspladser, der i følge skemaet i bilag 4a skal skaffes svarende til den valgte løsning, ikke vil kunne opnås fuldt ud på grund af bebyggelsesforholdene i visse ældre byer og bykvarterer. I visse dele af København, især den indre by og brokvartererne, ligesom i nogle af de større provinsbyer og i meget gamle byer, vil en tilstrækkelig dækning med rum med sikringsrumsstandard enten ved at indrette dem i nybyggeri eller ved at udpege eksisterende egne kældre og forstærke disse, ikke være mulig.

Disse ældre bykvarterer har allerede været fuldt udbyggede i mange år, men den eksisterende bebyggelse har endnu en sådan kvalitet, at bebyggelsen fremdeles i mange år kun i meget begrænset omfang vil blive fornyet. De bestående bygninger har kældre, der som hovedregel ikke opfylder de tekniske krav, der må stilles til en kælder, der skal kunne forstærkes til beskyttelsesrum, blandt an-

det fordi etageadskillelsen over kælderen ofte er af træ. Endvidere vil der heller ikke i disse kvarterer være plads til at bygge fritliggende beskyttelsesrum.

Man må derfor regne med, at befolkningen, der bor eller færdes i disse kvarterer, ofte vil være henvist til at søge ly i kældre, der findes i området, og som derfor i påkommende tilfælde må gøres bedst mulige ved en forstærkning kombineret med murgennembrydninger. Sådanne foranstaltninger vil i følge erfaringerne fra 2. verdenskrig i en given situation ikke være uden en vis værdi.

Disse problemer, der som nævnt i særlig grad gør sig gældende i Københavns kommune og i visse andre byer med ældre kvarterer, er behandlet i afsnit E på side 49-70.

VI. HVORLEDES ER BESKYTTELSESNUMRENE FORDELT INDEN FOR LANDET ?

Som det fremgår af bilag 2, fandtes der i 1977 beskyttelsesnumrepladser til ca. 68% af befolkningen inden for civilforsvarsområderne, jfr. dog foran side 21.

Stedfundne byanalyser viser, at der er meget ujævn dækning med hensyn til beskyttelsesnumrepladser i byerne, idet f.eks. nye områder, der er bygget, medens sikringsnumrepligten har været gældende, har stor dækning, medens ældre områder kun har få sikringsnumrepladser.

Det er i flere byer konstateret, at antallet af sikringsnumrepladser er større end de officielle indberetninger herom giver udtryk for.

I Randers kommune er det således - efter at kommunen har foretaget en tilbunds gående revision af det hidtidige materiale bl.a. i forbindelse med den på grundlag af civilforsvarsstyrelsens cirkulærskrivelse af 28. marts 1977 foretagne kælderanalyse - konstateret, at antallet af sikringsnumrepladser udgør 48.770, hvor de officielle tal kun er 39.900. Selvom forholdene næppe er de samme i alle byer, mener arbejdsgruppen dog at kunne drage den slutning, at antallet af sikringsnumrepladser ligger noget højere end angivet i de officielle indberetninger.

Tallet vil dog langt fra kunne nå så højt op, at behovet for beskyttelsesrum herved kan dækkes.

En af de måder, som kunne hjælpe til at løse problemerne med hensyn til sikring af en jævnere fordeling af sikringsrumspladserne og tilvejebringelse af flere pladser, er en udbygning af ordningen med udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i gode kældre i det eksisterende byggeri ved en nærmere planlægning af indretningen af de udpegede rum til beskyttelsesrum.

Rummenes normale fredsmæssige anvendelse taler for, at man skal vente til en krigssituation med at foretage særlige bygningsmæssige foranstaltninger med henblik på indretning af rummene til beskyttelsesrum. Men efter arbejdsgruppens opfattelse bør der allerede nu foretages en detailplanlægning, der i lighed med de allerede foretagne udpegninger bør foretages i samarbejde med grundejeren med hensyn til, hvorledes rummene i en krigssituation skal sikres mod sprængstykker, nedstyrtning, brand o.s.v.

Arbejdsgruppen finder også, at ordningen bør forberedes endnu mere ved, at det offentlige allerede i fredstid sørger for - evt. ved indkøb heraf - at det nødvendige materiel m.v. til afstivning af de udpegede rum er til stede i en krigssituation.

Arbejdsgruppen har beregnet, at udgifterne til en sådan detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrumspladser til den forudsatte sikringsrumsstandard vil andrage ca. 35,- kr. incl. moms. pr. plads (oktober 1977-niveau), medens udgifterne til iværksættelse af planerne, heri medregnet det forudsatte udstyr, vil beløbe sig til ca. 220,- kr. incl. moms. pr. plads (oktober 1977-niveau). Hertil kan komme udgifter til erstatning til grundejeren for at stille lokalet til rådighed.

Da der således ved investering af et forholdsvis lille beløb til detailplanlægning til supplerende offentlige beskyttelsesrumspladser kan skaffes mulighed for at tilvejebringe et større antal pladser, er arbejdsgruppen enig om at pege på den mulighed, der er til stede her.

I den hidtidige beskyttelsesrumslovgivning har der ikke været stillet krav om indretning af sikringsrum i 1- og 2-familieshuse.

Som følge heraf findes der i dag parcelhusområder, hvor der kun findes enkelte eller slet ingen sikringsrum.

Medens etagebyggeri tidligere var den foretrukne boligform, er der, siden loven blev givet, sket en ændring i boligforholdene i Danmark, så en langt større del af befolkningen bor i parcelhuse. Som det fremgår af bilag 3, bor 62% af hele Danmarks befolkning

pr. 1. januar 1976 i 1- eller 2-familieshuse og landbrugsejendomme, og man har på grundlag heraf skønnet, at i dag bor over 50% af indbyggerne i samtlige byzoner i Danmark i 1- eller 2-familieshuse.

VII. GENERELLE FORUDSÆTNINGER VED BEREGNINGSSOPSTILLINGEN.

1. For den fremtidige udbygning sondres der ikke mellem beskyttelsesniveau for offentlige beskyttelsesrum og for sikringsrum, men beregningerne baseres på den forudsætning, at der fremtidigt kun tilvejebringes beskyttelsesrum med samme beskyttelsesniveau.

2. Som beskyttelsesniveau for disse rum stilles krav svarende til den hidtidige sikringsrumsstandard, således at den type rum, der regnes med i opstillingen, skal være nedstyrtnings sikre, sprængstyksikre, yde en rimelig beskyttelse mod brand og mod stråling fra radioaktiv nedfald og have rimelige flugtmuligheder.

3. Under hensyn til princippet om, at der i hvert fald skal være beskyttelsesrumspladser til over 100% af befolkningstallet i det pågældende grafiske område, er opstillingen i bilag 4a udarbejdet med henholdsvis 100%, 125%, 150% og 200% dækning, jfr. side 20-21.

I tallene er medregnet beboere i parcelhusområderne.

4. Opstillingen er udarbejdet med beregning af udgifter inden for hver af 4 forslag til områdeinddeling, jfr. side 22, således at kolonnerne 1-4 viser, hvad en dækning med beskyttelsesrumsplads til 100%, 125% 150% og 200% af befolkningsantallet i hvert tilfælde vil koste.

Der er ikke regnet med indretning af sikringsrum uden for byzonerne i de 4 nævnte områder.

5. Antallet af beskyttelsesrumspladser tilvejebragt ved udpegning af lokaliteter til indretning som supplerende offentlige beskyttelsesrum er i opstillingen beregnet alternativt til 10% og 20% af befolkningstallet.

6. Der er ikke i opstillingen taget hensyn til de særlige problemer, som spørgsmålet om tilvejebringelse af beskyttelsesrumsplads i de ældre kvarterer i København og visse andre byer rejser, jfr. side 23.

VIII. KONKRETE FORUDSÆTNINGER VED BEREGNINGSSOPSTILLINGEN.

I overensstemmelse med den nuværende politik, hvor tilvejebringelse af beskyttelsesrum sker i to tempi, således at færdiggørelse af

rummene med hensyn til opførelse af skillevægge, sprængstyksikring o.s.v. først sker i en krisesituation er prisen for en beskyttelsesrumplads opgjort dels for så vidt angår opførelse dels for så vidt angår færdiggørelse.

1. Sikringsrum.

a. Prisen for opførelse af en sikringsrumplads er opgjort til 930,- kr. incl. moms. på grundlag af følgende:

Arbejdsgruppen vedrørende begrænsning af udgifterne til beskyttelsesrum har i notat af 19. maj 1972 anført, at 150.000 sikringsrumpladser koster 65.866.000 kr. i håndværkerudgifter, eller gennemsnitligt 439,- kr. pr. plads svarende til byggeindeks (montageindeks) 126, januar 1972, jfr. bilag 5 i nærværende betænkning. Pr. 1. oktober 1977, byggeindeks 233 bliver gennemsnitsprisen med et tillæg på 15% for teknisk administration:

$$439 \times \frac{233}{126} + 15\% = 933,- \text{ kr. eller } \underline{\text{ca. } 930,- \text{ kr.}} \text{ incl. moms.}$$

(oktober 1977-niveau).

En kontrolberegning af prisen baseret på oplysninger om byggeriet i 1976 bekræfter dette tal.

Prisen for opførelsen af en sikringsrumplads i parcelhuse uden kælderbehov er anslået til at ville udgøre (håndværkerudgifter + 15% teknisk administration og incl. 18% moms.) $1500 + 15\% = \underline{1.725,- \text{ kr.}}$ (oktober 1977-niveau).

Prisen for opførelsen af en sikringsrumplads i parcelhuse med eget kælderbehov, således at sikringsrumsprisen kun omfatter udgiften til forstærkning af kælderen m.v., er anslået til at ville udgøre (håndværkerudgifter + 15% teknisk administration og incl. 18% moms.) $500 + 15\% = \underline{575,- \text{ kr.}}$ (oktober 1977-niveau).

b. Prisen for færdiggørelse af en sikringsrumplads, der af arbejdsgruppen er beregnet til ca. 150,- kr. incl. moms. pr. plads (oktober 1977-niveau), er udregnet på grundlag af en standard, der omfatter udgifter til underinddeling, sprængstyksikring, almindelige døre og lemme, nødklosetter, førstehjælpsmateriel, udbrydningsværktøj og nødbelysning, jfr. bilag 6. En forøgelse af denne standard f.eks. med installation af gasfiltre vil betyde en fordobling af udgifterne.

2. Offentlige beskyttelsesrum.

a. Prisen for opførelsen af en beskyttelsesrumsplads i et kombineret offentligt beskyttelsesrum er merudgiften ved at udføre kælderens som beskyttelsesrum i stedet for at udføre kælderens i sædvanlig konstruktion til fredstidsanvendelse. Prisen er udregnet på grundlag af de ydede statstilskud til 5 af de senest opførte (1972) kombinerede offentlige beskyttelsesrum med plads til i alt 2.860 personer og omregnet til prisniveau oktober 1977 (byggeindex 233) og udgør ca. 2000,- kr. incl. moms. pr. plads.

Arbejdsgruppen har som nævnt ikke regnet med, at der skal udføres flere rum med denne standard, jfr. foran side 25.

Prisen for opførelse af en beskyttelsesrumsplads i et selvstændigt fritliggende beskyttelsesrum af sikringsrumsstandard er af arbejdsgruppen anslået til 3.000,- kr. incl. moms. (oktober 1977-niveau). Prisen er udregnet på grundlag af udgiften til opførelse af et fritliggende sikringsrum i Gentofte kommune i 1977.

b. Prisen for færdiggørelse af en beskyttelsesrumsplads i betondækningsgrave og kombinerede offentlige beskyttelsesrum er i prisniveau oktober 1977 beregnet til ca. 165,- kr. incl. moms., jfr. bilag 6.

Udgiften omfatter installering af nødklosetter, førstehjælpsmateriel, ventilatorer, udbrydningsværktøj, nødbelysning og vandbeholdere samt sidde- og liggemateriel.

En del af denne udgift er allerede afholdt til inventar m.v., der er oplagt af civilforsvarsstyrelsen.

3. Supplerende offentlige beskyttelsesrum.

a. Prisen for detailplanlægning af en supplerende offentlig beskyttelsesrumsplads andrager ca. 35,- kr. incl. moms. (Prisniveau oktober 1977).

b. Prisen for færdiggørelse af en supplerende offentlig beskyttelsesrumsplads, således at beskyttelsesrumspladsen kommer op på sikringsrumsstandard andrager ca. 220,- kr. incl. moms. Udgiften omfatter sikring mod radioaktiv stråling, afstivning, underinddeling, sprængstyksikring, brandsikring, eventuelt almindelige døre, afspærringsventiler på rørledninger, nødklosetter, førstehjælpsmateriel, udbrydningsværktøj, nødbelysning og vandbeholdere.

IX. ARBEJDSGRUPPENS OPSTILLING OVER ANTAL AF OG UDGIFTER TIL BESKYTTELSESRUM TIL HENHOLDSVIS 100%, 125%, 150% OG 200% AF BEFOLKNINGEN I DE I MODELLERNE 1-2-3 OG 4 ANFØRTE BYZONER.

Der henvises til de som bilag 4 b og c optagne skemaer.

Skemaet er udarbejdet på grundlag af det eksisterende antal beskyttelsesrumspadser i sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum med tillæg af forventet antal pladser i supplerende offentlige beskyttelsesrum på henholdsvis 10% og 20% af befolkningstallet. Herefter finder man det antal pladser, der skal tilvejebringes alt efter, om behovet skal dække 100, 125, 150 eller 200% af befolkningstallet inden for de 4 geografiske områder. Arbejdsgruppen har ikke i sine modeller taget stilling til fordelingen af antal pladser på bopæl, arbejdsplads, trafik m.v.

Tidligere afholdte udgifter til opførelse af eksisterende sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum er ikke medregnet i udgiftsopstillingen, men de fremtidige udgifter til færdiggørelsen (klargøringen) er medregnet.

Nedenstående skema, der er et sammendrag af bilag 4b og c, er vist antallet af nye pladser samt udgifterne hertil, ved dækningsgrader på henholdsvis 100%, 125%, 150% samt 200% af befolkningstallet i hver af de af arbejdsgruppen foreslåede 4 byzonemodeller. Det er ved udarbejdelse af oversigten af opstillingsmæssige hensyn forudsat, at der vil kunne anvises tilflugtsmuligheder i supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til 20% af befolkningstallet. Det bemærkes, at arbejdsgruppen ikke herved har kunnet tage stilling til denne procent, der afhænger af resultaterne af det igangværende rekonosceringsarbejde.

	1. Alle byzoner i hele landet		2. Alle byzoner i ny byzoner i Greve, Solrød, Hørsholm, Karlebo og Nordborg kommuner		3. CFO m.v. + alle + fritliggende byzoner over 1500 m fra cen- trale byzoner		4. Byzoner i gl. CFO m.v.	
	1000 ny pladser	mill. kr.	1000 ny pladser	mill. kr.	1000 ny pladser	mill. kr.	1000 ny pladser	mill. kr.
<u>Ny sikringsrum</u>								
100% dækning	494	459,0	426	396,0	364	339,0	161	150,0
125% -	1473	1370,0	1287	1197,0	1207	1123,0	940	874,0
150% -	2453	2281,0	2149	1999,0	2049	1906,0	1719	1599,0
200% -	4413	4104,0	3873	3602,0	3736	3474,0	3278	3049,0
<u>Supplerende of- fentlige beskyt- telsesrum</u>	784	28,0	689	24,0	674	24,0	624	22,0
<u>Færdiggørelses- udgifter:</u>								
<u>Eksisterende og nye sikringsrum</u>								
100% dækning		433,0		377,0		367,0		337,0
125% -		580,0		506,0		494,0		454,0
150% -		727,0		635,0		620,0		571,0
200% -		1021,0		894,0		873,0		804,0
<u>Suppl. off. be- skyttelsesrum</u>		172,0		152,0		148,0		137,0
<u>Offentlige be- skyttelsesrum</u>		25,5 ⁺		25,5 ⁺		25,5 ⁺		25,5 ⁺

+) I udgiften er fratrukket 15,5 mill. kr. vedr. allerede indkøbt og opmagasineret inventar.

Af oversigten fremgår det eksempelvis, at ved model 2 med en dækningsprocent på 100% vil der skulle skaffes nye sikringsrumspladser til 426.000 personer svarende til en samlet anlægsudgift på 396 mill. kr., hvortil kommer 689.000 pladser i supplerende offentlige beskyttelsesrum svarende til en samlet udgift til detailplanlægning heraf på 24 mill. kr.

Det bemærkes, at i befolkningstallene indgår beboerne i parcelhusområderne. Dette er sket af beregningstekniske årsager, og arbejdsgruppen har ikke herved taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der for disse befolkningsgrupper skal skaffes sikringsrum på bopælen.

Hertil kommer udgifter til færdiggørelse af sikringsrummene, der i nævnte eksempel i givet fald vil andrage 377 mill. kr., samt udgifter til klargøring af offentlige beskyttelsesrum og supplerende offentlige beskyttelsesrum på i alt 177,5 mill. kr.

Ved bedømmelsen af størrelsesordenen af de i modellerne foreslåede antal pladser i nye sikringsrum må erindres om, at der siden 1951 i medfør af 1950-loven i hele landet er tilvejebragt 2,4 mill. pladser af samme standard.

Spørgsmålet om hvor stor en dækningsprocent af befolkningstallet samt om for hvilket af de fire forslag til områdeinddeling, der skal gælde sikringsrumspligt, har arbejdsgruppen ikke taget stilling til, men arbejdsgruppen har alene opstillet nogle målsætningsprogrammer, der vil kunne gennemføres ved forskellige udgiftsniveauer.

Arbejdsgruppens overvejelser om, hvorledes beskyttelsesrumspolitikken vil kunne tilrettelægges ved de forskellige udgiftsniveauer samt om finansieringen heraf, er der redegjort for i afsnit D.

Afsnit C

Beskyttelsesrumspolitikken i den samfundsøkonomiske sammenhæng

I følge kommissoriet er det pålagt arbejdsgruppen at stille forslag om, hvorledes et målsætningsprogram med hensyn til tilvejebringelse af beskyttelsesrum m.v. kan iværksættes ved forskellige udgiftsniveauer og samtidig overveje mulighederne for, at tilvejebringelsen af beskyttelsesrum kan indgå i det offentliges almindelige konjunkturbestemte reguleringspolitik, herunder beskæftigelsespolitikken.

I. DEN SAMFUNDSØKONOMISKE BAGGRUND, DER ER LAGT TIL GRUND FOR ARBEJDSGRUPPENS OVERVEJELSER VEDRØRENDE DET OFFENTLIGES ALMINDELIGE KONJUNKTURBESTEMTE REGULERINGSPOLITIK.

Den samfundsøkonomiske baggrund for den i de senste 4 år af det offentlige førte konjunkturbestemte reguleringspolitik er kendetegnet ved lav økonomisk vækst og en omfattende arbejdsløshed i hele den vestlige industrialiserede verden, der for Danmarks vedkommende har været særdeles mærkbar som følge af, dels en næsten 100% afhængighed af udlandet for så vidt angår råvarer, herunder især energi, dels at Danmark allerede før lavkonjunkturerne satte ind havde økonomiske balanceproblemer overfor udlandet.

For at rette op på konjunkturerne blev der i 1975 gennemført en væsentlig lempelse af finanspolitikken, hvilken politik, der selv med en stigning i antallet af beskæftigede, ikke gav det ønskede resultat, idet underskuddet på betalingsbalancen herved blev bragt til at vokse faretruende. Erfaringerne fra 1975 og 1976 viste, at en efterspørgselsstimulerende politik har en positiv indvirkning på beskæftigelsen, men at en sådan stimulering af beskæftigelsen, i det omfang denne politik går videre end hos vore samhandelspartnere, til gengæld kan give øgede betalingsbalanceproblemer.

Regeringens økonomiske politik går som følge af den generelle efterspørgselsstimulerende politiks utilstrækkelighed nu ud på, dels at føre en langsigtet strategi, hvorefter der over en længere perio-

de søges gennemført sådanne tilpasninger, at de grundlæggende balanceproblemer i dansk økonomi afhjælpes, dels at føre en mere kortsigtet politik til afbødning af uheldige konsekvenser ved gennemførelse af den langsigtede politik.

Foranstaltninger til opfyldelse af den kortsigtede tilpasningspolitik vil i særlig grad blive sat ind på områder, hvor importkvo-
ten er lille, og den indenlandske beskæftigelsesvirkning er stor, for herigennem at afbøde virkningerne af den generelle efterspørgselbegrænsende politik, som blandt andet kommer til udtryk gennem budgetreguleringer, jfr. herved de økonomiske indgreb i august 1976 og 1977. Ved den langsigtede tilpasningspolitik er målet ved en gradvis afdæmpning af stigningen i det danske omkostningsniveau at forbedre Danmarks konkurrencesituation på de internationale markeder, hvorved såvel betalingsbalancen som beskæftigelsen vil kunne forbedres på længere sigt.

Endvidere skal spørgsmålet om omfanget af større offentlige investeringer tages i betragtning, idet de samfundsøkonomiske muligheder må antages at sætte visse grænser for, i hvilket omfang de offentlige investeringsplaner vil kunne realiseres. Det kan i denne forbindelse nævnes, at for så vidt balanceproblemet overfor udlandet skal løses i løbet af de kommende 4 år, vil dette kun kunne gennemføres ved en begrænset forøgelse af beskæftigelsen frem til 1981. Af "De offentlige investeringer 1978-1990, planredegørelse 1" afgivet af det af budgetdepartementet i 1977 nedsatte investeringsudvalg fremgår det således, at der under hensyn til en løsning af balanceproblemet må finde en begrænsning sted af væksten i de offentlige investeringer til 1-2% om året. Dette er ikke nogen afgørende ændring i forhold til udviklingen i de nærmeste foregående år, men det viser på den anden side, at der er snævre grænser for, hvor meget de offentlige investeringer kan benyttes til at øge beskæftigelsen med.

II. BESKYTTELSESRUMSPOLITIKKENS INDPASNING I DET OFFENTLIGES AL- MINDELIGE KONJUNKTURBESTEMTE REGULERINGSPOLITIK.

Administrationsdepartementet har i sin rapport om civilforsvaret m.v. peget på fordelene ved, at der i en tid med jævnlige budgetreguleringer som følge af konjunkturpolitiske årsager, sker en forskydning af ressourceanvendelsen inden for civilforsvarssektoren fra uddannelse til anlægssiden. Der peges blandt andet på det

rationelle i, at samspillet mellem de faktorer, der virker ved de afbødende foranstaltningers gennemførelse herunder uddannelse afholdes nogenlunde konstante over en årrække, medens modsat anlægs- og etableringsforanstaltninger, når de er gennemført, ikke kræver nogle større afledede driftsudgifter, og derfor er velegnede områder for konjunkturbestemte budgetreguleringer.

Rapporten henviser i denne forbindelse til ændringen i 1975 af den svenske civilforsvarslov, hvorefter planlægningen af beskyttelsesrum ikke alene finder sted i tilknytning til nybyggeri, men også omfatter foranstaltninger til at afhjælpe mangler på beskyttelsesrumspadser i allerede bebyggede områder, jfr. herved betænkning "Skyddsrum", Statens Offentliga Utredningar 1972:50.

Det svenske system er i et vist omfang beslægtet med vort system ved, at der i princippet er en pligt til i alt nybyggeri at indrette beskyttelsesrum. Den svenske ordning er dog udformet således, at beskyttelsesrum i praksis bygges i sådanne anlæg og bygninger, hvor det er særligt hensigtsmæssigt. Udpegningen af de lokaliteter, hvor et beskyttelsesrumsbyggeri må anses for hensigtsmæssigt, sker på grundlag af en særlig beskyttelsesrumsplanlægning i vedkommende kommuner. Finansieringen af omkostningerne ved beskyttelsesrumsforanstaltninger dækkes af staten, idet der samtidig opkræves en særlig afgift af alt nybyggeri i forbindelse med, at der gives byggetilladelse.

I det svenske system indgår endvidere en forpligtelse for kommunerne til i visse tilfælde i allerede eksisterende bygninger, anlæg m.v. at lade opføre beskyttelsesrum, hvilket især har betydning i større byers indre områder, hvor der - svarende til forholdene for så vidt angår de gamle bydele i nogle danske byer - savnes tilflugtsmuligheder. Der er vedrørende disse foranstaltninger fastsat regler for finansieringen, der finder sted ved statstilskud.

Ordningen har kun virket i praksis i ca. 1 år, og da man hidtil alene har befundet sig i den planlæggende fase og således ikke har noget stort erfaringsgrundlag at trække på, har det for nærværende ikke været muligt at vurdere om, hvorvidt ordningen med en selektiv beskyttelsesrumspolitik vil kunne bringes til at fungere som forudsat.

I 1974 nedsattes i Sverige et udvalg til at overveje og afgive forslag om totalforsvarets fortsatte udvikling.

Udvalget har i sin betænkning "Säkerhetspolitik och Totalför-svar", Statens offentliga utredningar 1976:5 for så vidt angår beskyttelsesrum blandt andet peget på denne foranstaltnings betydning som konjunkturpolitisk instrument.

I det følgende skal der redegøres for i hvilket omfang de for-an i nærværende betænkning beskrevne beskyttelsesrumsforanstaltnin-ger her i landet vil kunne tænkes anvendt som konjunkturpolitisk virkemiddel set i relation til den'øjeblikkelige samfundsøkonomiske målsætning, herunder om deres anvendelighed som beskæftigelsesfrem-mende foranstaltninger.

a. Sikringsrum.

Udgifter i medfør af lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger her hidtil været afholdt fuldt ud af bygherren, og sikringsrumsbyggeriet har derfor kun belastet de offentlige budgetter i det omfang, der har været tale om statsligt eller kommunalt byggeri.

Sikringsrumsudgifterne udgør ca. 1% af de samlede håndværker-udgifter, og disse udgifter er således relativt set meget beskedne. Det bemærkes, at der omkring dette gennemsnit er stor spredning. For etagebyggeri gælder, at 0,6 - 0,7 pct. af håndværkerudgiften vedrører sikringsrumsbyggeri, medens procenten for f.eks. offentligt institutionsbyggeri, der ikke har selvstændigt kælderbehov, andrager fra 4,6 til 7,3%.

Udgifterne til opførelse af sikringsrum fordeler sig med ca. 55% på materialer og 45% på arbejds-løn. Importkvoten for det sam-lede sikringsrumsbyggeri kan anslås til ca. 7%.

Det samlede årlige beløb, der investeres i sikringsrum, afhæn-ger som følge af denne forpligtelses automatiske karakter af i hvil-ket omfang, der igangsættes sikringsrumspligtigt byggeri i de områ-der, der er sikringsrumspligtige i medfør af 1950-loven. Det offent-lige har derfor efter de nugældende regler ingen mulighed for direk-te at påvirke omfanget, idet det er de almindelige konjunkturer og i særdeleshed konjunkturerne i byggesektoren, der er bestemmende for, i hvilket omfang byggeri, herunder sikringsrumspligtigt byggeri i-gangsættes i de enkelte år.

Den enkelte måde staten under den nuværende lovgivning vil kunne øve indflydelse på sikringsrumsbyggeriet på er således ved gennem den almindelige konjunkturbestemte politik at påvirke det samlede byggeris omfang.

Arbejdsgruppen finder på denne baggrund ikke, at en påvirkning af sikringsrumsbyggeriet vil være et egnet konjunkturpolitisk virkemiddel, idet omfanget af byggeriet snarere fremstår som et resultat af den førte økonomiske politik.

b. Offentlige beskyttelsesrum.

For så vidt angår de offentlige beskyttelsesrum kan der sondres mellem betondækningsgrave og kombinerede offentlige beskyttelsesrum, jfr. i øvrigt side 15. Der afholdes som foran anført ikke længere udgifter til de to sæt af foranstaltninger, men udgifterne blev i sin tid afholdt fuldt og helt af staten. For betondækningsgrave gjaldt, at udgifterne hertil blev afholdt af staten, og staten havde samtidig kompetencen for så vidt angår igangsættelse af disse anlægsarbejder. For så vidt angår kombinerede offentlige beskyttelsesrum var initiativet til etableringen heraf placeret hos den enkelte bygherre, dog således at kommunerne og civilforsvarsstyrelsen på grundlag af indsendte ansøgninger om byggetilladelse forestod prioriteringen mellem enkeltprojekter, hvortil der blev ydet stats-tilskud. Hverken for betondækningsgrave eller for kombinerede offentlige beskyttelsesrum kunne man således tale om en automatik, svarende til den som i dag gælder for sikringsrum.

Vedrørende spørgsmålet om hvorvidt ovennævnte foranstaltninger er egnede som konjunkturpolitiske virkemidler, har arbejdsgruppen ikke fundet det rimeligt at sondre mellem nævnte to sæt af foranstaltninger, idet det i denne sammenhæng må anses for hensigtsmæssigt, at initiativet til begge foranstaltningers gennemførelse i givet fald placeres hos det offentlige. Dette medfører, at ovennævnte indvendinger for så vidt angår sikringsrumsforanstaltningernes egnethed som konjunkturpolitisk virkemiddel ikke på tilsvarende måde gør sig gældende for offentlige beskyttelsesrum. Det må dog erkendes, at spørgsmålet i hvilket omfang der vil kunne bygges kombinerede offentlige beskyttelsesrum afhænger af de givne bygningsmæssige betingelser.

Merudgiften pr. plads i et kombineret offentligt beskyttelsesrum vil med en standard svarende til den for sikringsrum andrage ca. 930,- kr. (prisniveau 1. oktober 1977). Idet man i givet fald må påregne, at der i sådanne beskyttelsesrum som gennemsnit

skal indrettes plads til 200 personer, vil etableringen heraf svare til en samlet anlægsudgift på 186.000 kr. Udgifterne til opførelse af offentlige beskyttelsesrum fordelt på materialeforbrug og arbejds løn svarer nogenlunde til fordelingen som for sikringsrum (55/45%), og importkvoten kan anslås til ca. 7%.

Udgiften pr. plads i et fritliggende beskyttelsesrum opført med en standard svarende til standarden for sikringsrum kan anslås til ca. 3.000 kr. (prisniveau 1. oktober 1977). Påregnes der i gennemsnit indrettet pladser til ca. 50 personer i sådanne rum, vil etableringen heraf svare til en samlet anlægsudgift pr. rum på 150.000 kr. Udgifterne fordelt på materialeforbrug og arbejds løn er som ovenfor angivet (55/45%), og importkvoten kan anslås til ca. 7%.

Under hensyn til, at iværksættelsen af beskyttelsesrumsbyggeri vil give nogen beskæftigelseeffekt kombineret med en relativ lav importforøgelse, må det antages, at en iværksættelse af nærværende foranstaltninger ofte vil kunne anvendes som et virkemiddel i den øjeblikkelige konjunkturpolitik. Arbejdsgruppen kan i denne forbindelse endvidere pege på, at igangsættelse og anlægsstop vil kunne iværksettes med relativt kort varsel som følge af dels, at der ikke kræves nogen ny teknologi dels, at opførelsesfasen for enkeltprojekter er relativt kortvarig.

Under hensyn til, at dækningsprocenten med hensyn til beskyttelsesmuligheder er meget ujævnt fordelt såvel mellem byzoner som inden for byzoner, jfr. herved foran side 23, antages det, at en opførelse af offentlige beskyttelsesrum i et vist omfang vil kunne skabe en mere ligelig fordeling af dækningsmulighederne. Arbejdsgruppen skal dog pege på, at en løsning af problemet ved opførelse af offentlige beskyttelsesrum har sin begrænsning i eksisterende bebyggelsesforhold og infrastruktur, som mange steder ikke lever mulighed for byggerier af sådanne beskyttelsesrum.

c. Supplerende beskyttelsesrumsforanstaltninger.

Supplerende offentlige beskyttelsesrum er som ovenfor beskrevet rum, der udpeges i fredstid, og som af arbejdsgruppen foreslås detailplanlagt med henblik på anvendelse som beskyttelsesrum i en given situation. Rummenes klargøring til beskyttelsesrum, der først påregnes at finde sted i en krisesituation, vil bl.a. bestå i afstivning til sikring mod nedstyrning, sikring mod radioaktiv stråling

m.v., jfr. foran side 27. Prisen for færdiggørelse andrager ca. 220,- kr. pr. plads, medens udgiften til detailplanlægningen kan anslås til ca. 35,- kr. pr. plads.

Efter den geografiske områdeinddeling, jfr. kolonne 2 i skemaet, vil en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum ved en dækningsprocent på 20 beløbe sig til i alt 24 mill. kr., hvorved der planlægges skaffet beskyttelsesrumspadser til ca. 690.000 personer.

Arbejdet med udpegning og rekognoscering efter supplerende beskyttelsesrumspadser udføres af civilforsvarskommissionerne, og udgifterne hertil afholdes af kommunerne. Dette forberedende arbejde vil i en periode kunne skabe en forøget efterspørgsel efter teknisk personale i kommunerne. Til betaling for den forøgede teknikerbistand vil der være mulighed for, at kommunerne søger en andel heraf finansieret via statens bevillinger til beskæftigelsesfremmende formål, jfr. § 97a i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. og § 97b i lov nr. 298 af 8. juni 1978 om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. Der henvises herved til en af civilforsvarsstyrelsen til civilforsvarskommissionerne udsendt vejledning om opnåelse af beskæftigelsestilskud til civilforsvarsformål, jfr. bilag l2. Arbejdet med detailplanlægning vil i en periode kunne skabe beskæftigelse i den private sektor for så vidt angår arkitekter og ingeniører, og udgifterne hertil forudsættes afholdt af staten.

For så vidt angår det forberedende arbejde med udpegning og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum, må det anses for givet, at der herved i en periode vil kunne skabes arbejdspladser. Under hensyn til, at nævnte rekognoscering og detailplanlægning vil kunne udføres uden noget stort forbrug af materialer, drivmidler m.v., at importkvoten må antages at være meget lille, samt at foranstaltningerne kan iværksættes umiddelbart, finder arbejdsgruppen, at disse foranstaltninger med visse begrænsninger er egnede som konjunkturpolitiske virkemidler. For så vidt angår begrænsningerne skal der peges på det forhold, at det næppe vil være hensigtsmæssigt med jævne mellemrum at regulere omfanget af en proces, der må antages at ville kræve en vis kontinuitet.

Foranstaltninger til hel eller delvis færdiggørelse i fredstid af sikringsrum og supplerende offentlige beskyttelsesrum vil være foranstaltninger, der i givet fald vil bevirke, at den tid, der

medgår til klargøring af rummene som beskyttelsesrum, i en given situation vil kunne gøres mindre. Udgifterne til klargøring vil andrage op til 150,- kr. pr. plads i sikringsrum og 220,- kr. pr. plads i supplerende offentlige beskyttelsesrum. Den beløbsmæssige forskel skyldes, at der i supplerende offentlige beskyttelsesrum skal iværksættes foranstaltninger til opfyldelse af de for sikringsrum foreskrevne bygningsforanstaltninger (afstivning, sikring mod radioaktivt nedfald, afspærringsventiler på rørledninger). Der skal endvidere for begge kategorier iværksættes følgende foranstaltninger til klargøring: Underinddeling, sprængstyksikring, nødklosetter, førstehjælpsmateriel, udbrydningsværktøj og nødbelysning.

Det bemærkes, at en klargøring af rummene vil hindre den i dag gældende fredsmæssige anvendelse af rummene, som der er mulighed for i medfør af indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 135 af 21. april 1975, hvilket blandt andet vil kunne rejse spørgsmål om ydelse af afsavns godtgørelse til ejerne af de pågældende bygninger.

For så vidt angår spørgsmålet om klargøringsforanstaltningers egnethed som konjunkturpolitisk virkemiddel, må dette for hver enkelt foranstaltnings vedkommende afhænge af dels importkvotens størrelse ved anskaffelse af materiel dels størrelsen af lønandelen ved foranstaltningernes gennemførelse. Der kan i denne forbindelse peges på muligheden af, at staten allerede i fredstid foranlediger en fabrikation af det nødvendige afstivningsmateriel til de supplerende offentlige beskyttelsesrum igangsat, hvorved der inden for visse dele af den private sektor vil kunne skabes beskæftigelse i perioder med ellers lav beskæftigelse. I hvilket omfang det må anses for hensigtsmæssigt at iværksætte en fabrikation af materiel, som forberedende foranstaltning til klargøring i fredstid af sikringsrum og supplerende offentlige beskyttelsesrum afhænger helt af konjunkturerne i de fabrikationsled, der er omfattet heraf, samt om i hvilket omfang og med hvilke omkostninger der vil kunne skaffes lagerplads til de færdige produkter.

d. Sikringsforanstaltninger i forbindelse med by- og boligforbedring.

Endelig skal det nævnes, at arbejdsgruppen har været opmærksom på, at det af budgetdepartementet i 1977 nedsatte investeringsudvalg i sin redegørelse har behandlet spørgsmålet om boligområdets udvikling, herunder om en stigende indsats på byfornyelsesområdet,

der af investeringsudvalget anses for at give en bedre udnyttelse af eksisterende anlæg og bestående institutioner end nybyggeriet gør det. Investeringsudvalget peger imidlertid på, at en gennemførelse af investeringsønsker til byfornyelse er så omfattende, at såfremt økonomiske balanceproblemer skal undgås må de strækkes over en periode, der rækker ud over 1989. Udvalget anfører imidlertid på den anden side, at i det omfang udgifterne ved en omprioritering fra nybyggeri til forbedring af boligerne i eksisterende bydannelser vil kunne holdes inden for de givne samfundsøkonomiske rammer, må det anses for meget ønskeligt, at der i højere grad end hidtil satses på foranstaltninger til byfornyelse.

Spørgsmålet om, hvorledes beskyttelsesrumspolitikken eventuelt vil kunne indgå i de videre overvejelser vedrørende by- og boligforbedring, er særskilt behandlet i forbindelse med de særlige problemer for så vidt angår beskyttelsesmulighederne i de ældre bykerner, jfr. nedenfor under afsnit E.V.

Afsnit D

Arbejdsgruppens overvejelser vedrørende beskyttelsesrumspolitikken ved forskellige udgiftsniveauer samt finansieringen heraf

Arbejdsgruppen har som anført i afsnit B. IV. ikke taget stilling til spørgsmålet om, hvor stor en dækningsprocent af befolkningstallet, der bør være, for at give befolkningen i byer og bymæssige bebyggelser tilstrækkelige beskyttelsesmuligheder, men arbejdsgruppen har gennemregnet hver af de 4 i afsnit B.V. foreslåede områdemodeller med dækningsprocenterne 100%, 125%, 150% og 200% af hele befolkningen i de respektive områder, hvadenten denne bor i etageejendomme eller parcelhuse, hvilke sidste ikke er sikringsrumspligtige i medfør af gældende lovgivning, jfr. side 24. Arbejdsgruppen har ikke set det som sin opgave at prioritere mellem de i alt 16 foreliggende modeller (4 områdemodeller for hver af de 4 modeller for dækningsgrader), men foreløbig alene søgt at belyse de økonomiske konsekvenser ved nogle målsætningsprogrammer. Hvilken model man skal vælge må også afhænge af, hvor lang en opbygningsperiode for opnåelsen af den ønskede dækningsprocent man mener at kunne tillade, og i hvilket omfang de nødvendige ressourcer herunder bevillinger er til rådighed for formålet.

I det følgende skal der redegøres for, i hvilken udstrækning de foran i nærværende betænkning beskrevne beskyttelsesrumsforanstaltninger vil kunne tænkes bragt i anvendelse ved forskellige udgiftsniveauer, og i forbindelse hermed berøres spørgsmålet om, hvem der skal finansiere udgifterne.

I. DEN I MEDFØR AF GÆLDENDE REGLER AUTOMATISKE SIKRINGSRUMSPLIGT SOM VIRKEMIDDEL I BESKYTTELSESNUMSPOLITIKKEN.

Som anført foran, jfr. side 34-35, er udførelsen af nye sikringsrum en direkte funktion af, hvor meget sikringsrumspligtigt byggeri i medfør af 1950-loven der igangsættes. For så vidt beskyttelsesrumspolitikken alene baseres på den nuværende automatiske sikringsrumspligt i forbindelse med nybyggeri, vil dækningsprocenten vedblivende langsomt stige, jfr. foran side 21. Antallet af år, der

vil gå, inden man fra de nuværende ca. 68% dækning i civilforsvarsområderne vil nå til de i modellerne opstillede dækningsprocenter på henholdsvis 100%, 125%, 150% og 200%, kan kun antydningssvis beregnes, idet antallet af år helt vil afhænge af nybyggeriets omfang og af dets sammensætning i en længere årrække fremover.

Af bilag 2 fremgår det, at medens tilvæksten i dækningsprocenten i civilforsvarsområderne i 60'erne i gennemsnit har ligget på ca. 3% årligt, er tilvækstprocenten i 70'erne faldet til ca. 2% årligt. I de seneste 2 år har tilvæksten i gennemsnit kun været godt 1% årligt. Denne faldende tendens, der først og fremmest må tilskrives den stedfundne afdæmpning i investeringstakten, vil formentlig ikke blive ændret på afgørende vis i de kommende år.

Arbejdsgruppen skal i denne forbindelse henlede opmærksomheden på, at det af budgetdepartementet nedsatte investeringsudvalg i sin redegørelse har peget på, at antallet af nyopførte boliger i de nærmeste år stort set må forudsiges at komme til at ligge på det nuværende niveau på ca. 35.000 boliger om året, medens der i løbet af 80'erne imødeses en svagt faldende tendens til et niveau på omkring 30 til 35.000 nye boliger om året. Hovedparten af disse boliger vil være i parcelhuse.

For så vidt angår offentligt byggeri er der i rapporten peget på nødvendigheden af, at den nuværende afdæmpning i udbygningstakten med kommunale institutioner f.eks. sociale institutioner, sygehuse m.v. fortsætter, idet der herved vil kunne finde en fortsat udbygning af erhvervenes kapitalapparat (herunder byggeriet) sted med henblik på at skabe en relativ forbedring af den danske omkostningssituation på længere sigt.

Lægges den i de seneste år stedfundne stigning i antal sikringsrumspladser til grund (ca. 70.000 pladser), vil man - under forudsætning af en befolkningstilvækst i civilforsvarsområderne svarende til den for de seneste år anslåede, jfr. bilag 2 - få en stigning i dækningsprocenten med ca. 1,3% om året. Dette vil med de nævnte forudsætninger om investeringstakt og befolkningsudvikling betyde, at udbygningen med sikringsrumspladser til en dækningsprocent på 100% i model 2 vil tage op til 25 år og til en dækningsprocent på 200% vil tage op imod 100 år.

Arbejdsgruppen er ved beregningen af dækningsprocenten gået ud fra, at der skal være dækningsmuligheder til hele befolkningen

i byer- og bymæssige bebyggelser, således at der i det anvendte befolkningsgrundlag ud over den del af befolkningen, der bor eller er beskæftiget i byggeri, der efter nuværende lovgivning er sikringsrumspligtigt, indgår dels de, der bor i parcel- og rækkehuse dels de, der er beskæftiget i virksomheder, hvor der efter gældende lovgivning ikke er sikringsrumspligt, jfr. 1950-lovens § 6, stk. 1, litra c, hvorefter bygninger, hvor der ikke påregnes beskæftiget mere end 10 personer samtidig, er undtaget fra sikringsrumspligten.

II. FORSLAG TIL NYE FORANSTALTNINGER SOM VIRKEMIDLER I BESKYTTELSESRUMSPOLITIKKEN.

a. Udvidelse af den automatiske sikringsrumspligt til også at gælde for parcel- og rækkehuskvarterer.

Udviklingen i boligsammensætningen har i de sidste 20 år bevirket, at en større del af befolkningen end tidligere bor i parcel- og rækkehuse, hvorved der er opstået store forskelle i dækningsgraden mellem på den ene side parcelhusområder og på den anden side områder, hvor der er opført etagebyggeri. Såfremt man ønsker en dækningsprocent, der tilgodeser behovet for dækningsmuligheder såvel på bopæl, arbejdsplads m.v. som på vejen mellem bopæl og arbejdsplads m.v. kan dette kun ske ved, at man på en eller anden måde iværksætter visse beskyttelsesrumsforanstaltninger i byggeriet af parcel- og rækkehuse.

Spørgsmålet om, hvorvidt man skal sikre befolkningen på bopælen i parcel- og rækkehuse må blandt andet afhænge af de økonomiske konsekvenser af at pålægge dette byggeri sikringsrumspligt sammenholdt med de økonomiske byrder, der i medfør af den gældende lovgivning om sikringsrumspligt er lagt på etagebyggeriet.

Såfremt den omtalte udvikling i boligsammensætningen måtte give anledning til en ændring af de gældende regler om sikringsrumspligt, således at den automatiske sikringsrumspligt udstrækkes til at gælde for parcel- og rækkehuse, som i dag er undtaget, skal man nævne muligheden for, at der indrettes sikringsrum i fællesfaciliter eller i enkelte udvalgte huse med plads til beboere fra et vist antal huse. Endvidere kan der peges på muligheden for, at der i forbindelse med udlægninger af nye parcelhuskvarterer reserveres area-

ler til opførelse af fritliggende fælles sikringsrum til bebyggelsen eller, at der lægges en servitut på området om, at et nærmere specificeret antal huse indrettes med sikringsrum til i givet fald at kunne anvendes af hele områdets beboere.

Såfremt den automatiske sikringsrumspligt også skal gælde for nye parcel- og rækkehuskvarterer, ville dette i medfør af den gældende lovgivning betyde, at bygherrerne skulle afholde udgifterne hertil. For så vidt flere huse ville være fælles om sikringsrummene, hvadenten disse blev indrettet i fællesfaciliteter eller i enkelte udvalgte huse, ville finansieringen heraf kunne tilrettelægges på en sådan måde, at byrden blev fordelt på samtlige lodsejere, jfr. herved reglerne om betaling af vejbidrag.

En udvidelse af sikringsrumspligten til også at omfatte parcel- og rækkehuse vil - under forudsætning af, at man indretter sikringsrum i et enkelt hus, således at udgiften hertil fordeles på samtlige huse (i det valgte eksempel 20 huse), hvis beboere i givet fald skal kunne benytte sikringsrummet - betyde en forøgelse af håndværkerudgifterne for hvert af de omfattede huse med ca. 2% svarende til ca. 7000,- kr. pr. hus (oktober 1977-prisniveau).

Såfremt man måtte ønske tilvejebragt en højere dækningsprocent inden for et kortere åremål, end hvad der vil kunne opnås efter den gældende sikringsrumslovgivning, og uden at sikringsrumspligten udvides til også at omfatte byggeri, der i dag ikke er sikringsrumspligtigt, må det overvejes som supplement til den automatiske virkende sikringsrumspligt på den ene eller den anden måde at iværksætte ekstraordinære foranstaltninger for at skaffe yderligere beskyttelsesrum.

b. Detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger.

Arbejdsgruppen skal pege på den mulighed, der er tilstede ved at iværksætte den foran omtalte detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger. Arbejdsgruppen finder det væsentligt, at en sådan planlægning for beskyttelsesrum i et vist omfang vil kunne rette op på de i dag eksisterende forskelle i dækningsprocenten mellem kvarterer og geografiske områder. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at denne detailplanlægning vil have en beskæftigelsesfremmende virkning, og at den - omend i beskedent omfang - eventuelt kan indgå i konjunkturpolitikken.

Antallet af pladser, der vil kunne påvises i sådanne supplerende offentlige beskyttelsesrum, samt udgifterne hertil, kan ikke angives nøjagtigt, idet disse størrelser afhænger af de resultater, som opnås igennem det igangværende rekognosceringsarbejde efter egnede kælderrum, men lægges de på side 17 anførte tal til grund, vil der i hele landet kunne udpeges mellem 395.000 og 790.000 pladser. Dette svarer til mellem 10% og 20% af befolkningen i alle byzoner i hele landet.

Arbejdsgruppen er ved dette forslag gået ud fra, at den igangværende udpegnings af supplerende offentlige beskyttelsesrum fortsat skal finansieres af kommunerne, medens staten påtager sig finansieringen af den efterfølgende detailplanlægning af de enkelte udpegede rums indretning til beskyttelsesrum.

Såfremt der - i lighed med hidtidig praksis, hvor der under hensyn til beskæftigelsen stilles midler til rådighed for institutionerne ud over de fastsatte budgetrammer - vil kunne ses bort fra den i udvalgets kommissorium anførte økonomiske begrænsning, hvorefter udgifterne til nærværende foranstaltninger skal modsvares af øgede besparelser på udgifterne til civilforsvaret som helhed, skal man pege på den mulighed, at kommunerne i medfør af beskæftigelseslovgivningen, herunder særlig § 97b i lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. vedrørende tilbud om arbejde til langtidsledige, iværksætter en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum.

Hvis man eksempelvis forudsætter, at der vil kunne udpeges supplerende offentlige beskyttelsesrum til 20% af den nuværende befolkning i det af civilforsvarsstyrelsen foreslåede område, jfr. model 2, vil der til den foran nævnte laveste dækningsprocent på 100% og under forudsætning af en befolkningstilvækst og investeringstakt i sikringsrumspligtigt byggeri svarende til den for de seneste år i civilforsvarsområderne anslåede, jfr. bilag 2, herefter skulle skaffes et yderligere antal sikringsrumspladser ud over de i dag eksisterende sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum (2.085.000 + 247.000 pladser). Med den nuværende årlige tilvækst i sikringsrumspladser vil det tage ca. 9 år, før de således manglende sikringsrumspladser er tilkommet.

Udgifterne til detailplanlægningen af de forudsatte supplerende offentlige beskyttelsesrum til 20% af befolkningen, der skal rette op på den eksisterende ulige fordeling af beskyttelsesmulighederne, er anslået til at ville andrage ca. 24 mill. kr.,

der kan fordeles over en kortere eller længere årrække. Såvel kontinuiteten i arbejdet som den omstændighed, at nævnte planlægningsarbejde vil kunne anvendes som beskæftigelsesfremmende foranstaltning i konjunkturpolitikken taler imidlertid for, at arbejdet udføres over et kortere åremål på f.eks. 3 år.

Med samme forudsætninger som i ovenstående eksempel, men med dækningsprocenterne henholdsvis 125%, 150% og 200% vil man kunne opnå de anførte dækningsprocenter med den nuværende årlige sikringsrumstilvækst i løbet af henholdsvis ca. 28 år, ca. 47 år og ca. 85 år.

Hvis man forudsætter, at der kun vil kunne udpeges 10% supplerende offentlige beskyttelsesrumspladser, vil de ovennævnte åremål for opnåelsen af de nævnte 4 dækningsprocenter blive forøget til henholdsvis ca. 16 år, ca. 35 år, ca. 55 år og ca. 93 år.

Ved fastsættelsen af den ønskede dækningsprocent må man derfor samtidig tage stilling til, om den dertil svarende længde af udbygningsperioden ved den automatiske sikringsrumstilvækst, indtil den ønskede dækningsprocent er opnået, er acceptabel, eller om udbygningsperioden bør forkortes ved opførelsen af yderligere sikringsrum og beskyttelsesrum.

I København og andre byer med ældre kvarterer vil manglen på sikringsrum kun i mindre omfang kunne imødekommes gennem udpegnings og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum, hvorfor der i disse ældre kvarterer må træffes særlige foranstaltninger for at skaffe beskyttelse til indbyggerne. Der henvises til redegørelsen herom nedenfor under afsnit E.

c. Etablering af overskydende sikringsrumspladser i nybyggeri.

Arbejdsgruppen har i denne forbindelse drøfter muligheden for ved nybyggeri i kvarterer, hvor det må påregnes, at den automatiske sikringsrumspligt ikke vil være tilstrækkelig til fremskaffelse af den ønskede dækningsprocent, i visse bygninger at stille skærpede krav til sikringsrumspligtens omfang, således at der ved sådant byggeri, der er sikringsrumspligtigt i medfør af 1950-loven, gives pålæg om, at der indrettes sikringsrum i et efter omstændighederne nærmere specificeret omfang, der ligger ud over de i medfør af gældende lovgivning stillede krav (overkapacitet).

Arbejdsgruppen anser det for rettest, at staten ved et sådant pålæg påtager sig de merudgifter, der herved påføres bygherrerne.

Til illustration af, hvorledes nærværende foranstaltninger

vil kunne tænkes at indgå i den samlede beskyttelsesrumspolitik, har man under visse nærmere nedenfor angivne forudsætninger beregnet et eksempel herpå.

Hvis man forudsætter, at man årligt ved meddelelse af pålæg tilvejebringer 20.000 sådanne yderligere pladser i sikringsrum, vil de ovennævnte tidsperioder for opnåelsen af de forskellige dækningsprocenter blive reduceret med ca. $1/4$. Med supplerende offentlige beskyttelsesrum til 20% af den nuværende befolkning i de områder, der foreslås sikringsrumspligtige, bliver varigheden af udbygningsperioden herefter for opnåelsen af dækningsprocenterne 100%, 125%, 150% og 200% henholdsvis ca. 7 år, ca. 21 år, ca. 36 år og ca. 65 år. Udgifterne til opførelse af sådanne ved pålæg meddelte yderligere 20.000 pladser årligt i sikringsrum skønnes at ville udgøre ca. 10 mill. kr. Det bemærkes, at det herved er lagt til grund, at pålæg om tilvejebringelse af et yderligere antal sikringsrumspladser alene vil kunne finde sted i de tilfælde, hvor der i forvejen er projekteret med egnede kældre. Udgifterne er som følge heraf anført på grundlag af et skøn over de udgifter, der vedrører forstærkning af ydervægge og kælderdek m.v. i etagebyggeri med selvstændigt kælderbehov, hvilke udgør ca. 500 kr. pr. plads (montageindex pr. 1. oktober 1977).

Statens samlede udgifter til gennemførelsen af de supplerende beskyttelsesrumsforanstaltninger m.v. vil i model 2 som anført side 44 udgøre ca. 24 mill. kr. til detailprojektering af supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til 20% af befolkningen samt årligt ca. 10 mill. kr. til etablering af årligt 20.000 yderligere pladser i sikringsrum. Ovennævnte 24 mill. kr. til detailplanlægning af de supplerende offentlige beskyttelsesrum vil som foran nævnt af hensyn til denne foranstaltnings anvendelighed som konjunkturpolitisk virkemiddel kunne fordeles over et kortere åremål f.eks. 3 år, svarende til 8 mill. kr. om året, således at statens samlede årlige udgifter i de første 3 år til de supplerende beskyttelsesrumsforanstaltninger m.v. bliver ca. 18 mill. kr., og derefter ca. 10 mill. kr. om året indtil den ønskede dækningsprocent er nået. Det bemærkes, at de valgte forudsætninger, herunder om tilvejebringelse af de 20.000 pladser ved pålæg, er eksempler. Den nævnte foranstaltning vil selvsagt kunne bringes i anvendelse i et hvilket som helst omfang, under hensyn til blandt andet de økonomiske muligheder.

En supplerende beskyttelsesrumspolitik vil i givet fald ikke alene kunne omfatte yderligere sikringsrumspladser, der indrettes i nybygninger, men også i fritliggende beskyttelsesrum, der f.eks. kan opføres i forbindelse med nye større parcelhuskvarterer på arealer reserveret til formålet.

Der skal i denne forbindelse erindres om den på side 25 anførte generelle forudsætning, hvorefter der for fremtiden kun skal gælde ét sæt tekniske bestemmelser for både fritliggende beskyttelsesrum og sikringsrum, nemlig bestemmelserne for sikringsrum. Opførelsesudgifterne vil dog være forskellige alt efter, hvor byggeriet foretages, jfr. foran om de konkrete forudsætninger på side 25.

Under hensyn til, at opførelsen af sikringsrum som foran nævnt er en funktion af nybyggeriet og derfor ikke i sig selv er særlig egnet som konjunkturpolitisk virkemiddel, men at opførelsens omfang snarere er et resultat af den førte konjunkturpolitik, samt den omstændighed, at parcel- og rækkehuse er undtaget for sikringsrumspligten i medfør af gældende lovgivning, skal arbejdsgruppen pege på muligheden for, at der iværksættes selektive foranstaltninger i den eksisterende bebyggelse i disse områder/kvarterer for at skaffe beskyttelsesrum til indbyggerne.

d. Etablering af sikringsrum i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer.

Arbejdsgruppen skal i denne forbindelse pege på muligheden for, at der i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer, for så vidt de eksisterende bebyggelsesforhold gør det muligt, indrettes sikringsrum i eksisterende fællesfaciliteter og/eller i enkelte udvalgte huse, eller som foran nævnt i afsnit D.II., at der opføres fritliggende beskyttelsesrum i disse kvarterer.

Spørgsmålet om, hvorvidt ejerne skal finansiere de nævnte foranstaltninger, må til dels afhænge af, om der fremover vil finde en udvidelse sted af sikringsrumspligten til også at omfatte nybyggeri af parcel- og rækkehuse.

Såfremt man måtte ønske at udstrække sikringsrumspligten til også at gælde for nybyggeriet af parcel- og rækkehuse, således at udgifterne hertil finansieres af bygherrerne, finder arbejdsgruppen, at noget kunne tale for, at finansieringen af eventuelle selektive beskyttelsesrumsforanstaltninger i eksisterende parcel- og rækkehusbebyggelser ligeledes skulle påhvile ejerne, jfr. herved gældende regler for ydelse af vejbidrag.

e. Rekognoscering og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer.

Arbejdsgruppen skal endvidere pege på den mulighed, der er tilstede for også i eksisterende parcel- og rækkehusbebyggelser at iværksætte en rekognoscering efter og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum. Finansieringen heraf vil kunne finde sted som foran på side 44 anført, hvorefter udgiften til udpegningsen påhviler kommunerne, medens der stilles forslag om, at staten afholder udgiften til den videre detailplanlægning af de udpegede rum, subsidiært kommunerne i medfør af bestemmelserne til fremme af beskæftigelsen.

III. ARBEJDSGRUPPENS OVERVEJELSER VEDRØRENDE IVÆRKSÆTTELSE AF FÆRDIGGØRELSEN AF DE EKSISTERENDE SIKRINGSRUM/BESKYTTELSESRUM.

Spørgsmålet om, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at træffe foranstaltninger til en færdiggørelse af de eksisterende beskyttelsesrum og sikringsrum, finder arbejdsgruppen må afhænge af, dels i hvilket omfang den relativt set lange tidsfrist, inden samtlige sikringsrum er fuldt klargjorte, vil kunne accepteres i forhold til trusselsbilledet, dels om hvorvidt disse klargøringsforanstaltninger kan anses for hensigtsmæssige at bringe i anvendelse som konjunkturpolitisk instrument. Imod en færdiggørelse af sikringsrummene allerede i fredstid taler imidlertid den omstændighed, at de fleste rum i givet fald ikke længere vil kunne anvendes til fredstidsformål, jfr. herved princippet i § 10 i 1950-loven om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger. De samlede udgifter til fuld klargøring af samtlige i dag eksisterende sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum med i alt ca. 2,6 mill. pladser er anslået til at ville udgøre ca. 385 mill. kr.

Arbejdsgruppen skal på det foreliggende grundlag foreslå, at der allerede nu udarbejdes en bekendtgørelse om, i hvilket omfang og på hvilken måde sikringsrummene i givet fald forudsættes klargjorte til beskyttelsesrum, og at der tages stilling til, hvorvidt staten skal afholde nogen del af udgifterne hertil, jfr. lovens § 21.

Afsnit E

Beskyttelsesrumspolitikken i byer med såvel ældre bydele som nyere omegnsbebyggelse belyst ved det storkøbenhavnske område

De særlige forhold i de større bysamfund, der er karakteriseret ved en eller flere ofte ældre bykerner med randbebyggelse med parcelhuskvarterer, er i det foregående ikke søgt detailbehandlet. Der skal i det følgende gives en beskrivelse af den nuværende beskyttelse af civilbefolkningen gennem sikringsrum/beskyttelsesrum, dels i de omtalte randbebyggelser, der her illustreres af Københavns amtskommune, dels de indre bydele (Københavns og Frederiksberg kommuner). Det skal tilføjes, at byudviklingen kun sjældent har medført, at der er dannet én bykerne med omkringliggende beboelsesområder, idet forholdet ofte er det, at der også i de områder, der grænser op til bykernen, er etableret lokale bydannelser med erhverv. Arbejdsgruppen har ikke i sin analyse medregnet beskyttelsen, der kan opnås for radioaktivt nedfald ved indretning af nedfaldssikre rum i f.eks. den ældre boligmasse.

Forholdet mellem de eksisterende dækningsmuligheder i de to områder set i relation til variationer i befolkningsgrundlaget vil blive søgt belyst, idet der ved nogle få eksempler søges givet en vurdering af de særlige forhold, der efter arbejdsgruppens opfattelse må lægges til grund ved en nærmere udformning af beskyttelsesrumspolitikken, jfr. det foran i afsnit D anførte. Beskrivelsen i nærværende afsnit er således foretaget på grundlag af forholdene i Storkøbenhavn, men tilsvarende forhold gør sig også gældende i andre områder, hvor der navnlig i de seneste 20 år har fundet en byudvikling sted, hvorefter befolkningen i højere grad end tidligere nu bor uden for de egentlige bykerner.

I. DEN NUVÆRENDE BESKYTTELSE AF CIVILBEFOLKNINGEN GENNEM BESKYTTESRUM M.V. I DET STORKØBENHAVNSKE OMRÅDE.

Nedenfor er i tabelform angivet befolkningstallet fordelt på dag- og natbefolkning i de to områder, samt antallet af pladser i de eksisterende sikringsrum/beskyttelsesrum. Det bemærkes, at opgørelsen

over dagbefolkningen er foretaget på grundlag af Københavns statistiske kontors bolig- og erhvervsanalyse, der er baseret på folketal samt antal beskæftigede i de respektive områder. Trafikantandelen er fastsat skønsmæssigt, og personer under 14 år indgår kun i dagbefolkningen for så vidt, de er bosiddende i amtskommunen/København og Frederiksberg.

	Befolkningstallet		Antal pladser		
	Nattimer (folketal 1/10-76)	Dagtimer 1/1-77	Off. beskyttelsesrum 1/1-77	Sikringsrum 1/1-77	Ialt OB+SR
København og Frederiksberg	624.870	719.050	83.790	223.270	307.060
Københavns amtskommune	631.070	546.200	21.910	479.780	501.690
Ialt	1.255.940	1.265.250	105.700	703.050	808.750

Af tabellen fremgår det, at der i dagtimerne sker en forøgelse i antallet af personer i de indre bydele (her København og Frederiksberg) på ca. 15%, der modsvares af en nedgang i dagbefolkningen i amtskommunen på ca. 14%. I området under ét sker en stigning i dagtimerne på knapt 1%.

Det i kolonne 3 anførte antal pladser i offentlige beskyttelsesrum er fordelt på 87.345 pladser i betondækningsgrave - der hovedsagelig er opført i perioden 1943/1945- og 18.350 pladser i kombinerede offentlige beskyttelsesrum, der er etableret i perioden 1954/72.

Ved at sammenholde det samlede antal pladser i sikringsrum/ beskyttelsesrum med befolkningstallet i henholdsvis nat- og dagtimerne fås følgende dækningsprocenter:

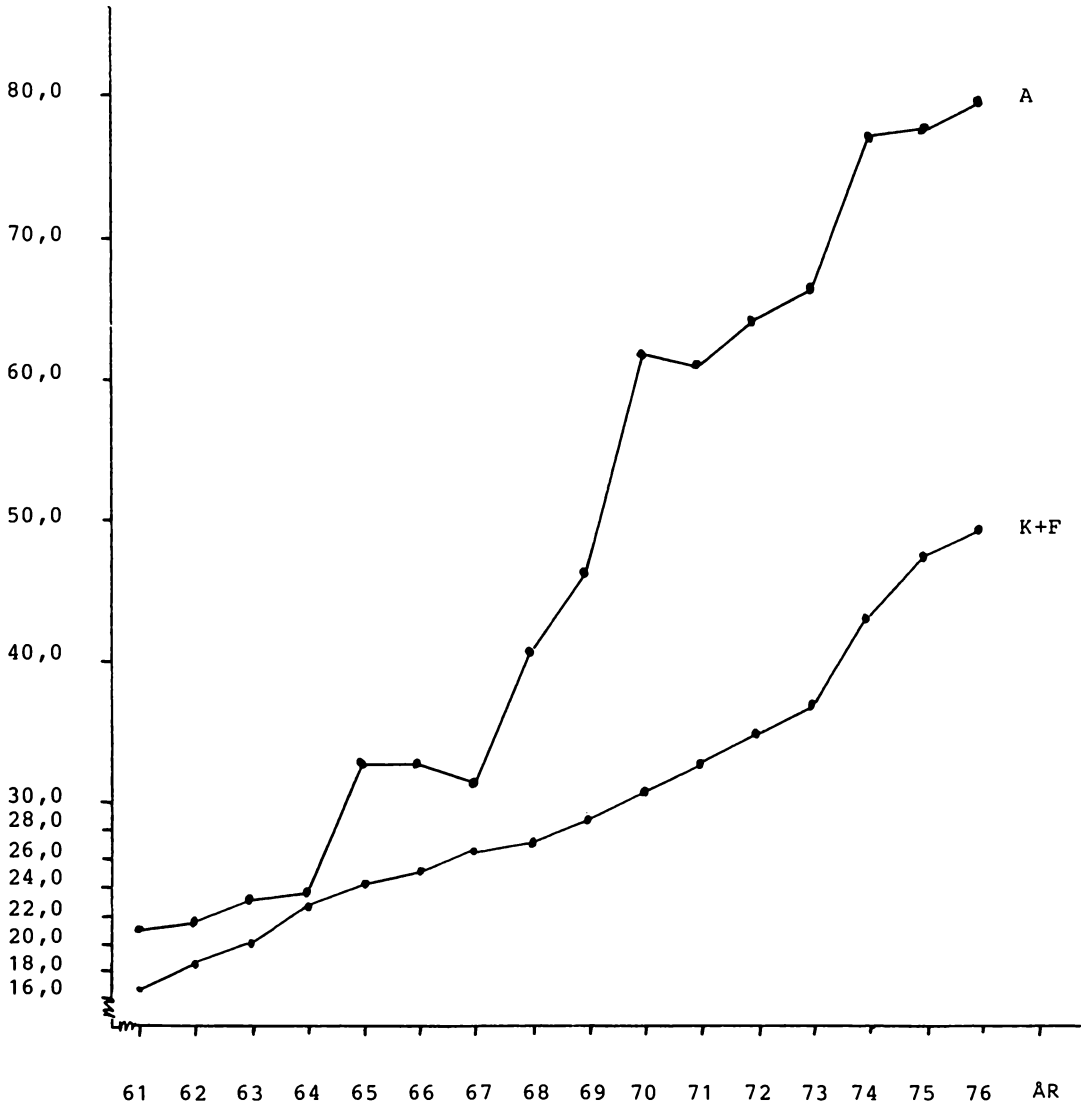
	Dækningsprocent i nattimer	Dækningsprocent i dagtimer	Dækningsprocent ved største antal personer nat- /dagtimer
København og Frederiksberg	49,1%	42,7%	39,9%
Københavns amtskommune	79,5%	91,9%	79,5%
Hele området	64,4%	63,9%	57,7%

Det bemærkes i denne forbindelse, at som følge af, at dagbefolkningen er skønnet ud fra dagtimerne som helhed, vil der omkring de anførte dækningsprocenter være store variationer alt efter på hvilket tidspunkt af dagen, der er tale om. Kun en meget detaljeret analyse af befolkningens bevægelser mellem arbejdssted - bopæl - forretninger m.v. foretaget på forskellige tidspunkter af dagen vil kunne oplyse om variationen i dækningsprocenten. Arbejdsgruppen har under hensyn til tidsfristen for udvalgets afslutning ikke fundet det muligt at gå ind i en sådan analyse.

I bilag 7 er udviklingen siden 1961 i antallet af sikringsrums- og beskyttelsesrumspladser i henholdsvis Københavns amtskommune og Københavns og Frederiksberg kommuner set i forhold til udviklingen i folketallet anført, jfr. også diagrammet i bilag 8. Det fremgår heraf, at befolkningsgrundlaget i København og Frederiksberg har været faldende over hele perioden, og at der siden 1973 for amtskommunens vedkommende er tale om en aftagende stigningstakt. Opførelsen af antal sikringsrumspladser har som følge af den stedfundne tilflytning og erhvervsudvikling været kraftig i amtskommunen. For Københavns og Frederiksbergs vedkommende har der været tale om dels en mere jævn udvikling i sikringsrumsbyggeriet, dels en stigningstakt, der har været noget mindre end for amtskommunens vedkommende.

Forholdet mellem udviklingen i henholdsvis folketal og antal beskyttelsesrum m.v. er søgt illustreret i nedenstående diagram over udviklingen i dækningsprocenten siden 1961:

DÆKNINGSPROCENT

Det fremgår af diagrammet, at stigningen i dækningsprocenten i København og Frederiksberg i perioden indtil 1973 har været nogenlunde konstant med en gennemsnitlig stigning på ca. 2%. I de seneste 3 år af undersøgelsesperioden er dækningsprocenten imidlertid steget til i gennemsnit ca. 4%, hvilket skyldes dels, at udviklingen i folketallet i særlig grad har været vigende siden dette tidspunkt dels, at der er tale om en forøgelse i opførelsen af sikringsrumspladser, der i det væsentlige skyldes erstatningsbyggeri som følge af sanering.

For Københavns amtskommunes vedkommende har stigningen i dækningsprocenten især siden 1967 været meget kraftig (godt 5% årligt i gennemsnit), hvilket skyldes, at udviklingen i antallet af sikringsrumspladser har været meget kraftigere end udviklingen i folketallet. For hele perioden siden 1961 har stigningen udgjort knapt 4%. Betragtes udviklingen siden 1973 bør det, for så vidt angår den kraftige stigning fra 1973 til 1974, bemærkes, at denne skyldes en forsinket registrering af sikringsrumspladser, som er etableret i årene forud for 1974. Lægges på denne baggrund stigningen siden 1970 til grund fås en gennemsnitlig stigning i dækningsprocenten på ca. 3% årligt.

II. ARBEJDSGRUPPENS OVERVEJELSER VEDRØRENDE ET MÅLSÆTNINGSPROGRAM MED HENSYN TIL TILVEJEBRINGELSE AF BESKYTTELSESNUMSPLADSER M.V. I DET STORKØBENHAVNSKE OMRÅDE.

Ifølge det foran i redegørelsen anførte har arbejdsgruppen taget udgangspunkt i betænkningen fra 1949 vedrørende bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger, hvori man har opgjort behovet for beskyttelsesrumspladser i byer og bymæssige bebyggelser således, at der i tilknytning til bopælen skal være dækningsmuligheder til alle, at der på arbejdspladser m.v. skal skaffes pladser i et omfang svarende til 75% af indbyggertallet, og at trafikantandelen udgør 25% af indbyggertallet.

Arbejdsgruppen har i betænkningen på side 29 beregnet, hvor mange pladser, der vil skulle skaffes, såfremt man forudsætter dækningsgrader på i alt henholdsvis 100%, 125%, 150% og 200%.

Lægges på tilsvarende vis de anførte forudsætninger til grund for en analyse af, hvor mange sikringsrumspladser m.v., der herefter må tilvejebringes i det storkøbenhavnske område for at opnå de samme dækningsprocenter fås, når natbefolkningen lægges til grund:

DÆKNINGSPROCENTER

	100%	125%	150%	200%
	———— 1000 nye pladser ————			
København og Frederiksberg	318	472	626	934
Københavns amtskommune	129	287	445	761
I alt	447	759	1071	1695

De ved de anførte dækningsprocenter beregnede antal manglende sikringsrumspladser m.v. er foretaget på grundlag af folketallet pr. 1. oktober 1976. Arbejdsgruppen finder, at når man skal vurdere, hvor langt man skal gå med hensyn til en udbygning af beskyttelsesmulighederne, er det væsentligt, at der ved en vurdering af ovennævnte alternative dækningsgrader tages hensyn til det ovenfor omtalte forhold, at en del af befolkningen uden for København og Frederiksberg tager ophold i byen i dagtimerne.

Lægges det højeste antal personer, der i dag- eller nattimerne opholder sig i henholdsvis Københavns amtskommune og København/Frederiksberg kommuner, til grund, vil der for sidstnævnte områdes vedkommende i alt skulle skaffes dækningsmuligheder til 770.135 personer svarende til en dækningsprocent på i gennemsnit 123% af natbefolkningen i hele området.

Da natbefolkningen i amtskommunen overstiger dagbefolkningen under ét med ca. 85.000 personer, vil der under forudsætning af, at dagbefolkningen ikke overstiger natbefolkningen i nogen del inden for amtskommunen, i alt skulle skaffes dækningsmuligheder til ca. 631.000 personer svarende til en dækningsprocent på 100.

Det bemærkes, at for Københavns og Frederiksbergs vedkommende er beregningen foretaget på grundlag af Københavns statistiske kontors bolig- og erhvervsanalyse, der er baseret på folketal, antal beskæftigede samt en skønsmæssigt fastsat trafikantandel i nogle nærmere i bilag 9 angivne områder, medens man for amtskommunens vedkommende har lagt området som helhed til grund.

Lægges i København og Frederiksberg kommuner ovennævnte dækningsprocent på 123, der er beregnet på grundlag af en opdeling af området i 7 delområder, til grund, skal der herefter skaffes

nye dækningsmuligheder i et omfang svarende til 463.000 pladser. Vedrørende det manglende antal pladser i amtskommunen ved en dækningsprocent på 100 henvises til kolonne 1 i tabellen ovenfor.

Den stedfundne udvikling i lokaliseringen af befolkningens bopæl i forhold til arbejdssted har imidlertid bevirket, at man, såfremt man måtte ønske fuld dækning, ikke vil kunne nøjes med at skaffe dækningsmuligheder til det højeste antal personer, der opholder sig i et givet område. Spørgsmålet om, hvorvidt en bestemt dækningsprocent er udtryk for, at befolkningen er dækket i både dag- og nattimerne, afhænger således dels af omfanget af pendlingen mellem bopæl/arbejdssted, skiftende arbejdssteder m.v., dels af den som følge heraf opstående trafikintensitet. Afgørende for en vurdering af eksisterende og fremtidige dækningsmuligheder er den valgte områdeinddeling, der lægges til grund for den samlede analyse. Såfremt der foretages en underopdeling af områderne på grundlag af et afstandskriterium som anført i civilforsvarsstyrelsens vejledning af 28. marts 1977 om rekognoscering efter egnede rum til supplerende offentlige beskyttelsesrum på 2-300 meter til nærmeste rum, jfr. ovenfor på side 20, vil man herefter som følge af ovennævnte pendling øge behovet for antallet af sikrings-/beskyttelsesrumspladser.

Arbejdsgruppen har ikke fundet det muligt at foretage en tilbundsgående undersøgelse af beskyttelsesmulighederne i samtlige mulige delområder i hele det Storkøbenhavnske område, men man har på grundlag af visse nærmere nedenfor angivne udsnit, jfr. under pkt. III a og IV a - b søgt at belyse de eksisterende behov for beskyttelsesrum i disse områder lidt nærmere, herunder om i hvilket omfang disse behov i givet fald vil kunne tilgodeses.

Under hensyn til, at omfanget af det registrerbare beskyttelsesrumsbehov ved fuld dækning, der i nærværende analyse er beregnet til 123 og 100 pct. i henholdsvis København/Frederiksberg og amtskommunen, afhænger af størrelsen af de enkelte delområder, hvori det samlede område opdeles, skal man under henvisning til, at de anførte dækningsprocenter er beregnet på grundlag af ret store enheder (folketal mellem ca. 28 - 238.000 personer), bemærke, at en fuldstændig dækning af befolkningen i området i realiteten vil kræve en udbygning med sikrings-/beskyttelsesrum, der er større end svarende til de nævnte dækningsprocenter på henholdsvis 123 og 100 pct.

I de i ovenstående tabel anførte manglende antal sikringsrumspladser er ikke taget hensyn til ændringer i befolkningstallets størrelse eller sammensætning i de kommende år. Tallene betyder således alene hvor mange sikringsrumspladser m.v., der vil skulle skaffes i forhold til befolkningstallene for 1976.

På grundlag af den stedfundne udvikling i dækningsprocenter, jfr. diagrammet foran, skal der i det følgende redegøres for i hvilket omfang, det vil være muligt at opfylde de forannævnte alternative beregningsforudsætninger for så vidt angår dækningsprocenten, dels gennem den nuværende sikringsrumpligt og dels ved iværksættelse af særlige foranstaltninger. I afsnit III og IV er der nærmere redegjort for forholdene i henholdsvis amtskommunen og København/Frederiksberg.

III. BESKYTTELSERUMSPOLITIKKEN I KØBENHAVNS AMTSKOMMUNE.

Lægges den siden 1970 gennemsnitlige stigning i dækningsprocenten til grund, der jfr. foran andrager ca. 3%, vil man i Københavns amtskommune med udgangspunkt i natbefolkningen og med dækningsgrader på henholdsvis 100, 125, 150 og 200 procent igennem den nuværende sikringsrumsautomatik kunne opnå de anførte dækningsprocenter i løbet af henholdsvis ca. 7 år, ca. 15 år, ca. 23 år og ca. 40 år.

Den anførte udbygningstakt må dog tages med forbehold, jfr. det foran under afsnit D.I. på side 41 anførte, hvorefter der ifølge det af budgetdepartementet nedsatte investeringsudvalg i løbet af 80'erne må påregnes en faldende tendens i niveauet for boligbyggeriet. Der kan formentlig således forventes en noget langsommere udbygning med sikringsrumspladser i medfør af gældende lovgivning end som anført, idet det herved endvidere er lagt til grund, at den i de seneste år stedfundne afdæmpning i investeringstakten har bevirket, at tilvæksten i dækningsprocenten i disse år har været faldende i landet som helhed, jfr. bilag 2.

Af det anførte fremgår, at man i amtskommunen inden for en overskuelig fremtid vil kunne nå de nævnte dækningsgrader med anvendelse af den nuværende automatik. Man skal dog pege på, at selv med en høj dækningsprocent, der alene fremkommer som et resultat af den automatisk virkende sikringsrumpligt i medfør af gældende lovgivning, vil der ikke med et rimeligt afstandskriterium, jfr. foran ca. 2-300 meter i realiteten kunne opnås til-

svarende dækningsmuligheder for hele befolkningen i området. Det er herved lagt til grund, at af den nuværende natbefolkning bor ca. 40% i parcel- og rækkehuse, der ikke er omfattet af sikringsrumspligten. Den høje dækningsprocent i området skyldes således blandt andet tilstedeværelsen af en del virksomheder, hvor der i medfør af gældende lovgivning er etableret sikringsrum.

Spørgsmålet vil herefter være, i hvilket omfang det vil være muligt inden for en rimelig afstand at skaffe dækning for dem, der bor i parcelhus, i nærliggende bygninger, hvor der i medfør af lovgivningen er etableret sikringsrum.

Til illustration af beskyttelsesmulighederne for beboere i parcel- og rækkehuse er der i det følgende valgt et udsnit af Københavns amtskommune, der er karakteriseret ved at have såvel parcel- og rækkehuse som etageejendomme og virksomheder m.v. i spredt bebyggelse.

a. Detailanalyse af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns amtskommune.

Nærværende analyse er foretaget med udgangspunkt i Nærum Sogn i Søllerød kommune, der i henseende til bebyggelsesform må antages at være repræsentativ for mange af omegnskommunerne i Københavns amtskommune. Nærum Sogn består i spredt bebyggelse af parcel- og rækkehuse, etageejendomme såvel med som uden sikringsrum, offentlige institutioner samt virksomheder inden for håndværk, industri og detailhandel, og hvoraf en virksomhed beskæftiger ca. 1000 personer.

Nedenfor er i tabelform anført nat- og dagbefolkningen i Søllerød kommune og i Nærum Sogn samt antallet af pladser i de eksisterende sikring-/beskyttelsesrum. Det bemærkes, at dagbefolkningen i Nærum Sogn er beregnet på grundlag af den relative ændring i antallet af personer, der tager ophold i hele Søllerød kommune i henholdsvis dag- og nattimerne.

	Nat- befolk- ning 1/10-1977	Dag- befolk- ning 1/10-1977	I alt offent- lige beskyt- telsesrum og sikringsrum 1/1-1977	Dækningsprocent	
				i nattimer	i dagtimer
Søllerød kommune	32.580	28.800	30.940	95,0	107,4
heraf i Nærum sogn	6.060	5.300	9.020	148,8	170,2

Af tabellen fremgår det, at der i Søllerød kommune som helhed alt andet lige er gode dækningsmuligheder, idet dækningsprocenten i forhold til natbefolkningen, der samtidig udgør det største antal personer i kommunen, der i givet fald vil skulle dækkes, andrage ca. 95%. For Nærum Sogns vedkommende ses der på det foreliggende grundlag at være overskydende kapacitet til stede, idet antallet af sikrings-/beskyttelsesrumspadser set i forhold til det højeste antal personer, der skal dækkes, udgør ca. 148%. Den altovervejende del af beskyttelsesrumskapaciteten udgøres af pladser i sikringsrum, idet der i Søllerød kommune i alt er 750 pladser i offentlige beskyttelsesrum, hvoraf 150 pladser ligger i Nærum Sogn.

For en nærmere analyse af fordelingen af beskyttelsesmulighederne i Nærum Sogn har arbejdsgruppen på grundlag af et afstandskriterium på 250 meter i luftlinieafstand fra bopæl, arbejdsplads m.v. og til nærmeste dækningsrum søgt at vurdere hvor stor en del af såvel nat- som dagbefolkningen, der må antages at befinde sig inden for denne afstand.

I tabellen nedenfor er anført antallet af personer i det under hensyn til ovennævnte afstandskriterium henholdsvis dækkede og udækkede område. Det bemærkes, at fordelingen af dagbefolkningen på det dækkede og det ikke dækkede område er skønnet under hensyntagen til de i Nærum Sogn beliggende virksomheder og offentlige institutioner.

	Natbefolkning	Dagbefolkning	I alt offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum
Dækket område ved luftlinieafstand på 250 meter	ca. 5.000	ca. 4.800	9.020
Ikke dækket område	ca. 1.060	ca. 500	-
Nærum sogn ialt	ca. 6.060	ca. 5.300	9.020

Af tabellen fremgår det, at i Nærum Sogn bor ca. 5.000 personer inden for en luftlinieafstand på 250 meter til nærmeste offentlige beskyttelsesrum eller sikringsrum, medens ca. 1.060 personer bor uden for denne afstand. Det fremgår endvidere, at dagbefolkningens relative andel af natbefolkningen i det dækkede område er større end i hele Nærum Sogn, hvilket i et vist omfang skyldes, at de bygninger, hvori der er indrettet sikringsrum, kun benyttes om dagen (fabrikker, offentlige institutioner m.v.). Dækningsgraden i det dækkede område andrager ca. 180% af natbefolkningen og ca. 190% af dagbefolkningen, medens der for ca. 1.060 og ca. 500 beboere i henholdsvis nat- og dagtimerne ingen dækningsmuligheder forefindes. Hvis man vil have praktisk taget samtlige beboere i Nærum Sogn dækket, skal man imidlertid op på en luftlinieafstand på ca. 400 m svarende til ca. 550 meter i ganglinieafstand til nærmeste offentlige beskyttelsesrum eller sikringsrum.

I det ovenfor anførte er det forudsat, at samtlige beskyttelsesmuligheder vil kunne anvendes af alle uden hensyn til bolig- eller arbejdsmæssigt tilhørsforhold til bygningerne. Såfremt man for at beskytte fabrikshemmeligheder eller på grund af opbevaring af farlige stoffer o.lign. i den enkelte virksomhed ikke vil kunne påregne at disponere over de i nattimerne ledige sikringsrumspladser til brug for beboere i nærliggende parcel- og rækkehuse samt i andre bebyggelser, hvor der ikke forefindes sikringsrum, vil det eksisterende antal sikringsrumspladser, uanset hvilket afstandskriterium man måtte lægge til grund, ikke være tilstrækkeligt til at skaffe fuld dækning for indbyggerne på bopælen eller i tilknytning

til bopælen. Begrænsninger af nævnte art i den personkreds, som potentielt vil kunne anvende rummene, samt eventuelle fysiske hindringer og barrierer, der måtte være, for så vidt angår tilflugts- og adgangsveje, vil bevirke, at fuld dækning kun vil kunne opnås ved en dækningsprocent på noget over 100% af natbefolkningen.

Ifølge det oplyste findes der ikke i Nærum Sogn garagekældre eller fodgængertunneler, der i givet fald vil kunne indrettes som supplerende offentlige beskyttelsesrum. Mulighederne for ved udpegning og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum at skaffe et yderligere antal pladser vil således være begrænsede og vil formentlig kun være tilstede i de bygninger, hvori der i forvejen er bygget sikringsrum.

Arbejdsgruppen finder på baggrund af analysen, at såfremt man måtte ønske en i realiteten fuld dækning, vil dette kræve, at der område for område iværksættes en meget detaljeret analyse af ikke alene bebyggelsesformer og befolkningsgrundlag, men også af de faktorer, der i hvert enkelt tilfælde vil øve indflydelse på rummenes anvendelsesområde i en given situation.

IV. BESKYTTELSESRUMSPOLITIKKEN I KØBENHAVNS OG FREDERIKSBERG KOMMUNER.

Under forudsætning af, at befolkningstallet fortsat falder, og at totalsanering med opførelse af erstatningsboliger fortsætter i det nuværende omfang, vil der være en tendens til, at man i Københavns og Frederiksberg kommuner som følge af den automatiske sikringsrumspligt inden for et kortere åremål end for landet som helhed vil kunne tilvejebringe det nødvendige antal sikringsrumspladser til dækning af natbefolkningens beskyttelsesbehov.

De nævnte forudsætninger skal tages med forbehold, jfr. det foran under afsnit D.I. på side 41 anførte, hvorefter der må påregnes en faldende tendens i niveauet for boligbyggeriet som helhed.

Der skal i denne forbindelse endvidere henvises til, at det af budgetdepartementet nedsatte investeringsudvalg har anført, at såfremt udgifterne ved en omprioritering fra nybyggeri til forbedring af eksisterende boliger vil kunne holdes inden for de samfundsøkonomiske rammer, vil det være ønskeligt, at der i højere grad end hidtil satses på foranstaltninger til byfornyelse (moder-

nisering, sammenlægning af lejligheder m.v.), jfr. herved afsnit C.II.d. på side 38. I det omfang der i stedet for totalsanering sættes på byfornyelsesforanstaltninger, hvortil der ikke efter gældende lovgivning er knyttet nogen sikringsrumspligt, vil der ikke herved automatisk tilkomme flere pladser. Fraflytning ved sammenlægning af lejligheder vil medføre et mindre befolkningsgrundlag og dermed en højere samlet dækningsprocent. Endvidere skal det tages i betragtning, at byggemulighederne i Københavns og Frederiksberg kommuner er begrænsede som følge af, at kun en mindre del af kommunernes samlede arealer til byggeformål i dag er ubebyggede.

Der skal endelig peges på det helt afgørende forhold, at de eksisterende dækningsmuligheder i København og Frederiksberg som helhed er meget ulige fordelt inden for området. Der er i visse kvarterer allerede i dag rimelige dækningsmuligheder, der i påkommende tilfælde i et vist omfang og under hensyn til afstandskriteriet vil kunne give dækningsmuligheder til omkringliggende bebyggelser, trafikanter m.v., mens der i andre ofte tæt befolkede dele af byen ingen eller kun ringe dækningsmuligheder findes, ligesom der i disse bydele heller ikke vil kunne tilvejebringes sådanne, jfr. nedenfor på side 69.

Med udgangspunkt i en opdeling af byen i nogle udvalgte områder (I-VII) skal der i det følgende gives en kortfattet redegørelse for de eksisterende forskelle i dækningsmulighederne fra område til område, samt kort redegøres for i hvilket omfang et udækket behov eventuelt vil kunne opfyldes ved udpegning og detaljplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum.

I bilag 9 er i tabelform givet en oversigt over nat- og dagbefolkningens fordeling i de respektive områder, samt over antallet af pladser i offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum.

På grundlag af tabellen kan dækningsprocenterne af henholdsvis nat- og dagbefolkningen samt det manglende (+) overskydende (+) antal pladser beregnes:

Område jfr. bilag 9.	Dækningsprocent i forhold til		Manglende(+) overskydende(+) antal pladser i forhold til	
	natbefolkn.	dagbefolkn.	natbefolkn.	dagbefolkn.
I	120,9%	22,4%	+ 4.100	+ 81.840
II	113,3%	44,9%	+ 3.090	+ 32.340
III	36,4%	33,8%	+ 94.720	+ 106.390
IV	49,0%	51,0%	+ 121.600	+ 112.310
V	40,6%	60,7%	+ 51.990	+ 23.050
VI	62,4%	35,3%	+ 6.010	+ 18.240
VII	44,4%	51,7%	+ 50.680	+ 37.820

Det fremgår af tabellen, at der især i den indre by - indtil søerne og hovedbanegården (område I + II) - i dagtimerne er tale om en kraftig stigning i antallet af personer. Dækningsprocenten målt i forhold til natbefolkningen udgør således godt 100%, mens den i forhold til dagbefolkningen falder til godt 30%. De eksisterende sikringsrumspladser er i overvejende grad fremskaffet ved, at der i den sydlige del af området er sket en vis sanering med erstatningsbyggeri til brug for erhverv. I den nordlige del af bycentrum er der siden 1951 sket en større sanering og nybygning til boliger og erhverv, hvoraf en stor del er udstyret med underjordiske garageanlæg, medens den nordlige del af yderområdet, der blandt andet omfatter byggeforeningshusene ved søerne, totalt mangler sikringsrum.

Idet antallet af pladser i offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum ialt udgør ca. 50.000, vil der i forhold til det højeste antal personer, der opholder sig i de to områder under ét, ialt mangle godt 114.000 pladser.

Det bemærkes dog, at en dækningsprocent i forhold til dagbefolkningen på 100 ikke vil være tilstrækkelig til at opnå fuld dækning for alle i området, idet beskyttelsesrumsbehovet som følge af befolkningens bevægelser mellem bopæl og arbejdssted m.v. inden for området endvidere må tages i betragtning.

Det må antages, at en rekognoscering efter supplerende

offentlige beskyttelsesrum for størstedelen af den indre bys vedkommende må indskrænkes til de garageanlæg, der hovedsagelig er beliggende i nordområdet.

For det indre Amagers vedkommende (område VI) spiller forskydningen mellem nat- og dagbefolkningen ligeledes en afgørende rolle for en vurdering af dækningsprocenten, idet der her er tale om en næsten dobbelt så stor dagbefolkning som natbefolkning. Sikringsrummene koncentrerer sig i nye områder og offentlige beskyttelsesrum findes kun som betondækningsgrave, der er meget ujævnt fordelt.

I yderkvartererne under ét (område III + IV + V + VII) er forskellen mellem nat- og dagbefolkningen ikke stor. Dækningsprocenten er i gennemsnit i hele området 44% af natbefolkningen og 47% af dagbefolkningen. Området omfatter dels brokvartererne m.v., der for størsteparten er karakteriseret ved den meget gamle boligmasse, dels villakvarterer med spredt etagebyggeri. Det kan tilføjes, at i Københavns og Frederiksberg kommuner under ét bor ca. 15% af befolkningen i parcelhuse m.v.

I området fra Jagtvej til Tuborgvej forefindes et ret stort antal sikringsrum, hvilket skyldes den i de seneste 10 år foretagne sanering af ældre bygninger til erhverv, der er blevet erstattet af nyt boligbyggeri.

Antallet af eksisterende pladser i sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum udgør i områderne III, IV, V og VII i alt ca. 247.000 pladser. I forhold til det højeste antal personer, der opholder sig i hvert enkelt område, vil der herefter mangle ca. 330.600 pladser før, der er opnået fuld dækning. Der henvises dog til det ovenfor tagne forbehold som følge af befolkningens bevægelser mellem bopæl og arbejdssted m.v.

Af det ovenfor anførte fremgår det, at dækningsmulighederne i den indre by og i yderkvartererne samt iøvrigt inden for hvert af disse områder er ulige fordelt, ligesom mulighederne for at råde bod herpå er begrænsede.

For en nærmere analyse af forholdene er i det følgende valgt to udsnit af Københavns kommune, der dels er beliggende mellem Tagensvej/Nørrebrogade og Søerne/Tomsgårdsvej, jfr. herved kortskitsen i bilag 10 og dels området mellem Søerne/Dag Hammerskjölds Allé og Havnen/Gothersgade, jfr. herved kortskitsen i bilag 11.

a. Detailanalyse I af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune.

Af kortskitsen i bilag 10, jfr. signaturbeskrivelsen, fremgår de eksisterende sikringsrumspladser m.v. samt de eventuelle dækningsmuligheder, der er tilstede ved garageanlæg og fodgænger-tuneller. Området, der er beliggende mellem Tagensvej/Nørrebro-gade og Søerne/Tomsgårdsvej, er inddelt i administrative roder med angivelse af nr.

De eksisterende dækningsmuligheder set i forhold til nat- og dagbefolkningen i delområderne på kortet mærket A-D udgør følgende:

	Natbe- folk- ning	Dagbe- folk- ning	Antal pladser sikrings-/be- skyttelsesrum	Manglende Oversky- (%) dende(+) antal pladser	
				Natbefolkn.	Dagbefolkn.
Område A	9.470	10.100	2.280	% 7.190	% 7.820
Område B	10.670	10.800	2.690	% 7.980	% 8.110
Område C	12.520	11.600	2.690	% 9.830	% 8.910
Område D	12.090	10.800	6.200	% 5.890	% 4.600
I alt	44.750	43.300	13.860	% 30.890	% 29.440

I området under ét, der har en nat- og dagbefolkning på henholdsvis ca. 44.700 og 43.300 personer, er der af eksisterende dækningsmuligheder etableret 3.200 pladser i offentlige beskyttelsesrum og 10.660 pladser i sikringsrum. Det bemærkes, at der i området eller dele heraf ikke er store forskelle mellem nat- og dagbefolkningen. I det følgende belyses dækningsmulighederne i relation til det største antal personer, der tager ophold i de respektive delområder.

I delområdet fra Søerne til Nørre Allé/Møllegade (på kortet mærket A) kan antallet af offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum opgøres til 2.280 pladser svarende til en dækningsprocent på ca. 22. Det bemærkes, at der ved Nørre Hospital, der er under ombygning, og Panuminstituttet, der endnu ikke er færdigt, vil tilkomme et antal sikringsrumspladser.

Det synes endvidere muligt, at der i et garageanlæg under Panuminstituttet vil kunne detailplanlægges supplerende offentlige beskyttelsesrum svarende til 8.000 pladser. Selvom der her-

efter vil kunne skaffes dækningsmuligheder svarende til en dækningsprocent på godt 100%, hvortil kommer de foran på side 64 nederst nævnte sikringsrumspladser ved Nørre Hospital og Panum-instituttet, vil der dog stadig være behov for nye dækningsmuligheder, idet luftlinieafstanden vil nå op på ca. 700 meter svarende til, at en del af det antal personer, der opholder sig i delområdet, vil få op til 1 km at tilbagelægge i gangafstand til nærmeste beskyttelsesrum eller sikringsrum. De under Nørre Hospital nævnte sikringsrumspladser og et planlagt garageanlæg under hospitalet vil dog i nogen grad reducere den anførte gangafstand. En yderligere forøgelse af dækningsprocenten må i givet fald afvente en totalsanering med erstatningsbyggeri, idet den iøvrigt i områdets beliggende bebyggelse er karakteriseret ved ældre bygninger, der er tæt beliggende, og som har få friarealer for en eventuel anvendelse til opførelse af beskyttelsesrum. Det tilføjes, at der i yderområdet vil kunne skaffes dækningsmuligheder i fodgængertunneller til ca. 600 personer.

I delområdet Nørre Allé/Møllegade - Nørrebrogade - Jagtvej - Tagensvej (på kortet mærket B) kan antallet af pladser i offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum opgøres til 2.690 pladser svarende til en dækningsprocent på ca. 25. I området er De Gamles By - alderspensionistboligerne i Guldbergs Have beliggende, hvor der i dag kun er sikringsrumspladser til 368 personer (dagtimerne: ca. 3.900 personer, nattimerne: ca. 2.400 personer). Under 10% af dagbefolkningen er således dækket her. Iøvrigt kan området karakteriseres som hovedsageligt bestående af tæt ældre bebyggelse, hvor der er ringe muligheder for at skaffe supplerende offentlige beskyttelsesrum. En forbedring af dækningsmulighederne vil derfor kun være mulig ved, at der i det omfang de ret begrænsede friarealer tillader det, opføres fritliggende beskyttelsesrum.

I delområdet Jagtvej - banearialet ved Nørrebro Station (på kortet mærket C) kan antallet af offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum opgøres til 2.690 pladser svarende til en dækningsprocent på ca. 22. Området består hovedsageligt af tæt beliggende beboelsesejendomme, men som det fremgår af kortet, vil der forskellige steder være mulighed for gennem en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum at skaffe dækningsmuligheder. Af kortet fremgår det således, at der i givet fald vil kunne skaffes ca. 13.700 pladser, der er nogenlunde jævnt fordelt i området,

hvorved dækningsprocenten vil kunne forhøjes til godt 131%.

I delområdet fra banearealet ved Nørrebro Station til Tomsgårdsvej (på kortet mærket D) kan antallet af pladser i offentlige beskyttelsesrum og sikringsrum opgøres til 6.200 pladser svarende til en dækningsprocent på ca. 51. I den sydlige del af området er i de senere år foregået en vis byfornyelse. Det vil her være muligt ved detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i garageanlæg at påvise ca. 7.500 pladser, hvorefter dækningsprocenten vil udgøre knapt 114%, idet dog ikke alle beboere vil blive dækket inden for en luftlinieafstand på 2-300 meter. Luftlinieafstanden vil for en del beboere blive på op til ca. 500 meter svarende til en ganglinieafstand til nærmeste beskyttelsesrum eller sikringsrum på indtil ca. 700 meter. I den nordligste del ses der næsten ingen dækningsmuligheder at være, men området består i nogen udstrækning af friarealer, hvorpå der i givet fald vil kunne opføres fritliggende sikringsrum.

For udsnittet som helhed er beskyttelsesmulighederne ringest i område B, idet der samtidig her næsten ingen muligheder er for at forbedre forholdene enten gennem supplerende offentlige beskyttelsesrum eller ved opførelse af fritliggende rum. De eksisterende dækningsmuligheder består således i overvejende grad af nedfalds-sikre rum, jfr. foran side 17, der først og fremmest udgør en sidste udvej for befolkningen til at finde ly mod radioaktivt nedfald. Der skal dog peges på, at i det omfang, der på længere sigt finder en totalsanering sted, vil dækningsmulighederne blive forbedret, dels som følge af opførelse af erstatningsboliger, der er sikringsrumspligtige i medfør af gældende lovgivning, dels som følge af, at der ved udhulende sanering vil kunne skabes friarealer, hvorpå der, såfremt det måtte ønskes, vil kunne opføres fritliggende rum.

b. Detailanalyse II af dækningsmulighederne i et udsnit af Københavns kommune.

Af kortskitsen i bilag 11, jfr. signaturbeskrivelsen fremgår de eksisterende sikringsrumspladser m.v. samt de dækningsmuligheder, der iøvrigt forefindes i området beliggende mellem Søerne/Dag Hammerskjöld's Allé og Havnen/Gothersgade. Området er i lighed med den foregående analyse inddelt i administrative roder med angivelse af nummer.

De eksisterende dækningsmuligheder set i forhold til nat- og

dagbefolkningen i delområderne på kortet mærket Ø 1 og Ø 3 udgør følgende:

	Natbe- folk- ning	Dagbe- folk- ning	Antal pladser: Sikrings-/be- skyttelsesrum	Manglende	Oversky-
				(%) antal pladser	dende (+)
				Natbefolkn.	Dagbefolkn.
Område Ø 3	7.460	10.200	2.950	% 4.510	% 7.250
Område Ø 1	10.500	31.000	11.580	+ 1.080	% 19.420
I alt	17.960	41.200	14.530	% 3.430	% 26.670

Af de i området under ét beliggende eksisterende dækningsmuligheder er der etableret 6.500 pladser i offentlige beskyttelsesrum. En relativ stor andel af de eksisterende beskyttelsesmuligheder er således beliggende i offentlige beskyttelsesrum. Dækningsmulighederne vil i det følgende blive belyst i relation til det største antal personer, der tager ophold i de to delområder i henholdsvis dag- og nattimerne.

I delområdet Øster Søgade/Gothersgade - Dag Hammerskjølds Allé/Øster Voldgade (Ø 3) er det samlede antal sikrings-/beskyttelsesrumspadser opgjort til 2.950 pladser svarende til en dækningsprocent på ca. 29%. Af disse er de 2.250 pladser etablerede i offentlige beskyttelsesrum, således at der i delområdet kun forefindes sikringsrumspadser til 700 personer svarende til en dækningsgrad på ca. 7%. Det meget lave antal sikringsrumspadser skyldes, at byggeaktiviteten i området i de sidste årtier har været meget lille.

I områdets nordlige del omkring byggeforeningshusene består de eksisterende dækningsmuligheder alene af betondækningsgrave med plads til 250 personer.

I områdets sydlige del ved Kommunehospitalet udgøres de eksisterende dækningsmuligheder af dels betondækningsgrave med plads til 850 personer, hvoraf hovedparten er beliggende i Botanisk Have, dels sikringsrum med plads til knapt 500 personer. Alene Kommunehospitalets patientkapacitet på ca. 900 patienter kan således ikke dækkes af de eksisterende sikringsrum.

Mulighederne for ved udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum at forbedre dækningsgraden i delområdet som helhed synes små. Disse muligheder foreligger kun i forbindelse med et garageanlæg ved Dag Hammerskjølds Allé og i to fodgængertuneller

ved henholdsvis Østerport station og Sølvgade. Etageejendommene omkring Sølvgade har kun kældre med træbjælkelag, der ikke vil kunne opfylde de krav, der stilles til rummene for, at disse skal kunne indgå som supplerende offentlige beskyttelsesrum. Byggefor- eningshusene ved Søerne er igennem de sidste årtier ved sammen- lægning af lejligheder overgået til at være enfamiliehuse. Der er heller ikke i denne bebyggelse mulighed for at foretage udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum.

I delområdet Øster Voldgade/Gothersgade - Store Kongensgade /Havnen (Ø.l.) er det samlede antal pladser i sikrings-/beskyttel- sesrum opgjort til 11.580 pladser svarende til en dækningsprocent på 37% af dagbefolkningen og godt 100% af natbefolkningen.

Af den samlede dagbefolkning opholder ca. 8.000 personer sig i området Kronprinsessegade/Fredericiagade/Store Kongensgade, der samtidig er det område, jfr. kortet i bilag 11, der har de fleste dækningsmuligheder, herunder også for så vidt angår supplerende of- fentlige beskyttelsesrum. Der vil således i dette delområde i un- derjordiske garageanlæg m.v. kunne udpeges supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til ca. 30.000 pladser.

I det øvrige delområde, hvor der i dag opholder sig ca. 23.000 personer, er der ikke tilsvarende beskyttelsesmuligheder. Kun med en luftlinieafstand op til ca. 500 meter svarende til 700 meter i gangafstand til nærmeste beskyttelsesrum vil de forannævnte supple- rende offentlige beskyttelsesrum udgøre en dækningsmulighed også for disse personer.

De offentlige beskyttelsesrum er koncentreret i Rosenborg Ha- ve og ved Nyboder, hvor der i de tilstødende bebyggelser ikke er sikringsrum, og hvor der heller ikke vil være nogen mulighed for at foretage udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum.

Som følge af, at gangafstanden udgør op til 1 km, hvilken ikke tilnærmelsesvis opfylder det afstandskriterium på 2-300 meter i luftlinieafstand (3-400 meter i gangafstand), som er fastsat under hensyn til varslingstiden, vil de eksisterende dækningsmuligheder sammen med det antal pladser, jfr. det foran anførte, der i givet fald vil kunne skaffes gennem udpegning og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum, ikke kunne yde befolkning- en i delområdet rimelige beskyttelsesmuligheder. Det skal dog bemærkes, at spørgsmålet om, i hvilket omfang beskyttelsesrumets behovet vil kunne opfyldes ved den nævnte udpegning af supplerende offent-

lige beskyttelsesrum, vil afhænge af beskyttelsesrumsdækningen også i de øvrige kvarterer omkring Kongens Have. Der skal i denne forbindelse peges på det foran i nærværende kapitel på side 61 anførte vedrørende dækningsmulighederne i den indre by under ét.

V. BESKYTTELSESNUMSPOLITIKKEN SET I RELATION TIL DEN BYMÆSSIGE VIDERUDVIKLING, HERUNDER VEDRØRENDE SIKRINGSFORANSTALTNINGER I FORBINDELSE MED BY- OG BOLIGFORBEDRING.

I det ovenfor anførte er med udgangspunkt i det storkøbenhavn-område søgt belyst nogle af de problemer, som beskyttelsesrumspolitikken står overfor som følge af den udvikling, der er sket og vil ske i forholdet mellem de centrale bydele og randbebyggelserne. Det skal således påpeges, at den omstændighed, at der mellem nat- og dagtimerne sker et skift i det antal personer, som opholder sig henholdsvis i byen og i umiddelbar nærhed af byen, er et generelt problem overalt, hvor der opstår handels- og industricentre omend, problemets omfang skifter alt efter bysamfundets totale størrelse. Det skal endvidere bemærkes, at bykernerne ofte består af gamle huse i en tæt bebyggelse, hvor der er knaphed på tilstrækkelig gode dækningsmuligheder samtidig med, at yderkvartererne ofte består af parcelhuse m.v., hvor der ikke forefindes sikringsrum. Dette problem er ligeledes af generel karakter, idet omfanget afhænger af den stedfundne byudvikling over tiden.

Beskyttelsesmulighederne i de indre bydele er ofte meget ulige fordelt. Et områdes dækningsgrad afhænger ofte af, om området har indgået i en saneringsplan, eller om der er tale om et ældre kvarter med tæt bebyggelse. I det omfang totalsanering foretages i forskellige bydele, vil der som følge af den nuværende automatik tilkomme et antal sikringsrumspadser, der i givet fald vil kunne opfylde et vist behov. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den kørende trafik herunder offentlige befordringsmidler vil have en større aktionsradius end for så vidt angår fodgængere, hvilket bevirker, at afstandskriteriet på op til 300 meter i et vist omfang forøges.

I de større byer og i områder, hvor der som følge af erhvervsudviklingen m.v. er en større koncentration af mennesker i dagtimerne end i nattimerne, må man ved tilrettelæggelsen af beskyttelsesrumspolitikken, herunder for så vidt angår dækningsmuligheder-

nes allokering, i særlig grad tage hensyn til befolkningens skiftende opholdssteder. Dette bevirker, at man i de større byer for så vidt angår omfanget af beskyttelsesrumsforanstaltningerne - for at opnå sammenlignelige dækningsniveauer - må sigte mod en højere dækningsprocent end i landet som helhed. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at mulighederne for ved iværksættelse af særlige foranstaltninger at imødekomme beskyttelsesrumsbehovet i byerne samtidig er mere begrænsede i de indre bydele, hvor man er afhængig af i hvilket omfang, der finder sanering sted.

I "redegørelse om by- og boligforbedring", boligministeriet, maj 1978 er der blandt andet under henvisning til, at en øget indsats ved reparation og vedligeholdelse samt modernisering vil have en gunstig beskæftigelsesmæssig effekt sammenholdt med nybyggeri, peget på det hensigtsmæssige i, at der finder en nuanceret udbygning sted af den virksomhed, der i dag udføres i saneringskvartererne.

Efter at der igennem en årrække er foretaget meget omfattende totalsaneringer, har saneringsvirksomheden ændret karakter, således at flere og flere ejendomme bevares og moderniseres, medens færre nedrives.

Der er i redegørelsen peget på nødvendigheden af, at der sikres en koordinering af de forskellige aktiviteter, som indgår i en by- og boligforbedringsproces, og at det i forbindelse hermed synes nødvendigt at øge såvel det offentlige initiativ som den offentlige støtte for at fremme denne udvikling. I redegørelsen er det således anført, at det er nødvendigt på et tidligt tidspunkt at få fastlagt, hvilke bygninger det vil være hensigtsmæssigt at nedrive, og hvilke bygninger, der skal bevares og moderniseres, ligesom der skal foretages en samlet vurdering af friarealforholdene, trafik- og støjproblemer m.v. Der er endvidere peget på, at det bør afklares, i hvilket omfang ejere/lejere i ejendommene selv vil være i stand til at bære de økonomiske byrder ved forbedringerne, medens en vis offentlig støtte til realisering af planerne ikke vil kunne udelukkes. Det er således nævnt, at behovet for offentlig støtte vil være særlig udtalt, når der er tale om kvarterforbedringer, trafiksanering, karréudtynding, ekstra omkostninger for bevaringsværdige bygninger samt ved støjisolerende investeringer, og at støtte fra det offentliges side herudover vil

kunne være påkrævet for at tilvejebringe overkommelige vilkår for lejerne.

Der er i redegørelsen endvidere peget på, at kommunerne bør forestå planlægningen på området, og at planerne må tilrettelægges i sammenhæng med udbygningen af kommunernes egne institutioner, idet kommunerne samtidig må deltage i finansieringen af omkostningerne, eventuelt således at der ved fordelingen af de generelle tilskud tages hensyn til opgavernes placering. Statens forpligtelser forudsættes særligt koncentreret om den overordnede tilrettelæggelse af arbejdsopgaverne og til varetagelsen af det bevillingsmæssige ansvar for statens deltagelse i udgifterne, idet det dog tilføjes, at der ikke på nuværende tidspunkt er taget stilling til finansieringen af den foreslåede aktivitet og dennes organisatoriske tilrettelæggelse.

Byfornyelse ved modernisering, sammenlægning af lejligheder m.v. i de eksisterende ejendomme giver ikke flere sikringsrumspladser, og arbejdsgruppen finder det i denne forbindelse ønskeligt, om der ved byfornyelser, hvor der i den eksisterende boligmasse foretages forbedringer, ved projekternes udformning i højere grad end tilfældet er i dag tages beskyttelsesmæssige hensyn.

Når der er tale om udhulende sanering eller gårdrydning, vil der i det omfang, der herved skabes friarealer, ligeledes være mulighed for at iagttage særlige beskyttelseshensyn, f.eks. i forbindelse med opførelse af fællesfaciliteter. Arbejdsgruppen skal endvidere pege på det ønskelige i, at kommunerne og bygherrerne ved projektering og opførelse af nye bebyggelser ligeledes er opmærksom på beskyttelsesmulighederne. Der tænkes f.eks. herved på, at man i forbindelse med byfornyelse, hvor der påtænkes etableret parkeringsfaciliteter, overvejes muligheden af at opføre underjordiske garageanlæg. Også her vil offentlig støtte være påkrævet til udligning af den fordyrelse af saneringsprojekterne, som etableringen af beskyttelsesmulighederne vil indebære.

Der er i afsnit D.II. peget på nogle nye foranstaltninger som virkemidler i beskyttelsesrums politikken, hvilke ligefuldt vil kunne anvendes i det storkøbenhavnske område og andre byområder, men arbejdsgruppen skal i forbindelse hermed tilføje, at det vil være af afgørende betydning, at lokale myndigheder i deres administration og fysiske planlægning inddrager civilforsvarsmæssige hensyn i overvejelserne.

Afsnit F

Sammenfatning

1. FORUDSÆTNINGER.

Arbejdsgruppen har med udgangspunkt i den nuværende beskyttelse af civilbefolkningen gennem forskellige typer af beskyttelsesmuligheder (private sikringsrum, offentlige beskyttelsesrum, supplerende offentlige beskyttelsesrum og nedfaldssikre rum) opstillet en række alternative modeller for beskyttelsesrumspolitikken ved forskellige udgiftsniveauer, idet det skal bemærkes, at arbejdsgruppen ikke herved har taget stilling til spørgsmålet om, hvor stor en dækningsprocent af befolkningstallet, der må anses for tilstrækkelig.

Arbejdsgruppen har forudsat, at den nuværende sikringsrumspligt i henhold til 1950-loven om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger fortsat skal gælde, således at der også fremover, når der er tale om nybyggeri, vil blive etableret sikringsrum. Udgifterne ved sikringsrumsbyggeriet forudsættes fortsat at skulle hvile på bygherren, således at disse udgifter kun belaster de offentlige budgetter i det omfang, der er tale om statsligt eller kommunalt byggeri.

For så vidt angår sikringsrumspligtens geografiske udstrækning har arbejdsgruppen som sit udgangspunkt opstillet 4 områdemodeller mellem hvilke, man i konsekvensberegningerne har valgt at lægge det af civilforsvarsstyrelsen udarbejdede forslag til grund, hvori der i medfør af lov nr. 672 af 19. december 1975, som endnu ikke er trådt i kraft, stilles forslag om sikringsrumspligt i alle byzoner i de kommuner, i hvilke der i dag består hel eller delvis sikringsrumspligt samt yderligere 5 kommuner, der har haft en kraftig bymæssig udvikling. Den nævnte områdemodel er her anvendt som beregningsforudsætning, idet der endnu ikke er truffet beslutning om sikringsrumspligtens geografiske udstrækning. Det bemærkes, at Kommunernes Landsforening i denne forbindelse har stillet forslag om, at der i stedet fastsættes regler om, hvilke byzoneområder

der skal være omfattet af sikringsrumspligten efter forud indhentet udtalelse fra de enkelte kommunalbestyrelser - på grundlag af indstillinger fra civilforsvarskommissionerne - om, hvilke byzoneområder, der efter kommunalbestyrelsens opfattelse bør omfattes af sikringsrumspligten. Da spørgsmålet om sikringsrumspligtens geografiske udstrækning som nævnt stadig står hen, har arbejdsgruppen ikke kunnet tage stilling til dette spørgsmål.

Arbejdsgruppen har lagt de for totalforsvarsmyndighederne gældende planlægningsforudsætninger til grund, og man har i overensstemmelse med sit kommissorium baseret sine beregninger på den nuværende kvalitet af sikringsrum, idet man samtidig skal bemærke, at såfremt andre og højere niveauer for beskyttelses-kvaliteten måtte ønskes, vil disse stille tilsvarende øgede krav til ressourceanvendelsen. Arbejdsgruppen har arbejdet ud fra den generelle forudsætning, at der kun skal gælde et sæt tekniske krav for både fritliggende beskyttelsesrum og sikringsrum, nemlig bestemmelserne for sikringsrum, idet opførelsesudgifterne dog vil være forskellige alt efter, hvor byggeriet foretages.

Arbejdsgruppen har i sine analyser været opmærksom på, at der næppe kan forventes et varsel ved luftalarm, før et angreb sættes ind, på mere end et par minutter svarende til en afstand at tilbagelægge til nærmeste rum på indtil 2-300 meter.

I betænkningen fra 1949 vedrørende bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger opgjorde man behovet for beskyttelsesrum i byer og bymæssige bebyggelser således, at der i alt skulle skaffes pladser til 200% af indbyggertallet. Arbejdsgruppen har på grundlag af 4 områdemodeller som sit udgangspunkt opstillet modeller for henholdsvis 100%, 125%, 150% og 200% af hele befolkningen i de respektive områder, hvadenten denne bor i etageejendomme eller i parcelhuse, hvilke sidste ikke er sikringsrumspligtige i medfør af gældende lovgivning.

2. ANALYSE

I civilforsvarsområderne udgør beskyttelsesrumskapaciteten incl. pladser i sikringsrum i procent af indbyggertal 68% svarende til ca. 2.650.000 pladser, hvoraf 2,4 mill. pladser er beliggende i sikringsrum, der ikke er umiddelbart anvendelige, idet klargøringen til beskyttelsesrum, der foretages i en krisesituation, vil tage fra en til to måneder, før samtlige rum er klargjorte, me-

dens der antagelig vil gå ca. 14 dage, før samtlige offentlige beskyttelsesrum er klargjorte. Hertil kommer problemerne med i en krisesituation at fremskaffe det fornødne materiel og den fornødne arbejdskraft.

Stedfundne byanalyser viser, at der er en meget ujævn fordeling med hensyn til dækningsmulighederne fra område til område og fra kvarter til kvarter, idet nyere områder, der er opført siden lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger trådte i kraft, har stor dækning, medens ældre områder med ofte tæt beliggende bebyggelse kun har få sikringsrumspladser.

Problematikken vedrørende dækningsmulighederne i byer med såvel ældre bydele som nyere omegnsbebyggelse er i afsnit E belyst ved det storkøbenhavnske område.

Med udgangspunkt i det højeste antal personer der i dag- eller nattimerne opholder sig i Københavns og Frederiksberg kommuner, vil der ved en opdeling af området i de i bilag 9 anførte delområder i alt skulle skaffes dækningsmuligheder til ca. 770.000 personer svarende til en dækningsprocent på i gennemsnit 123% af befolkningen i hele området. Det skal imidlertid understreges, at den nævnte dækningsprocent ikke vil være en tilstrækkelig målsætning for at skabe fuldstændig dækning til det største antal personer i området, idet dels omfanget af pendlingen mellem bopæl/arbejdssted m.v., skiftende arbejdssteder m.v. dels den som følge heraf opstående trafikintensitet øver afgørende indflydelse på behovet for dækningsmuligheder. Såfremt der foretages en yderligere opdeling af området i mindre enheder svarende til f.eks., at der højst må være 2-300 meter til nærmeste sikrings-/beskyttelsesrum, jfr. civilforsvarsstyrelsens vejledning af 28. marts 1977 om rekonoscering efter egnede rum til supplerende offentlige beskyttelsesrum, vil man som følge af den ulige fordeling af beskyttelsesmuligheder fra kvarter til kvarter sammenholdt med lokaliseringen af befolkningens bopæl og arbejdssted, konstatere et øget behov for antallet af sikrings-/beskyttelsesrumspladser.

Arbejdsgruppen har ikke fundet det muligt at foretage en så detaljeret undersøgelse af beskyttelsesmuligheder og behov i samtlige mulige delområder i hele det storkøbenhavnske område, at der herved vil kunne drages eksakte konklusioner om, hvor mange sikrings-/beskyttelsesrumspladser, der herefter mangler for, at befolkningen vil være dækket såvel på bopæl, arbejdssted m.v. og

på vej mellem bopæl og arbejdssted m.v., men man har med udgangspunkt i nogle udvalgte delområder søgt at belyse de nævnte skævheder.

3. VURDERING.

På baggrund af de vedrørende det storkøbenhavnske område foretagne analyser har arbejdsgruppen under hensyn til dels pendlingen mellem bopæl/arbejdssted m.v. og dels, at der inden for en rimelig gangafstand skal være dækningsmuligheder, skønnet, at man - når der er tale om byer med ældre kvarterer og områder, hvor der som følge af erhvervsudviklingen er en større koncentration af mennesker i dagtimerne end i nattimerne - må op på en dækningsprocent på 150% i gennemsnit, medens det i de øvrige sikringsrumspligtige områder formentlig vil være forsvarligt med en dækningsprocent på i gennemsnit 125%.

Idet det ikke har været muligt ud fra det foreliggende materiale at foretage en detaljeret kommuneopdelt analyse af konsekvenserne, herunder de økonomiske af at nå de forannævnte dækningsprocenter, har arbejdsgruppen som beregningsforudsætning valgt en dækningsprocent på 150% i Københavns og Frederiksberg kommuner og en dækningsprocent på 125% i alle øvrige byzoner i de kommuner, hvori der efter gældende lovgivning består hel eller delvis sikringsrumspligt, samt i yderligere 5 kommuner, der har haft en kraftig bymæssig udvikling (Hørsholm, Karlebo, Greve, Solrød og Nordborg), jfr. områdemodel 2, hvorefter der vil skulle skaffes nye dækningsmuligheder til i alt ca. 2,1 mill. personer, jfr. iøvrigt nedenfor under pkt. 10. I det omfang, beskyttelsesrumspolitikken alene bygger på den nuværende sikringsrumspligt i medfør af gældende lovgivning, vil den anførte dækning formentlig kunne nås i løbet af 40-50 år, men det skal samtidig tages i betragtning, at der ikke herved nødvendigvis vil blive rette op på den skæve fordeling af beskyttelsesmulighederne fra kvarter til kvarter, idet fordelingen af tilkommende sikringsrumspladser afhænger af, hvor der igangsættes nybyggeri.

4. FORSLAG OM SUPPLERENDE OFFENTLIGE BESKYTTELSESROM.

Spørgsmålet om, hvorledes beskyttelsesrumspolitikken skal udformes, har dog nøje sammenhæng med spørgsmålet om, hvor lang en opbygningsperiode for opnåelsen af fuld dækning man mener at kunne tillade, og i hvilket omfang de nødvendige ressourcer, herunder bevillinger er til rådighed for formålet. Som en relativ en-

kel og ikke særlig ressourcekrævende indsats på området skal arbejdsgruppen pege på den mulighed, der er til stede ved på grundlag af den igangværende rekognoscering at iværksætte en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger, idet det herved er lagt til grund, at en sådan planlægning for beskyttelsesrum i et vist omfang vil kunne rette op på de i dag eksisterende forskelle i dækningsprocenter mellem kvarterer og områder. Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at denne detailplanlægning vil have en beskæftigelsesfremmende virkning, og at den som følge af lille materialeforbrug, lille importkvote, samt endvidere at foranstaltningerne kan iværksættes umiddelbart, eventuelt kan indgå som et konjunkturpolitisk virkemiddel.

Antallet af pladser, der vil kunne påvises i supplerende offentlige beskyttelsesrum - det vil sige, rum som med hensyn til de tekniske krav ved foretagelse af de i en krisesituation foreskrevne bygningsforanstaltninger opfylder samme krav, som gælder for sikringsrum - samt udgifterne hertil kan ikke angives nøjagtigt, idet resultaterne afhænger af det igangværende rekognosceringsarbejde. De foreløbige resultater baseret på et par civilforsvarsområder tyder imidlertid på, at der vil kunne udpeges supplerende beskyttelsesrum i et omfang svarende til mellem 10 og 20% af befolkningstallet inden for civilforsvarsområderne. Lægges det til grund, at der vil kunne udpeges supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til 10% af befolkningstallet i Københavnsog Frederiksberg kommuner og 20% af befolkningstallet i de øvrige byzoner, vil der ad denne vej kunne skaffes dækningsmuligheder svarende til i alt ca. 626.000 pladser. Udgifterne hertil kan skønsmæssigt anslås til i alt ca. 22 mill. kr., som af hensyn til kontinuiteten i arbejdet samt den omstændighed, at nævnte planlægningsarbejde vil kunne anvendes som beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i konjunkturpolitikken, i givet fald bør fordeles over et kortere åremål, f.eks. 3 år svarende til godt 7 mill. kr. årligt.

Den igangværende udpegning af supplerende offentlige beskyttelsesrum forudsættes fortsat finansieret af kommunerne, medens staten påtager sig finansieringen af den efterfølgende detailplanlægning af de udpegede rum til indretning til beskyttelsesrum.

Det bemærkes, at ud over de nævnte udgifter vil der i påkommende tilfælde skulle afholdes ca. 138 mill. kr. til færdiggørelse af de således påviste rum til beskyttelsesrum. Arbejdsgruppen foreslår imidlertid ikke, at der allerede i fredstid skal foretages foranstaltninger til klargøring af rummene. Alene planlægningen forudsættes udført i fredstid, idet en færdiggørelse i fredstid ville hindre kælderrummenes almindelige fredsmæssige anvendelse.

5. FORANSTALTNINGER I ØVRIGT.

Forudsættes de herefter manglende i alt knapt 1,5 mill. pladser indrettet i sikringsrum vil udgifterne hertil andrage ca. 1.395 mill. kr. Der skal i denne forbindelse tages stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den til den automatiske sikringsrumstilvækst svarende udbygningsperiode, indtil der er opnået fuld dækning, er acceptabel, eller om udbygningsperioden blandt andet under hensyn til den ulige fordeling af dækningsmulighederne fra område til område skal afkortes ved opførelse af et yderligere antal dækningsmuligheder.

I det anvendte befolkningsgrundlag indgår ud over den del af befolkningen, der bor eller er beskæftiget i byggeri, der efter gældende lov er sikringsrumspligtigt dels dem, der bor i parcel- og rækkehuse, dels dem der er beskæftiget i virksomheder, hvor der ikke er sikringsrumspligt. Udviklingen i boligsammensætningen har imidlertid bevirket, at en større del af befolkningen end tidligere bor i parcel- og rækkehuse, hvorved der er opstået store forskelle i dækningsgraderne mellem på den ene side parcelhusområderne og på den anden side områder, hvor der er opført sikringsrumspligtigt byggeri.

Såfremt udviklingen i boligsammensætningen måtte give anledning til en ændring af de gældende regler om sikringsrumspligt, således at den automatiske sikringsrumspligt udstrækkes til at gælde for parcel- og rækkehuse, skal arbejdsgruppen pege på den mulighed, at der etableres sikringsrum i fællesfaciliteter eller enkelte udvalgte huse med plads til beboere fra et vist antal huse, eller at der i forbindelse med udlægning af nye parcelhuskvarterer reserveres arealer til opførelse af fritliggende beskyttelsesrum.

Spørgsmålet om, hvorvidt man skal sikre befolkningen på bo-pælen i parcel- og rækkehuse, må blandt andet afhænge af de økonomiske konsekvenser af at pålægge dette byggeri sikringsrumspligt sammenholdt med de økonomiske byrder, der i medfør af den gældende lovgivning om sikringsrumspligt er lagt på etagebyggeriet.

Under hensyn til dels den nuværende ulige fordeling af beskyttelsesmulighederne fra område til område, dels at en påvirkning af sikringsrumsbyggeriet ikke vil være et egnet konjunkturpolitisk virkemiddel, idet omfanget af byggeriet snarere fremstår som et resultat af den førte økonomiske politik, skal arbejdsgruppen pege på følgende foranstaltninger, som vil kunne bringes i anvendelse som supplement til den automatiske sikringsrumspligt:

- At der i forbindelse med sikringsrumspligtigt byggeri i visse kvarterer, hvor det må påregnes, at den automatiske sikringsrumspligt ikke vil være tilstrækkelig til fremskaffelse af den ønskede dækningsprocent, etableres sikringsrum i et efter omstændighederne nærmere specificeret omfang, der ligger udover de i medfør af gældende lovgivning stillede krav (overkapacitet).
- At der etableres fritliggende beskyttelsesrum, f.eks. i forbindelse med sanering i ældre bydele eller på arealer reserveret til formålet i nye større parcelhuskvarterer.
- At der i eksisterende parcel- og rækkehuskvarterer, for så vidt bebyggelsesforholdene gør det muligt, indrettes sikringsrum i fællesfaciliteter eller i enkelte udvalgte huse eventuelt suppleret med, at der opføres fritliggende beskyttelsesrum også i disse kvarterer.
- At der også i eksisterende parcel- og rækkehusbebyggelser iværksættes en rekognoscering efter og detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum.

6. BESKÆFTIGELSEN M.V.

Der kan næppe ses bort fra, at der vil være knyttet en gunstig beskæftigelseeffekt til de ovenfor nævnte foranstaltninger, idet udgifterne til opførelse af beskyttelsesrum i sikringsrumsstandard fordeler sig med ca. 55% på materialer og 45% på arbejds løn samtidig med, at importkvoten må antages at ligge relativt lavt. Hertil kommer, at en iværksættelse af beskyttelsesrumsforanstaltninger

ikke kræver senere driftsudgifter. Vedrørende disse foranstaltningers anvendelighed som konjunkturpolitisk virkemiddel skal der dog peges på den begrænsning, som er til stede ved de givne bygningsmæssige betingelser samt bebyggelsesforhold, som bevirker, at den vægt, hvormed beskyttelsesrumspolitikken vil kunne indgå i den samlede konjunkturpolitik, er begrænset. Spørgsmålet om, hvorvidt der af konjunkturpolitiske årsager skal investeres i beskyttelsesrum i de nærmeste år, må endvidere afhænge af, i hvilket omfang andre anlægsopgaver trænger sig på.

For så vidt angår det af arbejdsgruppen stillede forslag om, at der i forbindelse med den igangværende rekognoscering efter supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger iværksættes en detailplanlægning af disse rum til beskyttelsesrum, må det anses for givet, at der herved i en periode vil kunne skabes arbejdspladser, idet denne foranstaltning vil kunne udføres uden noget stort forbrug af materialer, drivmidler m.v. Af hensyn til kontinuiteten i arbejdet vil det næppe være hensigtsmæssigt at regulere arbejdets omfang med jævne mellemrum, ligesom man for at opnå nogen beskæftigelseseffekt må forudsætte, at arbejdet udføres over et kortere åremål på f.eks. 3 år.

Arbejdsgruppen har været opmærksom på bestemmelserne i beskæftigelseslovgivningen, herunder særligt om tilbud om arbejde til langtidsledige, jfr. § 97 b i lov nr. 298 af 8. juni 1978 om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. Vedrørende finansieringen af udgifterne til opfyldelse af kommunernes forpligtelse til at give langtidsledige tilbud om arbejde bemærkes, at en andel af lønudgiften påhviler det kommunerne selv at afholde. Der stilles i modsætning til den almindelige bestemmelse i § 97 a, ikke særlige krav til beskæftigelsesforanstaltningernes art.

Såfremt der - i lighed med hidtidig praksis, hvor der under hensyn til beskæftigelsen er stillet midler til rådighed for institutionerne ud over de fastsatte budgetteringsrammer - vil kunne se bort fra den i udvalgets kommissorium anførte økonomiske begrænsning, hvorefter udgifterne til nærværende foranstaltninger skal modsvares af øgede besparelser på udgifterne til civilforsvaret som helhed, skal man endvidere pege på den mulighed, at kommunerne under hensyn til beskæftigelsen på lokalt plan forestår en iværksættelse af ekstraordinære beskyttelsesrumsforanstaltning-

ger, herunder også for så vidt angår detailplanlægningen af supplerende offentlige beskyttelsesrum, uanset at udgifterne hertil foran under punkt 4 er foreslået afholdt af staten.

7. BY- OG BOLIGFORBEDRING.

Mulighederne for at opfylde beskyttelsesrumshøvet i byer med ældre kvarterer, hvor man efter den gældende sikringsrumslovgivning er afhængig af i hvilket omfang, der finder nybyggeri sted som følge af totalsanering, er væsentlig mere begrænsede end i landet som helhed. Arbejdsgruppen har i denne forbindelse været opmærksom på, at tendensen for så vidt angår kommunernes saneringsvirksomhed nu snarere må forventes at gå i retning af, at flere og flere ejendomme bevares og moderniseres, medens færre nedrives. Arbejdsgruppen skal derfor pege på, at det vil være af afgørende betydning, at lokale myndigheder i deres administration og fysiske planlægning, herunder for så vidt angår planlægning vedrørende by- og boligforbedring, inddrager de civilforsvarsmæssige behov i overvejelserne. Arbejdsgruppen skal således pege på de ovenfor omtalte ekstraordinære beskyttelsesrumforanstaltninger, der alt efter de lokale behov og muligheder vil kunne bringes i anvendelse i forbindelse med en indsats på byfornyelsesområdet, og man skal foreslå, at kommunerne opfordres til at medinddrage disse synspunkter ved den fysiske planlægning.

8. KLARGØRING.

Arbejdsgruppen skal endelig pege på det forhold, at såvel de eksisterende sikringsrum som offentlige beskyttelsesrum i fredstid ikke er klargjorte til beskyttelsesrum, således at der for sikringsrummenes vedkommende må påregnes at gå op til 2 måneder, før samtlige rum er klargjorte, medens klargøringstiden for samtlige offentlige beskyttelsesrum kan anslås til ca. 14 dage. Sikringsrummene forudsættes i påkommende tilfælde klargjorte ved opførelse af indvendige skillerum, sprængstyksikring af alle åbninger, anbringelse af fornødent inventar m.v. Prisen for færdiggørelse af en sikringsrumsplads og en plads i et offentligt beskyttelsesrum er anslået til henholdsvis ca. 150 kr. og 165 kr. pr. plads svarende til i alt ca. 385 mill. kr. ved fuld klargøring af samtlige i dag eksisterende sikringsrum og offentlige beskyttelses-

rum. Der er i denne udgift for så vidt angår sikringsrummene ikke indregnet nogen andel vedrørende installation af gasfiltre. Såfremt det måtte anses for nødvendigt at installere gasfiltre, vil klargøringsudgiften blive fordoblet.

Arbejdsgruppen skal pege på, at spørgsmålet om, hvorvidt det ville være hensigtsmæssigt i fredstid at træffe foranstaltninger til færdiggørelse af sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum, må afhænge af, i hvilket omfang den relativt set lange tidsfrist, inden samtlige rum er fuldt klargjorte, vil kunne accepteres under hensyn til trusselsbilledet. En klargøring af rummene vil imidlertid for så vidt angår sikringsrummene hindre dem i dag gældende fredsmæssige anvendelse af rummene, hvilket blandt andet vil kunne rejse spørgsmålet om ydelse af afsavnsogdtgørelse til ejerne af de pågældende bygninger:

I medfør af § 21, stk. 2, i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger kan indenrigsministeren med tilslutning fra Folketingets finansudvalg bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang staten skal deltage i udgifterne ved færdiggørelse af sikringsrummene. Idet der ikke er fastsat retningslinier herom, påhviler det således ejerne selv at afholde disse udgifter.

9. FORSLAG TIL KLARGØRING.

Arbejdsgruppen skal under henvisning til det ovenfor anførte vedrørende klargøringsforanstaltninger foreslå, at der udarbejdes en bekendtgørelse om, i hvilket omfang og på hvilken måde sikringsrummene i givet fald forudsættes klargjorte til beskyttelsesrum, og at der tages stilling til, hvorvidt staten skal afholde nogen del af udgifterne hertil, jfr. § 21, stk. 2 i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger.

For så vidt angår en iværksættelse af klargøringsforanstaltninger i fredstid finder arbejdsgruppen under hensyn til ovennævnte fredstidsanvendelse af rummene at kunne pege på den mulighed, at der iværksettes en fabrikation af det i påkommende tilfælde nødvendige afstivningsmateriel til blandt andet supplerende offentlige beskyttelsesrum, hvorved der også vil kunne tages beskæftigelsesmæssige hensyn. I hvilket omfang, det af konjunkturpolitiske årsager må anses for hensigtsmæssigt at iværksætte en fabrikation af materiel som forberedende foranstaltning, vil imidlertid afhæ-

ge af konjunkturerne i de fabrikationsled, der er omfattet heraf, samt om i hvilket omfang og med hvilke omkostninger der vil kunne skaffes lagerplads til de færdige produkter.

10. ØKONOMISKE KONSEKVENSER.

I tabellen nedenfor er under I anført antallet af nye pladser samt udgifterne hertil med en dækningsprocent på 150% i Københavrsog Frederiksberg kommuner og en dækningsprocent på 125% i alle øvrige byzoner i de kommuner, hvori der består hel eller delvis sikringsrumspligt samt de i model 2 iøvrigt anførte 5 kommuner, der har haft en kraftig bymæssig udvikling. I tabellen under II er med udgangspunkt i samme dækningsprocenter vist antallet af pladser samt udgifterne hertil ved en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til 10% af befolkningen i Københavrsog Frederiksberg kommuner og 20% af befolkningen i de øvrige områder.

		F æ r d i g g ø r e l s e s u d g i f t e r				
	1000 nye pladser	mill. kr.	eksisterende og nye sikringsrum mill. kr.	offentlige beskyttelsesrum mill. kr.	suppl.off. beskyttelsesrum mill. kr.	i alt (koll. 3+4+5) mill. kr.
I Nye sikringsrum	2130	1981,0	632,5	25,5	-	658,0
II Nye sikringsrum	1504	1399,0	538,5	25,5	-	564,0
suppl off. b.rum	626	22,0	-	-	138,0	138,0
I alt	2130	1421,0	538,5	25,5	138,0	702,0

Som nævnt foran har arbejdsgruppen forudsat, at den nuværende sikringsrumspligt i medfør af loven om bygningsmæssige civilforanstaltninger fortsat skal gælde, hvorved der automatisk i årenes løb i forbindelse med nybyggeri vil tilkomme et antal sikringsrumsplad-

ser. Af tabellen under I fremgår det, at hvis man alene baserer sig på den gældende sikringsrumspligt, vil der ved den anførte dækningsprocent skulle skaffes godt 2,1 mill. pladser, hvilket alt andet lige formentlig vil kunne nås i løbet af 40 til 50 år. Det er endvidere forudsat, at finansieringen heraf som hidtil efter den gældende lovgivning skal betales af byggeriet. Ved bedømmelsen af størrelsesordenen af det anførte antal manglende pladser skal erindres om, at der siden 1951 i medfør af 1950-loven i hele landet er tilvejebragt ca. 2,4 mill. pladser af samme standard. De samlede udgifter til færdiggørelse af samtlige de til sin tid således tilvejebragte beskyttelsesrum andrager ca. 658 mill. kr., som efter gældende lov i givet fald (det vil sige i tilfælde af krig eller ved en krisesituations opståen) afholdes af ejerne.

Som foran nævnt vil spørgsmålet om beskyttelsesrumspolitikens udformning blandt andet afhænge af, hvor lang en opbygningsperiode for opnåelse af fuld dækning man mener at kunne tillade. Som et supplement til den gældende sikringsrumspligt har arbejdsgruppen peget på muligheden for, at der iværksættes en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i eksisterende bygninger, hvorved dækningsprocenten i løbet af et kortere åremål vil kunne forhøjes. Arbejdsgruppen har herved taget udgangspunkt i de foreløbige resultater fra det igangværende rekognosceringsarbejde, ifølge hvilke der vil kunne udpeges supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til mellem 10 og 20% af befolkningstallet i de sikringsrumspligtige områder.

Af tabellen under II fremgår, at der således i alt vil kunne detailplanlægges supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til 626.000 pladser, hvorefter det manglende antal sikringsrumspladser udgør godt 1,5 mill. pladser, hvilket alt andet lige bevirker, at udbygningsperioden, til den ønskede dækningsprocent er opnået, vil kunne nedsættes med formentlig ca. 10 år. Af tabellen fremgår endvidere, at de samlede udgifter til udbygningen vil kunne reduceres med i alt ca. 560 mill. kr.

Det bemærkes, at den årlige udgift til sikringsrumsbyggeri ikke vil blive mindre, idet nævnte besparelse fremkommer som et resultat af, at udbygningsperioden tænkes afkortet ved forslaget om en detailplanlægning af supplerende offentlige beskyttelsesrum i et omfang svarende til en statslig merudgift på ialt ca. 22 mill. kr. Af tabellen fremgår endelig, at færdiggørelsesudgif-

ten af samtlige de til sin tid således tilvejebragte beskyttelsesrum udgør ca. 702 mill. kr.

Såfremt man under hensyn til en yderligere afkortning af udbygningsperioden måtte ønske at iværksætte yderligere supplerende offentlige beskyttelsesrumforanstaltninger, skal man henvise til de under punkt 5 i nærværende afsnit stillede forslag, der vil kunne bringes i anvendelse i det omfang, de nødvendige ressourcer herunder bevillinger er til rådighed for formålet. Hvis man således forudsætter, at man årligt ved meddelelse af pålæg om etablering af overskydende sikringsrumspladser i nybyggeri tilvejebringer 20.000 yderligere pladser i sikringsrum svarende til en statslig merudgift på ca. 10 mill. kr. årligt, vil de ovennævnte tidsperioder for opnåelse af den ønskede dækningsprocent blive reduceret med ca. 1/4.

BILAG

Indenrigsministeriets bekendtgørelse af 18. december 1970.**Bekendtgørelse om afgrænsning af civilforsvarsområderne uden for det storkøbenhavnske civilforsvarsområde.**

I medfør af §§ 17 og 20 i lov om civilforsvaret, jfr. lovbekendtgørelse nr. 122 af 1. april 1962, som ændret ved § 18 i lov nr. 175 af 30. april 1969 om ændring af forskellige lovbestemmelser som følge af ændringer i den kommunale styrelseslovgivning, samt § 6, stk. 1, i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger fastsættes:

§ 1. Følgende kommuner eller dele heraf uden for det storkøbenhavnske civilforsvarsområde, jfr. bekendtgørelse nr. 451 af 3. november 1949 om organiseringen af civilforsvaret i det storkøbenhavnske civilforsvarsområde, udgør hver et civilforsvarsområde. De i § 16, nr. 1)-2) og nr. 5)-8). i lov om civilforsvaret omhandlede opgaver varetages af politimestrene i de nedenfor anførte politikredse.

	CF-område		Politikreds
<i>Frederiksborg amtskommune:</i>	Asminderød-Grønholt kommune	11	Helsingør
	Birkerød kommune	11	Helsingør
	Farum (den bymæssigt bebyggede del af Farum kommune)	12	Hillerød
	Frederikssund kommune	13	Frederikssund
	Frederiksværk kommune	13	Frederikssund
	Helsingør (tidligere Helsingør købstad-kommune)	11	Helsingør
	Hillerød kommune	12	Hillerød
	Hundested kommune	13	Frederikssund
<i>Roskilde amtskommune:</i>	Køge kommune	10	Køge
	Roskilde kommune	9	Roskilde
<i>Vestsjællands amtskommune:</i>	Haslev (tidligere Haslev-Freerslev sognekommune)	10	Køge
	Holbæk kommune	14	Holbæk
	Kalundborg kommune	15	Kalundborg
	Korsør kommune	17	Skælskør
	Nykøbing-Rørvig kommune	14	Holbæk
	Ringsted (tidligere Ringsted købstad-kommune)	18	Ringsted
	Skælskør kommune	17	Skælskør
	Slagelse kommune	16	Slagelse
Sorø kommune	18	Ringsted	

	CF-område		Politikreds
<i>Storstrøms amtskommune:</i>	Fakse (tidligere Fakse sognekommune)	20	Præstø
	Maribo kommune	25	Rødby
	Mon kommune	21	Vordingborg
	Nakskov kommune	26	Nakskov
	Nykøbing Falster kommune	23	Nykøbing Falster
	Nysted kommune	24	Sakskøbing
	Næstved kommune	19	Næstved
	Præstø kommune	20	Præstø
	Rødby kommune	25	Rødby
	Sakskøbing (tidligere Sakskøbing købstadkommune samt den bymæssigt bebyggede del af tidligere Sakskøbing landsogns kommune)	24	Sakskøbing
	Stevns (tidligere St. Heddinge købstadkommune)	20	Præstø
	Stubbekøbing kommune	23	Nykøbing Falster
	Sydfalster kommune	23	Nykøbing Falster
Vordingborg kommune	21	Vordingborg	
<i>Bornholms amtskommune:</i>	Allinge-Gudhjem kommune	22	Rønne
	Hasle kommune	22	Rønne
	Neksø kommune	22	Rønne
	Rønne kommune	22	Rønne
	Aakirkeby kommune	22	Rønne
<i>Fyns amtskommune:</i>	Assens kommune	35	Assens
	Bogense (tidligere Bogense købstadkommune)	34	Bogense
	Fåborg kommune	30	Fåborg
	Kerteminde (tidligere Kerteminde købstadkommune med tilknyttet bymæssig bebyggelse)	33	Kerteminde
	Middelfart kommune	36	Middelfart
	Nyborg kommune	27	Nyborg
	Odense kommune	31	Odense
	Ringe (den bymæssigt bebyggede del af tidligere Ringe sognekommune)	28	Svendborg
	Rudkøbing kommune	29	Rudkøbing
Svendborg kommune	28	Svendborg	
<i>Sønderjyllands amtskommune:</i>	Bov kommune	71	Gråsten
	Gråsten kommune	71	Gråsten
	Haderslev kommune	67	Haderslev
	Sønderborg kommune	70	Sønderborg
	Tinglev (tidligere Tinglev sognekommune)	72	Tønder
	Tønder kommune	72	Tønder
	Vojens kommune	67	Haderslev
Aabenraa kommune	69	Aabenraa	

	CF-område		Politikreds
<i>Ribe amtskommune:</i>	Bramminge kommune	66	Ribe
	Esbjerg kommune	65	Esbjerg
	Fanø (den bymæssigt bebyggede del af tidligere Nordby sognekommune)	65	Esbjerg
	Grindsted kommune	64	Varde
	Ribe kommune	66	Ribe
	Varde kommune	64	Varde
	Vejen kommune	66	Ribe
<i>Vejle amtskommune:</i>	Fredericia kommune	37	Fredericia
	Horsens kommune	40	Horsens
	Kolding (tidligere Kolding købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af tidligere Dalby, Vonsild, Seest, Harte-Nr. Bramdrup og Eltang-Vilsttrup sognekommuner)	38	Kolding
	Lunderskov kommune	38	Kolding
	Vejle kommune	39	Vejle
<i>Ringkøbing amtskommune:</i>	Brande kommune	39	Vejle
	Egvad kommune	63	Ringkøbing
	Herning kommune	60	Herning
	Holstebro kommune	61	Holstebro
	Ikast kommune	60	Herning
	Lemvig kommune	62	Lemvig
	Ringkøbing (tidligere Ringkøbing købstadkommune samt stationsbyerne Lem og Tim)	63	Ringkøbing
	Skjern kommune	63	Ringkøbing
Struer kommune	61	Holstebro	
<i>Århus amtskommune:</i>	Ebeltoft (tidligere Ebeltoft købstadkommune)	45	Grenaa
	Grenaa (tidligere Grenaa købstadkommune)	45	Grenaa
	Odder (Odder kommune undtagen Tunø)	42	Odder
	Randers kommune	46	Randers
	Silkeborg kommune	41	Silkeborg
	Skanderborg kommune	41	Silkeborg
	Århus kommune	43	Århus
<i>Viborg amtskommune:</i>	Bjerringbro kommune	59	Viborg
	Kjellerup kommune	59	Viborg
	Morsø (tidligere Nykøbing Mors købstadkommune)	57	Nykøbing Mors
	Skive kommune	58	Skive
Thisted kommune	55	Thisted	

CF-område		Politikreds
	Viborg (tidligere Viborg købstadkommune samt Asmild sogn af den tidligere Asmild-Tapdrup sognekommune).....	59 Viborg
<i>Nordjyllands amtskommune:</i>	Brønderslev kommune.....	54 Hjørring
	Frederikshavn kommune.....	53 Frederikshavn
	Hadsund (tidligere Hadsund by i Hadsund sognekommune samt den bymæssigt bebyggede del af det fra tidligere Falslev-Vindblæs sognekommune overførte område).....	47 Hadsund
	Hirtshals kommune.....	54 Hjørring
	Hjørring kommune.....	54 Hjørring
	Hobro kommune.....	48 Hobro
	Løgstør kommune.....	49 Nibe
	Nibe (tidligere Nibe købstadkommune)..	49 Nibe
	Skagen kommune.....	53 Frederikshavn
	Sæby kommune.....	52 Sæby
	Aalborg kommune.....	50 Aalborg

§ 2. Bestemmelsen i § 6, stk. 1. i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger vedrørende pligten til at indrette sikringsrum i nybygninger finder alene anvendelse inden for de områder, der er anført i det bilag, der er vedføjet bekendtgørelsen.

§ 3. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. januar 1971.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 236 af 28. maj 1951 om afgrænsningen af civilforsvarsområderne uden for Storkøbenhavn med senere ændringer. jfr. bekendtgørelse nr. 164 af 3. maj 1952, nr. 132 af 17. april 1953, nr. 268 af 3. august 1954, nr. 250 af 12. oktober 1957, nr. 166 af 30. april 1963, nr. 181 af 16. maj 1963 og nr. 302 af 31. juli 1963 ophæves.

Indenrigsministeriet, den 18. december 1970.

H. C. Toft.

/ Louis Heegård.

Oversigt over de kommuner eller dele heraf, hvori der i nye bygninger skal indrettes sikringsrum i det i § 6, stk. 1, i lov nr. 253 af 27. maj 1950 om bygningsmæssige civilforsvarsforanstaltninger angivne omfang.

Københavns kommune.
Frederiksberg kommune.

Københavns amtskommune.

Ballerup-Måløv kommune.
Brøndbyernes kommune.
Dragør kommune.
Gentofte kommune.
Gladsaxe kommune.
Glostrup kommune.
Herlev kommune.
Herstedernes kommune.
Hvidovre kommune.

Den del af *Høje Tåstrup* kommune, der indtil den 1. april 1970 hørte til Københavns amtsråds-kreds.

Ledoje-Smorum kommune.
Lynghby-Tårnbæk kommune.
Rødovre kommune.
Sengeløse kommune.
St. Magleby kommune.
Sollerød kommune.
Torshunde-Ishøj kommune.
Vallensbæk kommune.
Tårnby kommune.
Værlose kommune.

Frederiksborg amtskommune.

Den tidligere *Asminderød-Grønholt* sognekommune.

Den bymæssigt bebyggede del af *Birkerød* kommune.

Den bymæssigt bebyggede del af *Farum* kommune.

Den tidligere *Frederikssund* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Oppe Sundby* sognekommune.

Den tidligere *Frederiksværk* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Kregme-Vinderød* sognekommune.

Den tidligere *Helsingør* købstadkommune.
Den tidligere *Hillerød* købstadkommune og den tidligere *Frederiksborg* slotssognekommune.

Den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Torup* sognekommune i *Hundested* kommune.

Roskilde amtskommune.

Den tidligere *Koge* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Højelse* sognekommune (*Ølby Lyng*) og af den tidligere *Herfølge* sognekommune (*Hastrup villakvarter*).

Den tidligere *Roskilde* købstadkommune og den tidligere *Himmelev* sognekommune.

Vestsjællands amtskommune.

Den tidligere *Haslev-Freerslev* sognekommune i *Haslev* kommune.

Den tidligere *Holbæk* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Butterup-Tuse* sognekommune.

Den tidligere *Kalundborg* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede arealer af den tidligere *Årby* sognekommune.

Den tidligere *Korsør* købstadkommune.

Den tidligere *Nykøbing Sj.* købstadkommune.

Den tidligere *Ringsted* købstadkommune.

Den tidligere *Skælskør* købstadkommune.

Den tidligere *Slagelse* købstadkommune og den tidligere *Slagelse Sct. Peders* landsof-sognekommune.

Den tidligere *Soro* købstadkommune samt den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Lynge* sognekommune (Frederiksberg).

Storstrøms amtskommune.

Den tidligere *Fakse* sognekommune.
 Den tidligere *Maribo* købstadkommune.
 Den tidligere *Stege* købstadkommune og *Lendemark* by i *Møn* kommune.
 Den tidligere *Nakskov* købstadkommune samt *Sæby Huse* i den tidligere *Halsted-Avnede* sognekommune og *Sandvåddet* i den tidligere *Branderslev* sognekommune.
 Den tidligere *Nykøbing F.* købstadkommune.
 Den tidligere *Nysted* købstadkommune.
 Den tidligere *Næstved* købstadkommune samt den tidligere *Herlufsholm* sognekommune og *havneområdet* i den tidligere *Karrebæk* sognekommune.
 Den tidligere *Præsto* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Præsto* købstadkommunes landdistrikt og af den tidligere *Skibinge* sognekommune.
 Den tidligere *Rødby* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Nebbelunde-Sædinge* og *Ringsebølle* sognekommuner.
 Den tidligere *Sakskøbing* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Sakskøbing* landsogns kommune.
 Den tidligere *St. Heddinge* købstadkommune i *Stevns* kommune.
 Den tidligere *Stubbeköbing* købstadkommune.
 Den tidligere *Skelby-Gedesby* sognekommune i *Sydfalster* kommune.
 Den tidligere *Vordingborg* købstadkommune.

Bornholms amtskommune.

Den tidligere *Allinge-Sandvig* købstadkommune i *Allinge-Gudhjem* kommune.
 Den tidligere *Hasle* købstadkommune og det tidligere *Hasle* købstadkommunes landdistrikt.
 Den tidligere *Nekso* købstadkommune og den tidligere *Svancke* købstadkommune.
 Den tidligere *Rønne* købstadkommune.
 Den tidligere *Aakirkeby* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Åker* sognekommune.

Fyns amtskommune.

Den tidligere *Assens* købstadkommune.
 Den tidligere *Bogense* købstadkommune.
 Den tidligere *Fåborg* købstadkommune.
 Den tidligere *Kerteminde* købstadkommune.
 Den tidligere *Middelfart* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af de tidligere *Kauslunde-Gamborg* og *Vejlby-Strib* sognekommuner.
 Den bymæssigt bebyggede del af *Munkebo* kommune.
 Den tidligere *Nyborg* købstadkommune samt *Aunslev* og *Hjulby* dyrehave i de tidligere *Aunslev-Bovense* og *Hjulby* sognekommuner.
 Den tidligere *Odense* købstadkommune samt de tidligere *Allesø-Næsbyhovedbroby*, *Dalum*, *Lumby*, *Pårup* og *Sanderum* sognekommuner.
 Den tidligere *Ringø* sognekommune.
 Den tidligere *Rudköbing* købstadkommune.
 Den tidligere *Svendborg* købstadkommune.
 Den tidligere *Ærosköbing* købstadkommune i *Vestøro* kommune.

Sonderjyllands amtskommune.

Den tidligere *Bor* sognekommune.
 Den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Gråsten* sognekommune.
 Den tidligere *Haderslev* købstadkommune.
 Den tidligere *Sonderborg* købstadkommune samt dele af den tidligere *Ulkebøl* sognekommune.
 Den tidligere *Tinglev* sognekommune.
 Den tidligere *Tønder* købstadkommune.
 Den tidligere *Aabenraa* købstadkommune.

Ribe amtskommune.

Den tidligere *Bramminge* sognekommune.
 Den tidligere *Esbjerg* købstadkommune.
 Den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Nordby* sognekommune i *Fano* kommune.
 Den tidligere *Grindsted* sognekommune.
 Den tidligere *Ribe* købstadkommune.
 Den tidligere *Varde* købstadkommune.
 Den tidligere *Vejen* sognekommune.

Vejle amtskommune.

Den tidligere *Fredericia* købstadkommune.
 Den i *Hedensted* kommune beliggende del af den tidligere *Hatting-Torsted* sognekommune.

Den tidligere *Horsens* købstadkommune, de tidligere *Lundum-Hansted*, *Tyrsted-Uth* og *Vær-Nebel* sognekommuner samt den i *Horsens* kommune beliggende del af den tidligere *Hatting-Torsted* sognekommune.
 Den tidligere *Kolding* købstadkommune.
 Den tidligere *Skanderup* sognekommune i *Lunderskov* kommune.
 Den tidligere *Vejle* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af de tidligere *Hornstrup*, *Høver*, *Skibet* og *Vinding* sognekommuner.

Ringkøbing amtskommune.

Den tidligere *Brande* sognekommune.
 Tarm stationsby i *Egvad* kommune.
 Den tidligere *Herning* købstadkommune.
 Den tidligere *Holstebro* købstadkommune samt dele af den tidligere *Måbjerg* sognekommune.
 Den tidligere *Ikast* sognekommune.
 Den tidligere *Lemvig* købstadkommune.
 Den tidligere *Ringkøbing* købstadkommune.
 Skjern by i *Skjern* kommune.
 Den tidligere *Struer* købstadkommune samt den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Gimsing* sognekommune.

Århus amtskommune.

Den tidligere *Ebeltoft* købstadkommune.
 Den tidligere *Grenaa* købstadkommune.
 Den tidligere *Mariager* købstadkommune.
 En del af den tidligere *Odder* sognekommune.
 Den tidligere *Randers* købstadkommune, de tidligere *Dronningborg*, *Kristrup* og *Vorup* sognekommuner samt *Neder Hornbæk* ejerlav i den tidligere *Hornbæk-Tånun* sognekommune.
 Den tidligere *Silkeborg* købstadkommune.
 Den tidligere *Skanderborg* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Skanderup-Stilling* sognekommune.

Den tidligere *Århus* købstadkommune samt de tidligere *Brabrand-Årslev*, *Hasle*, *Holme-Tranbjerg*, *Vejlby-Risskov*, *Viby* og *Åby* sognekommuner.

Viborg amtskommune.

Den tidligere *Bjerringbro* sognekommune.
 Den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Kjellerup* sognekommune (*Kjellerup* stationsby).
 Den tidligere *Nykøbing Mors* købstad i *Morsø* kommune.
 Den tidligere *Skive* købstadkommune.
 Den tidligere *Thisted* købstadkommune samt de bymæssigt bebyggede dele af den tidligere *Thisted* landsogns kommune og den tidligere *Tilsted* sognekommune.
 Den tidligere *Viborg* købstadkommune.

Nordjyllands amtskommune.

Den tidligere *Brønderslev* købstadkommune.
 Den tidligere *Frederikshavn* købstadkommune.
 Hadsund by i den tidligere *Hadsund* sognekommune.
 Den tidligere *Hirtshals* sognekommune.
 Den tidligere *Hjørring* købstadkommune samt den tidligere *Skt. Hans-Skt. Olai* sognekommune.
 Den tidligere *Hobro* købstadkommune.
 Den tidligere *Logstor* købstadkommune.
 Den tidligere *Nibe* købstadkommune.
 Den tidligere *Skagen* købstadkommune.
 Den tidligere *Sæby* købstadkommune samt den bymæssigt bebyggede del af den tidligere *Volstrup* sognekommune.
 Den tidligere *Nørresundby* købstadkommune og den tidligere *Sundby-Hvorup* sognekommune samt den tidligere *Aalborg* købstadkommune og den tidligere *Hasseris* sognekommune.

Sikringsrum og offentlige beskyttelsesrum

Opførelsestidspunkt	Inden for civilforsvarsområde					Uden for civilforsvarsområde					Hele landet		
	Sikringsrums- kapacitet i 1000 pers.	Off.beskyttel- sesrum kapacitet i 1000 pers.	I alt sikrings- rum og off. be- skyttelsesrum i 1000 pers.	Befolkningstal i 1000 pers.	Dækningsgrad i % af befolk- ningen	Sikringsrums- kapacitet i 1000 pers.	Off. besk.rum kap.i 1000 pers.	I alt sikrings- rum og off. be- skyttelsesrum i 1000 pers.	Befolkningstal i 1000 pers.	Dækningsgrad i % af befolk- ningen	Sikringsrums- kapacitet i 1000 pers.	Off. beskyttel- sesrum kapacitet i 1000 pers.	I alt sikrings- rum og off. be- skyttelsesrum i 1000 pers.
1962	504,3	244,6	748,9	2.763	27,0	172,0	3	175,0	1.867	9,4	676,3	247,6	923,9
1963	584,1	244,9	829,0	2.792	29,7	186,0	3	189,0	1.874	10,1	770,1	247,9	1.018,0
1964	655,6	244,3	899,9	2.821	31,9	200,0	3	203,0	1.882	10,7	855,6	247,3	1.102,9
1965	765,7	247,0	1.012,7	2.850	35,5	214,0	3	217,0	1.891	11,5	979,7	250,0	1.229,7
1966	833,9	246,7	1.079,9	2.896	37,5	228,0	3	231,0	1.881	12,3	1061,9	249,7	1.310,9
1967	889,7	247,0	1.136,7	2.942	38,6	240,2	3	243,2	1.876	13,0	1129,9	250,0	1.379,9
1968	1.036,1	244,3	1.280,4	2.988	42,8	252,4	3	255,4	1.865	13,7	1288,5	247,3	1.535,8
1969	1.173,7	242,9	1.416,6	3.034	46,7	264,7	3	267,7	1.843	14,5	1438,4	245,9	1.684,3
1970	1.374,3	247,0	1.621,3	3.117	52,1 ^{ca}	277,3	3	280,3	1.820	15,4	1651,6	250,0	1.901,6
1971	1.510,1	251,5	1.761,6	3.148	55,9 ^{ca}	290,0	3	293,0	1.800	16,3	1800,1	254,5	2.054,6
1972	1.615,0	250,9	1.865,9	3.192	58,4 ^{ca}	318,0	3	321,0	1.780	18,0	1933,0	254,4	2.187,4
1973	1.710,5	250,9	1.961,4	3.237	60,6 ^{ca}	282,3	3	285,3	1.760	16,2	1992,9	254,3	2.247,2
1974	1.829,0	250,1	2.079,1	3.282	63,3 ^{ca}	286,5	3	289,5	1.740	16,6	2115,5	253,6	2.369,1
1975	1.951,1	249,1	2.200,2	3.327	66,1 ^{ca}	288,9	3	291,9	1.720	17,0	2240,0	252,4	2.492,4
1976	2.017,4	248,3	2.265,7	3.371	67,2 ^{ca}	288,9	3	291,9	1.700	17,2	2306,3	251,7	2.557,9
1977	2.089,6	247,2	2.336,8	3.416	68,4 ^{ca}	308,7	3	311,7	1.680	18,5	2398,3	250,5	2.648,7

Opførelsestidspunkt for sikringsrum er 1. april og for offentlige beskyttelsesrum 1. december.

"ca." angiver skønnede tal, fordi pålidelige statistiske oplysninger ikke foreligger.

Danmarks indbyggere og deres boliger.

Antal indbyggere i hele landet pr. 9/11 1970, 4.937.579,
 " " " " " " 1/1 1974, 5.036,184,
 " " " " " " 1/1 1976, 5.065.313,

	Indbyggere i hele Danmark				1/1 1974 indbyggere i samtlige byzoner i Danmark	
	9/11 1970 tabel 44 i St.årbog 1977	1/1 1974 skønnet fordeling sum efter tabel B6	1/1 1976 skønnet fordeling sum efter tabel B6	1/1 1974 1/1 1976 % af indbg.	1/1 1974 skønnet fordeling skønnet sum efter tabel B6	1/1 1974 % af indbg.
Indbyggere i een- og to-familiehuse og landbrugsejendomme	3.083.079	3.144.648	3.162.838	62,4 %	2.037.409	52,0 %
Indbyggere i etageejendomme	1.749.337	1.784.273	1.794.592	35,4 %	1.784.273	45,5 %
Indbyggere i sommerhuse	9.590	9.781	9.838	0,2 %	0	0,0 %
Indbyggere uden privat husstand	95.573	97.482	97.482	2,0 %	97.482	2,5 %
Sum	4.937.579	5.036.184	5.065.313	100,0 %	3.919.164	100,0 %

Antal beskyttelsesrumspladser i de
anførte byzoner (bz) ved fuld opfyl-
delse af alternative dækningspro-
center.

	Model nr.			
	1	2	3	4
	Alle bz i hele landet	Alle bz i ny CFO m.v. + alle bz i Greve, Solrød, Hørsholm, Karlebo + Nordborg kommuner	+ fritliggende bz over 1500 m fra centrale bz	Kun bz i gl. CFO m.v.
1. 100 % dækning	3.919.000	3.447.000	3.371.000	3.117.000
2. 125 % dækning	4.898.000	4.308.000	4.213.000	3.896.000
3. 150 % dækning	5.878.000	5.170.000	5.056.000	4.676.000
4. 200 % dækning	7.838.000	6.894.000	6.742.000	6.234.000
bz-areal i ha	183.818	152.393	143.000	112.000

B. Fordeling af beskyttelsesrumsplasser på SR, OBR og SOB ved fuldt-opfyldt dækningsprocent:

1. 100 % dækning:	ialt pladser	3.919.000	3.447.000	3.371.000	3.117.000
heraf i eks SR	eks pladser	2.391.000	2.085.000	2.085.000	2.085.000
- - ny SR v.10 % pl. i SOB	ny pladser	886.000	770.000	701.000	473.000
- - eks OBR	ny pladser	494.000	426.000	364.000	161.000
- - ny OBR	eks pladser	250.000	247.000	247.000	247.000
- - eks SOB 0 %	ny pladser	0	0	0	0
- - ny SOB 10 %	eks pladser	0	0	0	0
- - ny SOB 20 %	ny pladser	392.000	345.000	337.000	312.000
	ny pladser	784.000	689.000	674.000	624.000
2. 125 % dækning:	ialt pladser	4.898.000	4.308.000	4.213.000	3.896.000
heraf i eks SR	eks pladser	2.391.000	2.085.000	2.085.000	2.085.000
- - ny SR v.10 % pl. i SOB	ny pladser	1.865.000	1.631.000	1.544.000	1.252.000
- - ny SR v.20 % - - -	ny pladser	1.473.000	1.287.000	1.207.000	940.000
- - eks OBR	eks pladser	250.000	247.000	247.000	247.000
- - ny OBR	ny pladser	0	0	0	0
- - eks SOB	eks pladser	0	0	0	0
- - ny SOB v.10 % pl. i SOB	ny pladser	392.000	345.000	337.000	312.000
- - ny SOB v.20 % - - -	ny pladser	784.000	689.000	674.000	624.000
3. 150 % dækning:	ialt pladser	5.878.000	5.170.000	5.056.000	4.676.000
heraf i eks SR	eks pladser	2.391.000	2.085.000	2.085.000	2.085.000
- - ny SR v.10 % pl. i SOB	ny pladser	2.845.000	2.493.000	2.386.000	2.031.000
- - ny SR v.20 % - - -	ny pladser	2.453.000	2.149.000	2.049.000	1.719.000
- - eks OBR	eks pladser	250.000	247.000	247.000	247.000
- - ny OBR	ny pladser	0	0	0	0
- - eks SOB	eks pladser	0	0	0	0
- - ny SOB v.10 % pl. i SOB	ny pladser	392.000	345.000	337.000	312.000
- - ny SOB v.20 % - - -	ny pladser	784.000	689.000	674.000	624.000
4. 200 % dækning:	ialt pladser	7.838.000	6.894.000	6.742.000	6.234.000
heraf i eks SR	eks pladser	2.391.000	2.085.000	2.085.000	2.085.000
- - ny SR v.10 % pl. i SOB	ny pladser	4.805.000	4.217.000	4.073.000	3.590.000
- - ny SR v.20 % - - -	ny pladser	4.413.000	3.873.000	3.736.000	3.278.000
- - eks OBR	eks pladser	250.000	247.000	247.000	247.000
- - ny OBR	ny pladser	0	0	0	0
- - eks SOB	eks pladser	0	0	0	0
- - ny SOB v.10 % pl. i SOB	ny pladser	392.000	345.000	337.000	312.000
- - ny SOB v.20 % - - -	ny pladser	784.000	689.000	674.000	624.000

D. Totale udgifter til opnåelse af
færdige beskyttelsesrum ved fuldt
opfyldt dækningsprocent:

		1o % SOB pl	2o % SOB pl	1o % SOB pl	2o % SOB pl	1o % SO3 pl	2o % SOB pl	1o % SOB pl	2o % SOB pl
1. 100 % dækning:									
Opførelse af ny SR	mio kr	824	459	716	396	653	339	441	150
Detailplanlægning af ny SOB	mio kr	14	28	12	24	12	24	11	22
Færdiggørelse af eks og ny SR	mio kr	491	433	428	377	418	367	384	337
- - eks OBR	mio kr	41	41	41	41	41	41	41	41
- - ny SOB	mio kr	86	172	76	152	74	148	69	137
I alt ved 100 % dækning	sum mio kr	1456	1133	1273	990	1198	919	946	657
2. 125 % dækning:									
Opførelse af ny SR	mio kr	1734	1370	1517	1197	1439	1123	1167	874
Detailplanlægning af ny SOB	mio kr	14	28	12	24	12	24	11	22
Færdiggørelse af eks og ny SR	mio kr	638	580	557	506	544	494	500	454
- - eks OBR	mio kr	41	41	41	41	41	41	41	41
- - ny SOB	mio kr	86	172	76	152	74	148	69	137
I alt ved 125 % dækning	sum mio kr	2513	2191	2203	1920	2110	1830	1788	1528
3. 150 % dækning:									
Opførelse af ny SR	mio kr	2646	2281	2318	1999	2224	1906	1893	1599
Detailplanlægning af ny SOB	mio kr	14	28	12	24	12	24	11	22
Færdiggørelse af eks og ny SR	mio kr	785	727	687	635	671	620	617	571
- - eks OBR	mio kr	41	41	41	41	41	41	41	41
- - ny SOB	mio kr	86	172	76	152	74	148	69	137
I alt ved 150 % dækning	sum mio kr.	3572	3249	3134	2851	3022	2739	2631	2370
4. 200 % dækning:									
Opførelse af ny SR	mio kr	4469	4104	3922	3602	3788	3474	3339	3049
Detailplanlægning af ny SOB	mio kr	14	28	12	24	12	24	11	22
Færdiggørelse af eks og ny SR	mio kr	1079	1021	945	894	924	873	851	804
- - eks OBR	mio kr	41	41	41	41	41	41	41	41
- - ny SOB	mio kr	86	172	76	152	74	148	69	137
I alt ved 200 % dækning	sum mio kr	5689	5366	4996	4713	4839	4560	4311	4053

Oversigt over de gennemsnitlige årlige merudgifter ved indretning af sikringsrum i forskellige kategorier af byggeri pr. 1.januar 1972.

	Gennemsnitlig årlig tilvækst af sikringsrumspladser	H e r a f i b y g g e r i		Samlet årlig merudgift (i 1000 kr.)
		med selvstændigt kælderbehov	uden selvstændigt kælderbehov	
Beboelses- ejendomme excl. byg- geri af én- familiehuse	50.000	kr. 45.000/240	kr. 5.000/900	kr. ca. 15.300
Fabrikker og værksteder	30.000	22.500/240	7.500/900	ca. 12.150
Kontor- og butikbyg- geri	10.000	7.500/240	2.500/700	ca. 3.550
Børne- og ungdomsfor- sorgens dag- institutio- ner	16.000	-	16.000/700	ca. 11.200
Skoler	30.000	7.500/240	22.500/800	ca. 19.800
Plejehjem	3.000	3.000/240	-	ca. 720
Byggeri iøvrigt ^{x)}	11.000	9.900/240	1.100/700	ca. 3.146
I alt	150.000	110.400	39.600	ca. 65.866 ^{xx)}

x) heri er medregnet den gennemsnitlige årlige tilvækst af pladser i sygehusbyggeriet.

xx) det bemærkes, at opgørelsen er foretaget på grundlag af rene håndværkerudgifter og svarende til byggeindeks 262 (januar 1972).

Kilde: Notat af 19.maj 1972 fra arbejdsgruppen vedrørende begrænsning af udgifterne til beskyttelsesrum.

Prisen for færdiggørelsen af 1 sikringsrumsplads til 1 beskyttelsesrumsplads. x)

Prisniveau oktober 1977 (byggeindex 233).

Færdiggørelsen af et sikringsrum til ibrugtagning som beskyttelsesrum omfatter udgifter til følgende foranstaltninger og udrustning:

	<u>pris for 1 SR-plads</u>
Ryddeliggørelse af sikringsrummet for evt. fredstidsanvendelse	} 135,- kr.
Sprængstyk sikring af adgangsdøre og nødudgange	
Underinddeling af rummet med murede eller støbte skillerum	
Nødklosetter	} 15,- kr.
Nødbelysning	
Udbrydningsværktøj	
Forbindskasse	
I alt for 1 SR-plads	150,- kr.

Prisen er inklusiv 18% moms og 15% tillæg for teknisk administration.

Prisen for færdiggørelsen af 1 plads i et offentligt beskyttelsesrum. x)

Prisniveau oktober 1977 (byggeindex 233).

Færdiggørelsen af et offentligt beskyttelsesrum forud for dets ibrugtagning omfatter udgifter til følgende foranstaltninger og udrustning:

	<u>Pris pr. 1 OBR-plads</u>
Ryddeliggørelse af rummet for evt. fredstidsanvendelse m.v.	} 80,- kr.
Lukning af evt. portåbninger m.v.	
Montage af ventilatorer	
Øvrige klargøring	

.....

	transport	80,- kr.
Ventilatorer	)	
Nødklosetter (kemiske klosetter)	)	
Nødbelysning	)	
Vandbeholdere m.v.	)	85,- kr.
Udbrydningsværktøj	)	
Forbindskasse	)	
Sidde- og liggemateriel	)	
<hr/>		
I alt for 1 OBR-plads		165,- kr. =====

Prisen er inklusiv 18% moms og 15% tillæg for teknisk administration.

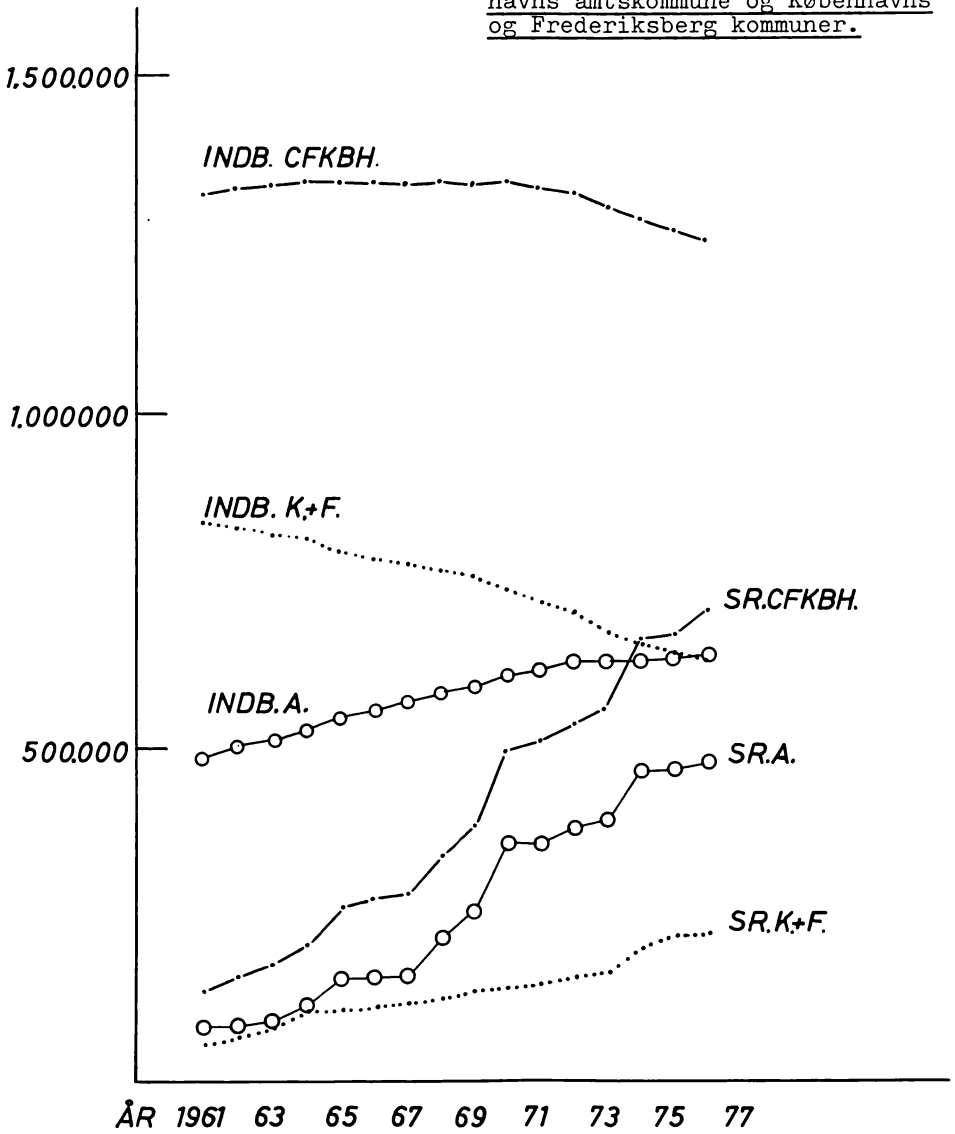
x)

Kilder: Notater af august 1976 og 6. januar 1978 fra Civilforsvaret for Storkøbenhavn

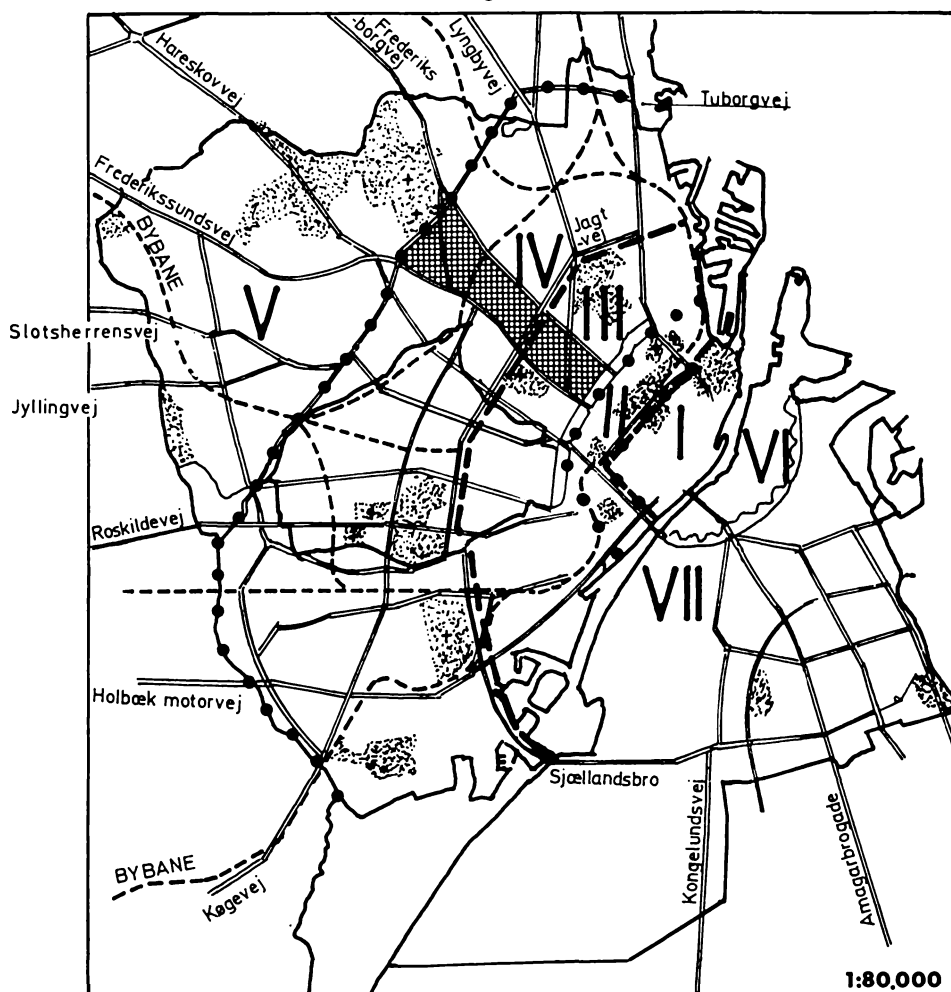
Oversigt over udviklingen siden 1961 i antallet af sikringsrums-
og beskyttelsesrumspladser samt i folketallet i det storkøben-
havnske civilforsvarsområde.

Det storkøbenhavnske civilforsvarsområde. Total.					København og Frederiksberg				Amtskommunen			
Beregnings- år	Natbefolkning	OB- pladser	SR- pladser	Dæknings- procent	Natbefolkning	OB- pladser	SR- pladser	Dæknings- procent	Natbefolkning	OB- pladser	SR- pladser	Dæknings- procent
1961	1.325.753	104.985	139.281	18,4	836.787	82.915	57.191	16,7	488.966	22.070	82.090	21,3
1962	1.333.926	105.980	155.403	19,6	830.355	84.360	68.202	18,4	503.534	21.620	87.201	21,6
1963	1.340.321	101.955	178.697	20,9	823.368	82.005	78.970	20,0	516.953	19.950	99.727	23,2
1964	1.344.609	101.785	206.379	22,9	913.859	81.935	101.711	22,6	530.750	19.850	104.668	23,5
1965	1.343.624	103.850	265.137	27,5	799.196	84.150	108.190	24,1	544.428	19.700	156.947	32,4
1966	1.344.411	102.855	272.424	27,9	787.532	83.255	112.709	24,9	556.879	19.600	159.715	32,2
1967	1.345.174	102.755	280.523	28,5	773.980	82.455	120.740	26,3	571.194	20.300	159.783	31,5
1968	1.345.002	102.275	338.717	32,8	763.190	81.505	124.587	27,0	581.812	20.770	214.130	40,4
1969	1.343.699	100.050	387.408	36,3	752.069	80.030	134.454	28,5	591.630	20.020	252.954	46,1
1970	1.346.774	102.130	497.842	44,5	739.826	82.360	143.096	30,5	606.948	19.770	354.746	61,7
1971	1.338.504	102.430	508.709	45,7	718.893	83.210	149.910	32,4	619.611	19.220	358.799	61,0
1972	1.327.723	101.975	538.308	48,2	704.624	82.855	159.492	34,4	623.099	19.120	378.816	63,9
1973	1.302.405	102.975	558.041	50,8	674.273	82.285	163.845	36,5	628.132	20.690	394.196	66,1
1974	1.290.826	106.245	663.625	59,6	661.421	84.385	201.439	43,2	629.405	21.860	462.186	76,9
1975	1.275.719	106.145	688.858	62,3	644.996	84.235	221.140	47,3	630.723	21.910	467.718	77,6
1976	1.255.940	105.695	703.050	64,4	624.866	83.785	223.274	49,1	631.074	21.910	479.776	79,5

Udviklingen siden 1961 i folketal og sikringsrumspladser i Københavns amtskommune og Københavns og Frederiksberg kommuner.

KØBENHAVN og FREDERIKSBERG

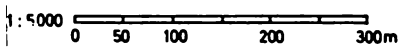
Område.	Natbefolkning. 1/10-1976.	Dagbefolkning. 1/1-1977. ¹⁾	OB.- pladser.	SR.- pladser.	OB.+ SR.- pladser ialt.
I	19.560	105.500	8.080	15.580	23.660
II	23.270	58.700	13.100	13.260	26.360
III	148.930	160.600	18.310	35.900	54.210
IV	238.390	229.100	23.410	93.380	116.790
V	87.540	58.600	10.200	25.350	35.550
VI	15.970	28.200	2.750	7.210	9.960
VII	91.210	78.350	7.940	32.590	40.530
Sum	624.870	719.050	83.790	223.270	307.060

1) Opgørelsen er foretaget på grundlag af en af Københavns statistiske kontor foretaget bolig- og erhvervsanalyse.

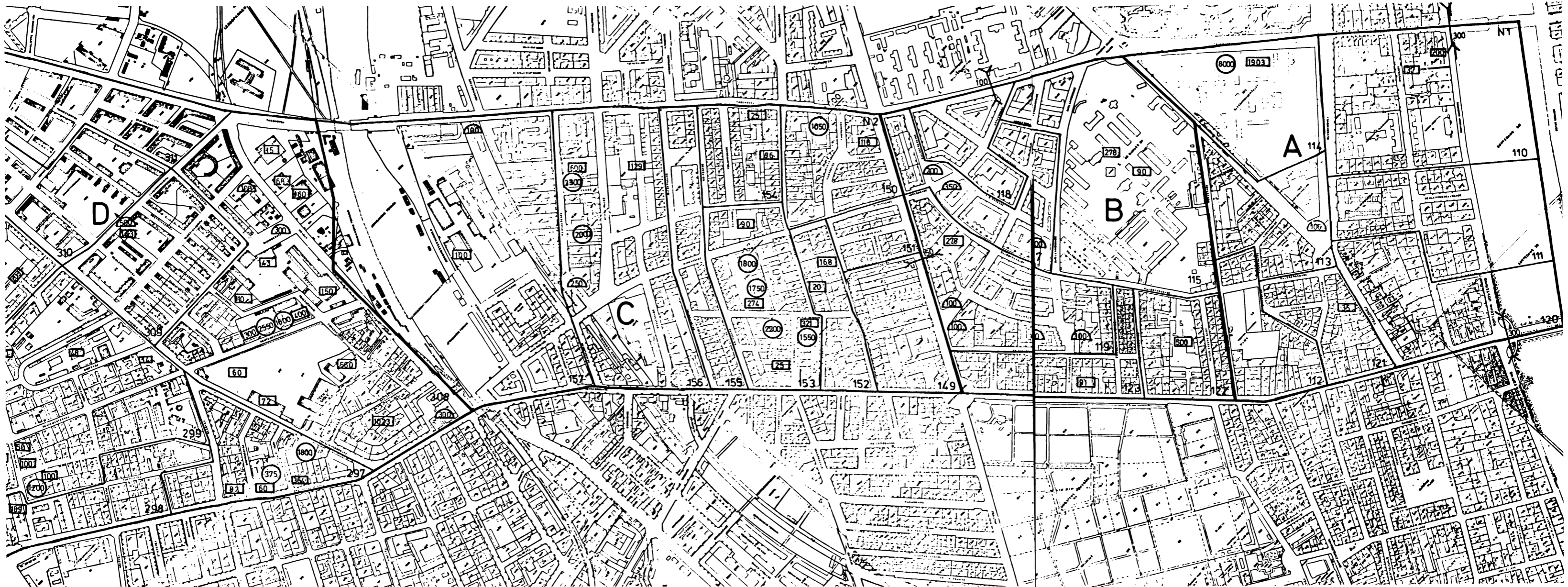
STADSIINGENIØRENS DIREKTORAT	
CIVILFORSVARSKONTORET	
B-rums analyse	
dato: 19/05. 78	init: M.G.
rettet: 30/5 -78.	KBH. og FRB.

BILAG 10

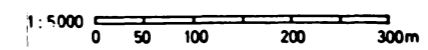

STADSIINGENIÖRENS DIREKTORAT CIVILFORSVARSKONTORET	
B-rums analyse	
date: 18/05. 78	inst:
rottel: 18/08. 78	N.G. SN1, SN 2

Signaturer:

- — Dækningsgrav (250 personer)
- — Sikringsrum (91 personer)
- — Garage (1550 personer)
- — Fodgængerstunnel (200 personer)

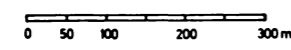

STADSIENGIØRENS DIREKTORAT CIVILFORSVARSKONTORET	
B-rums analyse	
date: 18/05. 78	int: H.G.
rettet: 18/08. 78	SN1, SN2

Signaturer:

- Grænse for analyseområder
- Grænse for roder
- 150 — Dækningsgrav (150 personer)
- 163 — Sikringsrum (163 personer)
- 2100 — Garage (2100 personer)
- 180 — Fodgængerstunnel (150 personer)

STADSIINGENIØRENS DIREKTORAT CIVILFORSVARSKONTORET	
B-rums analyse	
dato: 31/05 78	tegner: HG.
retter: 1	SØ1, SØ3

CIVILFORSVARSSTYRELSEN
December 1978.

VEJLEDNING OM OPNÅELSE AF BESKÆFTIGELSESTILSKUD TIL CIVILFORSVARSMÅL.

Som led i bekæmpelsen af den for tiden store arbejdsløshed, herunder ungdomsarbejdsløsheden, har Folketinget vedtaget en række love, der vil blive gennemgået på de følgende sider, hvorefter der kan stilles midler til rådighed til arbejdsfremmende foranstaltninger.

Da visse af de arbejder, der udføres under civilforsvarets regie, har karakter af det, der forstås som arbejdsfremmende foranstaltninger, skal man anmode kommissionerne om at have opmærksomheden henledt på, at visse af de arbejder, der udføres inden for det lokale civilforsvar, har mulighed for at opnå tilskud i henhold til de vedtagne love og bestemmelser til bekæmpelse af arbejdsløshed.

Tilskud til arbejdsfremmende foranstaltninger kan ydes i henhold til følgende love og bestemmelser:

- A. § 97 a i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. (lovbekendtgørelse nr. 455 af 1. september 1977).
- B. § 97 b i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v.
- C. Lov nr. 488 af 14. september 1977 om ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i kommuner og amtskommuner.
- D. Særlige regler i bevillingslove (finanslove og tillægsbevillingslove).

A. § 97 a i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. (Arbejdsministeriets lovbekendtgørelse nr. 455 af 1. september 1977).

For at imødegå ledighed, som ikke kan afhjælpes ved arbejdsformidling eller ved omskoling, uddannelse eller revalidering efter den herom gældende lovgivning, kan der i henhold til § 97 a, stk. 1, ydes statstilskud til beskæftigelse ved arbejde, som ud-

føres af eller for statsinstitutioner, amtskommuner eller kommuner, eller, hvor særlige forhold taler derfor, private institutioner eller private.

Administrationen af bestemmelsen i stk.1, herunder stillingstagen til ansøgninger om tilskud, varetages af arbejdsformidlingskontorerne med bistand af vedkommende arbejdsmarkedsnævn og under tilsyn af Arbejdsdirektoratet med bistand af Landsarbejdsnævnet.

I henhold til Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 325 af 29. juni 1971, § 4, bør tilskud ydes til arbejder, hvor udgiften til lønninger er betydelig i forhold til materialeudgiften. Arbejdet bør have almen samfundsmæssig betydning eller betydning for vedkommende lokale områdes udvikling. I områder, hvor der er særligt behov for udjævning af sæsonsvingninger i beskæftigelsen, bør der endvidere tages hensyn til, om arbejdet er egnet til udførelse i vintermånederne.

Ifølge § 5 skal arbejdet, hvortil der ydes statstilskud, være ekstraordinært, d.v.s. at det ikke vil blive udført - i hvert fald ikke for tiden - hvis der ikke ydes tilskud. Der kan ikke ydes tilskud til ordinære reparations- og vedligeholdelsesarbejder eller til arbejde, hvis udførelse i øvrigt for tiden er påkrævet.

Ifølge § 6 skal arbejdet være egnet til at opretholde eller genskabe de henviste lediges arbejdsevne.

Ifølge § 8 bør godkendelse sædvanligvis kun gives til arbejde, der udføres i vedkommende finansår, eventuelt dog således at yderligere tilskud eventuelt kan forventes i et senere finansår, såfremt forholdene taler derfor, og arbejdsformidlingen råder over de fornødne midler.

Ifølge § 12 ydes der til arbejder, som udføres for andre end statsinstitutioner, d.v.s. bl.a. kommuner, et statstilskud med et fast beløb pr. arbejdstime svarende til 80% af arbejdslønnen. Grundlaget for fastsættelsen er den for arbejdsmænd og specialarbejdere ved landsdækkende overenskomst fastsatte almindelige timeløn med akkordafsnævntillæg, feriegodtgørelse, søgne- helligdagsgodtgørelse, sygelønsbidrag og bidrag til Arbejdsmarkedets Tillægspension.

De ovenfor nævnte love og bestemmelser tager især sigte på at skaffe beskæftigelse til arbejdsløse arbejdsmænd og specialarbejdere. Der kan i henhold til § 13 og § 14 i særlige tilfælde ydes tilskud til andre overenskomstgrupper, f.eks. ingeniører, arkitekter, tekniske tegnere og kontorfolk.

I henhold til disse bestemmelser skulle der foreligge mulighed for at opnå statstilskud til såvel kommunale som statslige civilforsvarsformål:

- a) Kommunale civilforsvarsforanstaltninger er foranstaltninger, hvor de løbende vedligeholdelses- og driftsudgifter afholdes af kommunen uden eller med meget begrænset statslig refusion.
  - b) Statslige civilforsvarsforanstaltninger er foranstaltninger, hvor de løbende vedligeholdelses- og driftsudgifter afholdes af kommunen med efterfølgende statslig refusion.
- ad a) Byanalyse, herunder kælderanalyse og rekognoscering efter supplerende offentlige beskyttelsesrum samt kontrol og a'jourføring af registreringen af sikringsrumspligtigt byggeri. For så vidt angår den nærmere fremgangsmåde ved byanalysens gennemførelse henvises til Civilforsvarsstyrelsens cirkulærskrivelser af 22. april 1969, 31. august 1972, 28. marts og 22. april 1977.
- Indsamling og bearbejdelse af oplysninger og materiale samt udarbejdelse af bidrag under behørig CF-vejledning til brug ved udarbejdelse af en samlet beredskabsplan for det enkelte civilforsvarsområde.
  - Forbedring af øvelsesanlæg, opførelse af eller indretning af rum til opbevaring af markeringsmaterialer, træ til bål, spildolie samt forskelligt teknisk markeringsmateriel.
    - Opsætning af kantsten, nedlægning af f.eks. genbrugsfliser, udbedring af og evt. anlæg af nye køreveje.
    - Intensivering af oprydningsarbejder og øvrig vedligeholdelse, herunder beskæring af hække og anden beplantning, græsslåning o.lign.
  - Forbedring af CF-gårde og andre CF-lokaliteter ud over almindelig vedligeholdelse, f.eks. malerarbejder, imprægnering af træværk i bygninger og hegn, isoleringsarbejder. Forbedring af renholdelsesstandarder på pladser, i garager og andre lokaler. Op- og omlægningsarbejder vedrørende mundering, materiel m.v. på depoter.
  - Fremstilling/reablering af undervisningsmateriel og uddannelsesmateriel, herunder fremstilling af modeller af byudsnit til brug ved planspil og uddannelse.

- Udbedring af eksisterende betondækningsgrave, herunder forbedring og vedligeholdelse af jorrdækning og beplantning, smøring, maling og tætning af ståldøre og stållemme, reparation af trapper og vanger, indvendig renholdelse og vedligeholdelse, indhegning, isætning af ekspansionsbolte til afmærkningslygter (CF-telefonlygter), opsætning af hånddrevne ventilatorer og lygtestandere.
- Udbedring af kombinerede offentlige beskyttelsesrum, herunder afprøvning af betonrulleporte, smøring og maling af ståldøre og stållemme, gennemgang af pumper, grundvandslukker og andre bevægelige dele, afmærkning (opsætning af skilte), fyldning af sandfilter.

Ansøgning om statstilskud til gennemførelse af et arbejde af den ovenfor anførte art stiles til arbejdsmarkedsnævnet i den amtskommune, hvor arbejdsstedet er beliggende.

Særlige ansøgningsblanketter forefindes på de i amtskommunen etablerede arbejdsformidlingskontorer.

B. § 97 b i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v., jfr. lov nr. 298 af 8. juni 1978.

Med henblik på genplacering af langtidsledige på arbejdsmarkedet påhviler det arbejdsmarkedsnævn, kommuner og amtskommuner at sørge for, at der gives langtidsledige medlemmer under 60 år af en anerkendt arbejdsløshedskasse et rimeligt tilbud om arbejde i mindst 9 måneder. Arbejdsministeriet har i bekendtgørelse nr. 414 af 24. august 1978 om arbejdstilbud til langtidsledige fastsat nærmere regler om ordningen.

Endvidere har Arbejdsministeriet udsendt en vejledning af september 1978 om lokale statsinstitutioners deltagelse i jobtilbudsordningen for langtidsledige.

I henhold til stk. 2, ydes der ved ansættelse i private og offentlige virksomheder og institutioner, der medfører en nettoudvidelse af antallet af ansatte, efter stk. 1, økonomisk støtte fra staten til genoptræning i de første 9 måneder. Samme støtte kan ydes ved ansættelse af medlemmer, der er fyldt 60 år.

Hvis arbejdsmarkedsnævnet i samarbejde med arbejdsformidlingen, jfr. stk. 3 og stk. 4, ikke kan skaffe tilbud om arbejde, skal bopælskommunen søge at give et arbejdstilbud inden for sit forvaltningsområde eller en anden offentlig eller offentligt støttet virksomhed eller institution.

Er kommunen ikke i stand til at skaffe den langtidsledige et tilbud om arbejde, skal amtskommunen, jfr. stk. 5, give et arbejdstilbud inden for sit eget forvaltningsområde eller i en anden offentlig eller offentligt støttet virksomhed eller institution.

Bopælskommunen betaler den fulde lønudgift og modtager, jfr. stk. 6, statstilskud ved ansættelse i kommunen, amtskommunen eller i anden offentlig eller offentligt støttet virksomhed eller institution.

75% af kommunernes lønudgifter med fradrag af statstilskudet gøres til genstand for mellemkommunal udligning.

I henhold til § 97 b stilles der ingen særlige krav til beskæftigelsesforanstaltningernes art ud over, at hovedformålet med bestemmelsen er ikke at iværksætte beskæftigelsesarbejder, men at udvide den samlede beskæftigelse i samfundet ved at bringe de langtidsledige i beskæftigelse igen på normale arbejdspladser til overenskomstmæssig løn. Denne forudsætning om merbeskæftigelse gælder også for statsstyrelser, amtskommuner og kommuner, jfr. § 17, stk. 8, i Arbejdsministeriets bekendtgørelse.

I bemærkningerne til lovforslaget henledes opmærksomheden på, at såfremt der i henhold til § 97 b udføres arbejder af private virksomheder inden for bygge- og anlægssektoren som entreprisarbejder, bør kommunerne som betingelse for, at offentlige tilskud kan ydes til et sådant arbejde, forlange, at entreprenøren benytter en vis andel langtidsledige til arbejdets gennemførelse.

Som eksempler på kommunale og statslige civilforsvarsforanstaltninger, der kan være egnede som beskæftigelsesarbejder med mulighed for tilskud, kan nævnes:

De samme foranstaltninger som anført under afsnit A samt
ad a) Større bygningsvedligeholdelsesarbejder ved øvelsesanlæg.
ad b) Vedligeholdelsesarbejder ved kommandocentraler.

Større bygningsvedligeholdelsesarbejder ved offentlige beskyttelsesrum.

Særlig for så vidt angår ansættelse af langtidsledige i staten har finansministeren i skrivelse af 30. juni 1978 orienteret sine ministerkolleger om jobtilbudsordningen for langtidsledige og om statens muligheder for at bidrage hertil.

I skrivelsen orienteres om:

- a) at langtidsledige vil kunne ansættes i staten uden for de eksisterende personalelofter, og at de direkte lønudgifter, som finansieres af kommunerne, kan afholdes ud over de eksisterende budgetrammer,
- b) at eventuelle merudgifter ud over lønudgifterne til f.eks. materialer o.lign. må afholdes inden for de givne bevillinger,
- c) at ansættelse af langtidsledige inden for statens område i alle tilfælde forudsætter accept fra bopælskommunen,
- d) at det lokale arbejdsformidlingskontor er formidlende myndighed.

C. Lov nr. 488 af 14. september 1977 om ekstraordinære beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Efter lovens (§ 1) skal kommuner og amtskommuner i regnskabsårene 1978 - 1980 iværksætte ekstraordinære foranstaltninger til bekæmpelse af arbejdsløsheden blandt unge (det vil sige personer under 25 år). Foranstaltningerne skal være ekstraordinære, d.v.s. at der bør være tale om aktiviteter, der ligger ud over, hvad kommunerne og amtskommunerne ellers ville have gennemført i den 3-årige periode 1978 - 1980, således at der bliver tale om en nettoudvidelse affødt af hensynet til beskæftigelsen, jfr. Indenrigsministeriets cirkulære nr. 213 af 25. oktober 1977 om ekstraordinære foranstaltninger i kommuner og amtskommuner og Arbejdsministeriets cirkulærskrivelse af 21. december 1977.

Til afholdelse af udgifter ved gennemførelsen af de i § 1 nævnte foranstaltninger har kommuner og amtskommuner i henhold til § 2 afsat på deres budgetter for 1978 henholdsvis 40 kr. og 20 kr. (i 1978-prisniveau), Københavns og Frederiksberg kommuner dog 60 kr. pr. indbygger, og på budgetterne for 1979 henholdsvis 42 kr., 21 kr. og 63 kr.

Ser kommunen eller amtskommunen sig ikke i stand til at anvende de økonomiske midler, der er afsat til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden, til dette formål, kan kommunen/amtskommunen i henhold til § 3 enten indbetale beløbet til staten eller anvende beløbet til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger af den i § 97 a i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. omhandlede art, jfr. afsnit A.

Bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden kan i henhold til § 4 ske ved:

1. iværksættelse af beskæftigelsesprojekter,
2. tilskud til private virksomheder m.v. til nedsættelse af disses lønudgifter ved beskæftigelse eller uddannelse af unge efter retningslinier fastsat af undervisningsministeren,
3. iværksættelse af eller tilskud til uddannelse, kurser og kontakt- og informationsordninger for unge efter retningslinier fastsat af undervisningsministeren,
4. anvendelse af beløb til oprettelse af ekstraordinære lære- og praktikpladser i kommuner og amtskommuner efter retningslinier fastsat af undervisningsministeren.

Af de under pkt. 1 - 4 nævnte foranstaltninger til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden er det sikkert kun de under pkt. 1 nævnte foranstaltninger om iværksættelse af beskæftigelsesprojekter, der har betydning for civilforsvaret.

Kommuner og amtskommuner kan af de særlige midler til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden afholde den del af lønudgiften, som kommunen ikke får tilskud til efter § 97 a i lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v., samt udgifter til eventuel formandsløn og materialer.

Beskæftigelsesprojekter, jfr. § 4, stk. 1, nr. 1, der ønskes bragt til udførelse, skal i henhold til § 4, stk. 2, i hvert enkelt tilfælde forelægges til udtalelse for arbejdsmarkedsnævnene, der i øvrigt yder råd og vejledning med hensyn til gennemførelsen af foranstaltninger til bekæmpelse af arbejdsløsheden.

I de tilfælde, hvor der alene er tale om anvendelse af det særlige tilskud til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed (og ikke tilskud efter § 97 a), er arbejdsmarkedsnævnenes udtalelse ikke bindende for projektets gennemførelse, men alene et moment,

som de kommunale myndigheder kan tage i betragtning ved vurdering af, om et projekt skal iværksættes.

Følgende kommunale og statslige civilforsvarsforanstaltninger opfylder som udgangspunkt denne lovs generelle betingelser:

De samme foranstaltninger som anført under afsnit A ad a.

Ansøgning om støtte til foranstaltninger af den ovenfor nævnte art bør indeholde en kort beskrivelse af beskæftigelsesforanstaltningernes art, den samlede omkostning samt lønandelen heraf. Forventet antal beskæftigede i hvor mange uger, samt hvornår arbejdet vil kunne påbegyndes og forventes endeligt afsluttet. Ansøgninger sendes til den kommune/amtskommunen, hvor kommissionen er hjemmehørende, der videresender projektforslagene til arbejdsmarkedsnævne.

Nogle arbejdsmarkedsnævn har særligt skemamateriale til formålet.

D. Projektgrupper for færdiguddannede arbejdsløse.

Ved "projekter" forstås "Udregnings- og udviklings-, forsøgs-, undersøgelses- og andre særlige arbejdsopgaver, som kan få betydning dels for deltagernes beskæftigelsesmuligheder, dels for samfundet gennem den nytte, projektarbejdernes resultat kan bidrag til".

Efter denne ordning er der en begrænset mulighed for at opnå tilskud til enkeltstående projekter af eksperimentel karakter.

Ansøgning om offentlige tilskud til arbejder af den ovenfor anførte art skrives på en særlig blanket og stilet til Undervisningsministeriet, Direktoratet for de videregående uddannelser. Ansøgningen skal indeholde følgende oplysninger:

- a. Beskrivelse af projektet ud fra et angivet formål med arbejdet.
- b. Angivelse af projektets forventede varighed.
- c. Oplysning om det fornødne antal projektdeltagere og deres uddannelsesmæssige baggrund.
- d. Oplysning om projektlederen eller de til ledelsen krævede kvalifikationer og arbejdstidsanvendelse.

- e. Oplysning om udgifter til projektdeltagerne, eventuelle projektlederudgifter samt øvrige udgifter, herunder oplysninger om rekvirentens og eventuelt værtsinstitutionens deltagelse i finansieringen.
- f. Oplysning om, hvor arbejdet skal gennemføres (værtsinstitutionen).
- g. Oplysning om, hvorledes resultatet af projektarbejdet tænkes anvendt - f.eks. i kommercielt øjemed, til intern virksomhedsbrug, til publicering alment eller inden for brandorganisation, i kommunal eller regional planlægning etc.
- h. En almen vurdering af projektets egnethed og det eventuelle resultats værdi med hensyn til de angivne hovedformål: At forbedre beskæftigelsesmulighederne nu.

Man skal anbefale, at kommissionen i forbindelse med udarbejdelse af forslag til projekter inden for det lokale civilforsvar, der i henhold til de ovenfor omtalte love og bestemmelser til bekæmpelse af arbejdsløshed kan komme på tale som berettigede til offentlige tilskud, retter henvendelse til den på stedet værende beskæftigelseskonsulent vedrørende den praktiske fremgangsmåde vedrørende projektforslagenes udarbejdelse og forelæggelse for de ansøgningsmodtagende myndigheder.

Kronologisk fortegnelse over Nordisk udredningsserie (NU)

A 1978.

1. Arbejdsmarkedspolitikken mål og midler i Norden
2. Telemedel
3. Fotokopieringen ved videnskabelige bibliotek og upphovsrättslagstiftningen: nuläge och framtidsperspektiv
4. Cooperation Agreements between the Nordic Countries
5. Uthyrnings- og entreprenadföretag i Norden
6. Villkorlig frigivning
7. Nordisk Utredningsserie 1960-1977. Katalog
8. Samordning av arbetsförmedlingsmetoderna i Norden
9. Hotade djur och växter i Norden

B 1978.

1. Metoder för behandling av kommunalt avfall
2. Kartläggning av undersökningsressurser i Norden för produktkontroll
3. Jämförelsemetoder i samhällsplanering
4. Förskoleverksamhet för barn under de tre första åren
5. Alkoholpolitik
6. Utbildning av vuxenutbildare - speciellt för behörighetsgivande utbildning
7. Bergenprosjektet. Et nordisk forskningssamarbeid om læreproblemer hos barn
8. Nordiska forskarkurser 1972-1977
9. Informationsverksamhet på yrkesvägledningens område
10. Karakterisering av miljödatab
11. Våra grannspråk
12. Nordisk lederuddannelsesprojekt for hotel- og restaurationsfaget. Delrapport 2
13. Forskningens rolle for social- og hällsovårdspolitikken. Del II
14. Inrapportering av olycksfall i hemmen och deras grannskap
15. Filmkulturen i Norden
16. Nordiskt vuxenutbildningssamarbeid genom radio och television
17. Skolförvaltning i Norden
18. 16-19 åringenes utdanningssituasjon i Norden II
19. 16-19 åringenes utdanningssituasjon i Norden III
21. Sysselsättning, service, trivsel i Kvarkenområdets inland
22. Ny produktionsinriktning - nya jobb
23. Missbrukskarriärer
24. Nordisk teatersamarbeid